

Vývoj nákladů práce a jednotkových nákladů práce po připojení ČR k EU

Tomáš Kozelský
Jan Vlach

VÚPSV, v.v.i. Praha
2010

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Palackého náměstí 4
jako svou 413. publikaci
Vyšlo v roce 2010, 1. vydání, náklad 220 výtisků, počet stran 94
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: JUDr. Stanislav Klimeš (Svaz průmyslu a dopravy)
prof. Ing. Antonín Slaný, CSc. (Masarykova univerzita v Brně)

ISBN 978-80-7416-073-8

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Tato studie shrnuje a vyhodnocuje roztříštěná data za státy Evropské unie a i data za USA v oblastech nákladů práce, zdanění práce a jednotkových nákladů práce. Studie se týká období let 2003-2008, zahrnuje tak předvstupní rok 2003 a roky po připojení ČR k EU (od roku 2004). Zhodnocení základních problémů pohybu nákladů a efektivnosti práce v proporcích změn makroekonomického rámce se opírá o výsledky výzkumu, které formulovaly studie vydané VÚPSV a odborné články z let 2004-2008, v rámci výzkumného záměru VÚPSV na léta 2004-2010 (projekt Postavení úplných nákladů práce v reprodukci ekonomických a sociálních vztahů v ČR) a výstupy výzkumu českých a zahraničních institucí. S ohledem na metodickou roztříštěnost sledování nákladů práce se vymezují jako zdroje aktuální (duben 2010) a mezinárodně srovnatelná data z Eurostatu, konkrétně statistika práce a národní účty, OECD, Státní závěrečný účet ČR a U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Precizace či doplnění některých údajů se opírá o specifické metody renomovaných institucí v zahraničí a VÚPSV. Dvouleté zpoždění vyplývá z termínů zpracování vstupních údajů Eurostatem a ČSÚ.

Klíčová slova: náklady práce, jednotkové náklady práce, zdanění mezd, sociální a zdravotní zabezpečení

Abstract

This study summarizes and evaluates fragmented information from EU countries and information from the USA in areas of labour costs, income taxation and unit labour costs. The study covers the period 2003-2008, includes the pre-accession year of 2003 and the following years after the accession of the Czech Republic to EU (since 2004). The evaluation of the fundamental problems of cost and efficiency of movement of labour within the proportions of change of the macroeconomic framework is based on research results, which were formulated within the research project RILSA the years 2004-2010 (The status of total labour costs in the reproduction of economic and social relations in the Czech Republic) in the studies published by RILSA, the expert articles from the years 2004-2008 and researches made by the Czech and foreign institutions. With regard to the methodological fragmentation, Eurostat's labour force statistics, national accounts, OECD, State financial statement of the Czech Republic and U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis data are used. Data specification and completion draw from prestigious institutions practices abroad and RILSA. The two years delay results from the processing deadlines for input data of Eurostat and ČSÚ.

Key words: Labour Costs, Unit Labour Costs, Income Taxation, Social and Health Security

Obsah

Úvod	7
1. Obsah a sociálně-ekonomické postavení nákladů práce	9
2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání	12
2.1 Náklady práce	12
2.1.1 ČSÚ	12
2.1.2 Eurostat	15
2.1.3 OECD	17
2.1.4 Interpretace výsledků nadnárodních statistických šetření	17
2.2 Náhrady zaměstnancům	19
2.2.1 Jednotkové náklady práce	20
2.2.2 Jednotkové náklady práce ve výkaznictví domácích institucí	20
2.3 Jednotkové náklady práce v metodice VÚPSV, v.v.i.	21
2.3.1 Úrovňový ukazatel jednotkových nákladů práce	22
2.3.2 Jednotkové náklady práce v paritě kupní síly	24
2.3.3 Metodika analýzy faktorů jednotkových nákladů práce v ČR	26
2.3.4 Časový harmonogram monitoringu nákladů práce a jednotkových nákladů práce	27
3. Náklady práce v ČR a ve státech EU	28
3.1 Pohyb úplných nákladů práce a jejich struktury v ČR po roce 2003	28
3.2 Porovnání nákladů práce v ČR a v EU po roce 2003	35
3.3 Zdanění práce	38
4. Jednotkové náklady práce	41
4.1 Ekonomický rámec pohybu jednotkových nákladů práce v ČR	41
4.2 Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině	43
4.3 Jednotkové náklady práce v paritě kupní síly	45
4.3.1 Faktory jednotkových nákladů práce v ČR	48
4.3.2 Vývoj jednotkových nákladů práce v EU a ČR ve vztahu k USA	51
5. Shrnutí	55
Literatura	57
Tabulková část	61

Úvod

Úroveň nákladů práce zásadně ovlivňuje tržní a výnosové postavení jednotlivých podnikatelských subjektů a je významným faktorem podnikatelských aktivit, podnikatelského klimatu a klíčovým faktorem substituce kapitálu a práce. Náklady na práci jsou v jednotlivých státech základnou národních výrobních a celkových reprodukčních nákladů a svou vahou a specifickým postavením v podstatné míře rozhodují o konkurenční pozici na globálním a evropském integrovaném trhu. V nadnárodním rozměru investoři při svém rozhodování přihlížejí ke komparativní pozici nákladů na práci. Struktura nákladů práce, tj. poměr mezi mzdovou složkou a sociálně personálními nákladovými složkami, odráží základní mechanismy rozdělovacích a přerozdělovacích procesů a ovlivňuje vztahy mezi zaměstnavateli, zaměstnanci, státem a jejich vzájemné aktivity.

Závěry 52. jednání Rady hospodářské a sociální dohody v dubnu 2005 uložily soustavné monitorování pohybu nákladů práce jako jednoho z významných faktorů konkurenceschopnosti českých podniků. Tento úkol řešil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. (dále jen „VÚPSV“) od roku 2005 formou řady bulletinů Monitoringu nákladů práce v ČR a ve státech Evropské unie. V roce 2009 se mezinárodní srovnání nově rozšířilo o USA. Cílem je shromáždit na jednom místě v mezinárodní komparaci všechna dostupná data o nákladech práce, jejich struktuře a zdanění, vazbách na sociální a zdravotní systém a efektivnosti využití práce. Roční monitoring sledoval:

- ÚNP jak v ČR, tak i v ostatních státech EU (měsíční a hodinové náklady práce a jejich struktura),
- příjmy a výdaje sociálního a zdravotního zabezpečení v ČR,
- analýzy pohybu zdanění práce v ČR, v zemích EU a v USA,
- jednotkové náklady práce v EU a v USA (úroveň a vývoj),
- analýzy faktorů jednotkových nákladů práce v ČR.

S ohledem na metodickou roztržitost sledování nákladů práce se vymezují jako zdroje aktuální a mezinárodně srovnatelná data z Eurostatu, konkrétně statistika práce a národní účty, z OECD a z U.S. Department of commerce a ze Státního závěrečného účtu ČR. Údaje za předchozí rok monitoring průběžně aktualizuje na základě aktuálních propočtů HDP a PPS. Dostupné mezinárodní zdroje umožňují v rámci zemí Evropské unie a USA při metodické srovnatelnosti za průmysl a služby sledovat:

- úroveň a pohyb nákladů práce z dat ČSÚ a Eurostatu,
- pohyb jednotkových nákladů práce v národní cenové hladině a v rámci EU podle parity kupní síly (PPS) z údajů Eurostatu a U.S. Department of commerce,
- vývoj zdanění práce na straně zaměstnavatele a zaměstnance na základě kombinace údajů ČSÚ, Eurostatu a OECD.

Precizace či doplnění některých údajů se opírá o specifické metody renomovaných institucí v zahraničí a VÚPSV. Zdánlivá neaktuálnost publikovaných údajů vyplývá z ročního, resp. dvouletého zpoždění ČSÚ a Eurostatu při zpracování šetření o nákladech práce. Ve stejném termínu Eurostat v rámci Evropského srovnávacího

programu zveřejňuje předběžné výstupy z národních účtů (HDP, parita kupní síly), které slouží pro propočty JNP, definitivní data jsou však k dispozici až následující rok.

Pravidelný monitoring nákladů práce se orientuje na stěžejní problémy vývoje nákladů práce. Toto vydání zahrnuje období po připojení ČR k EU v podmínkách integrace české ekonomiky do jednotného vnitřního evropského trhu, kdy v důsledku cenové a mzdové konvergence postupně slábne konkurenční výhoda levné práce v ČR.

Studie se týká období let 2003-2008, zahrnuje tak předvstupní rok 2003 a léta připojení ČR k EU (od roku 2004). Otázkou je, jaké výrazné kvantitativní a kvalitativní změny v oblasti ceny práce a jejího efektivního využití přinesla rychlá konvergence základních proporcí české ekonomiky ke standardům evropské ekonomiky.

Zhodnocení základních problémů pohybu nákladů a efektivnosti práce v rámci proporcí změn makroekonomického rámce se opírá o výsledky výzkumu, které formulovaly studie vydané VÚPSV a odborné články z let 2004-2008, v rámci výzkumného záměru VÚPSV na léta 2004-2010 a výstupy výzkumu českých a zahraničních institucí. Významným zdrojem informací byly závěry studie Náklady práce v ČR a v EU po roce 2003, kterou zpracoval VÚPSV pro Svaz průmyslu a dopravy ČR v projektu „Posilování sociálního dialogu s důrazem na modernizaci institucí, rozvoj lidských zdrojů a rozvoj kvality služeb sociálních partnerů“, který byl spolufinancován z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

Tato studie na rozdíl od předchozích publikací řady Monitoring nákladů práce autoři předkládají zhodnocení pohybu a základních trendů pohybu nákladů práce a jednotkových nákladů práce ve sledovaném období, tj. v letech 2003-2008. První kapitola popisuje základní aspekty postavení úplných nákladů práce v reprodukci ekonomických a sociálních vztahů. Druhá kapitola charakterizuje použité informační zdroje, jejich metodická omezení a využití. Problematice pohybu nákladů práce a proporcím s HDP, změnám v jejich struktuře a zdanění práce se věnuje 3. kapitola. Efektivnost práce, resp. jednotkové náklady práce v ČR, EU a USA autoři sledují ve 4. kapitole. Závěr studie shrnuje získané poznatky. Tabulková část obsahuje údaje o úplných nákladech práce v ČR, nákladech práce v EU a jednotkových nákladech práce v ČR, EU a USA v zavedeném členění a metodice používané VÚPSV.

1. Obsah a sociálně-ekonomické postavení nákladů práce

Náklady práce obsahují výdaje zaměstnavatelů na zaměstnance. Základní a převažující složkou nákladů práce jsou mzdy a platy zaměstnanců, další složkou jsou nemzdové náklady, zejména sociální náklady, výdaje a požitky a personální náklady, dílní složkou jsou daně a dotace spojené se zaměstnanými osobami. Náklady práce vyjadřují cenu nákupu práce zaměstnavateli na trhu. Jejich úroveň a vývoj osciluje kolem rovnováhy mezi nabídkovou a poptávkovou stranou trhu práce. Na rozdíl od utváření cen na trhu zboží a služeb jejich utváření ovlivňují pozice, ekonomická a politická síla sociálních partnerů při vyjednávání minimálně ročně platných kolektivních smluv. Pohyb nákladů práce vykazuje zhruba roční rigiditu za vývojem ekonomického výkonu a makro- a mikroproporcí. Objem finančních plnění za nákup a výkon práce v daném období ovlivňuje rovnováhu národní ekonomiky, spotřebu a chování podnikatelských subjektů a státu. Úroveň a dynamika nákladů práce jsou ve vzájemné interakci s úrovní a dynamikou produktivity práce, relativní hladinou výrobních a spotřebitelských cen. V ekonomických vztazích jsou náklady práce významným faktorem konkurenční pozice:

- v mezinárodním měřítku na makroekonomické úrovni - výše pracovních nákladů v jednotlivých zemích,
- vnitrostátně - výše nákladů práce jednotlivých podnikatelských subjektů uvnitř odvětví i mezi oborovými a odvětvovými souhrny.

Struktura nákladů práce představuje spojnici mezi ekonomickou a sociální sférou. Náklady práce jsou především zdrojem převažující části příjmů nejpočetnější sociální skupiny - zaměstnanců.¹ Je to především odměna za práci, tj. mzdy, platy a odměny za pracovní pohotovost, popř. ve statutárně nebo smluvně stanovených případech za neodpracovanou, avšak placenou dobu zahrnutou do náhrad mzdy. Mzdová a platová plnění zaměstnancům se spolu s dalšími zdroji podílejí na tvorbě finančních prostředků pro fondy sociální ochrany, z nichž se vyplácejí starobní a invalidní důchody, peněžní a naturální dávky v nemoci a kryjí náklady zdravotní péče, popř. další sociální potřeby obyvatelstva. Náklady práce současně zahrnují personální výdaje na získání a udržení zaměstnance a péči o jeho kvalifikaci.

Struktura nákladů práce ovlivňuje podnikatelské aktivity, motivuje zaměstnance a působí na vztahy mezi státem, zaměstnavateli a zaměstnanci a dalšími sociálními skupinami obyvatelstva. Limity možných úprav proporcí a architektury nákladů práce představují vyrovnanost veřejných rozpočtů, konkurenceschopnost národní ekonomiky. Změny utváření úplných nákladů na práci musejí korelovat se změnami financování sociálního, zdravotního a vzdělávacího systému a ve střednědobém horizontu nemusejí nutně přinášet jejich snížení. Analýza nákladů práce představuje zodpovězení komplexu otázek o jejich úrovni, struktuře, produktivitě práce a souvislosti s pohybem sociálních vztahů.

¹ V roce 2008 se příjmy ze závislé činnosti na hrubých příjmech zaměstnaneckých domácností podílely 67 %. Blíže ČSÚ: Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů za rok 2008, domácnosti podle postavení a věku osoby v čele, podle velikosti obce, příjmová pásma. ČSÚ 2009, kód e-3001-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3001-09>

1. Obsah a sociálně-ekonomické postavení nákladů práce

Různé stránky nákladové a konkurenční pozice národních ekonomik (resp. odvětvových agregátů a jednotlivých podnikatelských subjektů) se odrážejí:

- v absolutní výši nákladů práce,
- v úrovni vztažené k produktivitě práce, tj. v jednotkových nákladech práce (vynaložená práce na jednotku vytvořeného produktu); v mezinárodních srovnáních národních ekonomik se produktivita práce většinou vyjadřuje prostřednictvím HDP v paritě kupní síly (PPS) na pracovníka. Ukazatel jednotkových nákladů práce potom říká, jaké náklady práce se v zemi X vynaloží na jednotku výstupu, který se prodává v zemi Y v cenové hladině Y. V odvětvových analýzách se používají jiné indikátory výkonnosti, většinou přidaná hodnota.

Úroveň, vývoj a relace nákladů práce a jejich porovnání s úrovní, vývojem a relacemi produktivity práce poskytují informace o stavu a změnách nákladové pozice národních ekonomik. Umožňují fiskální a měnové politice pružně reagovat na inflační tlaky. Mezinárodní komparace je podkladem pro tvorbu a realizaci podnikatelských strategií v rámci Evropských společenství a světových trhů s rozdíly v nákladech a produktivitě národních ekonomik.

Struktura nákladů práce je utvářena pod vlivem působení subjektů na trhu práce (tj. zaměstnavatelů a zaměstnanců) a systémem sociální ochrany a zdravotního zabezpečení. Vliv konkrétní pozice zaměstnavatelů a zaměstnanců na pracovním trhu se promítá do přímých nákladů práce, výše výdělků a forem a složek mezd a platů a sociálních požitků a smluvně, popř. zaměstnavateli dobrovolně poskytovaných sociálních plnění nebo plnění zajišťujících personální rozvoj zaměstnanců. Systém sociální ochrany určuje úroveň povinných sociálních výdajů do veřejných rozpočtů.

Složky struktury nákladů práce utvářené pod bezprostředním vlivem pozice sociálních partnerů na pracovním trhu (především mzdy) jsou relativně flexibilní. Charakter a intenzita flexibility těchto složek závisí na uplatňovaných mechanismech jejich utváření. V podnikatelské sféře je rozhodující formou smluvní stanovení úrovně a podmínek jejich poskytování. Nepodnikatelská sféra se řídí politickými rozhodnutími ohledně příjmů a výdajů státního rozpočtu, resp. spotřeby vlády. V oblasti nákladů práce je pohyb v obou sférách vzájemně provázaný.

Výdaje z centralizovaných fondů sociální ochrany (mandatorní sociální výdaje) mají charakter zaručených plnění v dlouhém časovém horizontu (příjmové zajištění v nemoci, úhrady zdravotní péče, invalidní a starobní důchody aj.). Důsledkem a současně předpokladem je podmínka co nejvyšší stability příjmu finančních zdrojů, úroveň sazeb plateb do fondů sociálního a zdravotního zabezpečení musí být pokud možno dlouhodobá. Rovnováhu příjmů a výdajů zajišťuje zavěšení zdanění práce na úrovni mezd a platů.

Zákonné sociální výdaje jsou sekundární, odvozenou veličinou. Prioritním faktorem rozhodným pro jejich výši je celková architektura utváření solidárních centralizovaných fondů sociální ochrany. Pro jejich objem jsou určující druhová rozmanitost, výše a konstrukce plnění (dávek) poskytovaných z centralizovaných fondů a proporce, v nichž se na krytí finančních potřeb centralizovaných fondů sociální ochrany účastní na jedné straně adresně povinné odvody zaměstnavatelů a zaměstnanců a na druhé straně neadresně výnosy přímých a nepřímých daní. Rozsáhlé možnosti kombinací vedou ke značné různorodosti konkrétního uspořádání systémů.

Z mezinárodních srovnání vystupuje zásadní různorodost konkrétních systémů tvorby zdrojů centralizovaných sociálně-ochranných fondů uplatňovaných v jednotlivých zemích. Enormní je rozdílnost sazeb povinných odvodů u zaměstnavatelů. Na tvorbě zdrojů pro centralizované sociálně-ochranné fondy se v jednotlivých zemích značně diferencovaně podílejí i povinné odvody z hrubé mzdy zaměstnanců nebo ostatní výnosy daňové soustavy. Souhrnné sazby povinných odvodů i úhrnné daňové zatížení hrubých mezd (daňové břemeno), tj. část nákladů práce, které směřují do veřejného sektoru, tzv. daňová mezera, v mezinárodním srovnání vykazují značné rozdíly. Jejich interpretace musí přihlížet ke konkrétnímu modelu sociální ochrany.

Základní typy systémů sociální ochrany:

1. Vysoký stupeň sociální solidarity a přerozdělovacích procesů, pro který je typická vysoká úroveň povinných odvodů zaměstnavatelů i zaměstnanců do centralizovaných sociálně-ochranných fondů a značný rozsah i výše plnění (dávek) z těchto fondů poskytovaných podle principu solidarity a na druhé straně relativně nižší úroveň hrubých a zejména čistých mezd. Typickými představiteli států, které uplatňují tento systém, jsou kontinentální státy jako Francie (nejvyšší úroveň odvodů zaměstnavatelů i souhrnu povinných odvodů), Itálie, Rakousko a Německo a severské země jako Švédsko nebo Finsko. Tento typ sociální ochrany uplatňují ČR a postkomunistické státy.
2. Individuální odpovědnost za řešení sociálních a zdravotních rizik - anglosaský model. V Evropě se tomuto modelu blíží systémy uplatňované ve Velké Británii a v Irsku. Nízkým povinným odvodům zaměstnavatelů i zaměstnanců odpovídají nízká zaručená plnění, na druhé straně relativně vysoká úroveň hrubých a zejména čistých mezd, z nichž musí zaměstnanci zajišťovat svou osobní ochranu před sociálními riziky (nemoc, stáří, nezaměstnanost aj.).

Uvedená typologie má velice hrubý a schematický charakter. Vedle států, pro které je charakteristické uplatňování prvního nebo druhého typu systému sociální ochrany, uplatňují některé státy i přechodné systémy. Specifické postavení zaujímá dánský model sociální ochrany financovaný z nepřímých daní, který vykazuje vysoký stupeň solidarity s výraznými rysy rovnostářství.²

² Většina analytiků vychází ze tří typů sociálně ekonomického modelu:

- liberálního, např. USA, Kanada, Austrálie, individuální odpovědnost za uplatnění na trhu s nízkým rozsahem sociální politiky,
- konzervativního, např. Německo a země kontinentální Evropy, paternalismus v rámci tradičního hierarchického uspořádání společnosti (křesťanská tradice a rodina),
- sociálně demokratický, např. skandinávské země, univerzální a komplexní vládní sociální politika zajišťující ochrannou síť a rovnost příležitostí, vysoký stupeň solidarity ve fiskálním systému.

Blíže Esping-Anderson, G., *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University, Press, New Jersey, 1990

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

Obsahově, tj. rozsahem druhů výdajů a nákladů, které jsou do nákladů práce zahrnovány, existuje dvojí pojetí:

- a) náklady práce v metodice Eurostatu, resp. úplné náklady práce v metodice ČSÚ, náklady práce z pohledu zdanění v metodice OECD,
- b) náhrady zaměstnancům v metodice národních účtů.

Úplné náklady práce (dále jen „ÚNP“), které sleduje pravidelně v ročních intervalech v rámci statistiky práce Český statistický úřad (dále jen „ČSÚ“) a náklady práce (Labour costs - LC) sledované Eurostatem v rámci statistiky trhu práce. Oba ukazatelé obsahují všechny náklady (výdaje) vynakládané zaměstnavateli na zaměstnance. Tvoří je mzdy a platy (pojímáné jako přímé náklady práce) a nemzdové náklady zahrnující sociální náklady a výdaje, sociální požitky, personální náklady, daně a dotace (pojímáné jako nepřímé, vedlejší náklady práce).

Náhrady zaměstnancům představují přístup zjišťování pracovních nákladů v systému národních účtů. Zahrnují (v peněžním vyjádření i naturálně) mzdy a platy za práce konané pro zaměstnavatele, platy společníků firmy nebo členů družstev, dále platy a uniformy vojáků z povolání, kapesné, stravné a ošacení vojáků prezenční služby; zahrnují i příspěvky věnované zaměstnancům na dopravu do práce a z práce, na stravování, na jejich kulturní nebo sportovní vyžití a jiné. Uvádějí se před odpočtem daně z příjmu, zákonných (povinných) příspěvků na sociální a zdravotní pojištění, případně jiných srážek. Dále do náhrad zaměstnancům patří sociální příspěvky placené zaměstnavateli za jejich zaměstnance na sociální a zdravotní pojištění a přímé sociální podpory od zaměstnavatelů (např. nenávratné výpomoci hrazené z firemních sociálních fondů).³

2.1 Náklady práce

V zájmu přehlednosti studie sleduje náklady práce ve struktuře⁴:

- přímé náklady, tj. mzdy a platy, náhrady mezd,
- nepřímé náklady, tj. sociální požitky, sociální náklady a výdaje, personální náklady, daně a dotace.

2.1.1 ČSÚ

ČSÚ definuje náklady práce jako „... náklady zaměstnavatele na zaměstnance. Jsou součtem přímých nákladů (mezd vč. náhrad), sociálních požitků, sociálních nákladů/výdajů, personálních nákladů/výdajů, daní (viz podrobné popisy těchto

³ blíže např. ČSÚ: Statistická ročenka České republiky 2009, Praha 2009, kód e-0001-09

⁴ blíže ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, Úvod, ČSÚ 2010, kód w-3113-09

proměnných). Přijaté dotace od úřadů práce na veřejně prospěšné práce či společensky účelná pracovní místa se odečítají.⁵

Základním zdrojem dat o struktuře a pohybu nákladů práce v ČR jsou pravidelná roční šetření prováděná ČSÚ od roku 1994.⁶ Výsledky úřad publikuje v prosinci následujícího roku v řadě publikací Úplné náklady práce.⁷

Šetření úplných nákladů práce se týká všech odvětví české ekonomiky a zahrnuje podniky s 1 a více zaměstnanci. Vykazujícími jednotkami jsou ekonomické subjekty podnikatelské sféry zapsané do obchodního rejstříku a ekonomické subjekty nepodnikatelské sféry včetně části resortu Ministerstva obrany a Ministerstva vnitra. U jednotek s 1 až 249 zaměstnanci jsou šetření výběrová a u jednotek s 250 a více zaměstnanci jsou šetření plošná. Výsledky získané ze statistického souboru ČSÚ dopočítává na plný počet jednotek základního souboru z registru ekonomických subjektů ČSÚ v rámci odvětví a velikostní skupiny. Pro účely výpočtu používá průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený na plně zaměstnané podle délky pracovního úvazku v závislosti na stanovené týdenní pracovní době u zaměstnavatele. Výše průměrné měsíční mzdy z tohoto zjišťování není totožná s průměrnou mzdou uvedenou v publikacích ČSÚ, protože soubor ekonomických subjektů, zařazených do zjišťování ÚNP, se liší od ostatních statistických zjišťování o mzdách v rozsahu výběrového souboru a ve velikosti zpravodajských jednotek. Nejsou zde zahrnuty fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku s 0 až 9 zaměstnanci.⁸ Z tohoto pohledu údaje o úplných nákladech práce poskytují komplexnější pohled o ceně práce a její struktuře v jednotlivých letech než mzdová statistika.

Definice úplných nákladů práce a jejich struktura tak, jak je sleduje ČSÚ, je odvozená od metodiky Eurostatu.

⁵ ČSÚ: Statistický metainformační systém, Ukazatele, dostupné na <http://apl.czso.cz/iSMS/ukazdet.jsp?fnazev=pr%E1ce&fid=609>

⁶ Metodiku a náplň sledovaných nákladových položek popisuje např. ČSÚ: Úplné náklady práce v roce 2008, Úvod, ČSÚ 2009, kód w-3112-09 a výkaz ÚNP 4 - 01, dostupný na <http://apl.czso.cz/pll/vykazy/pdf113?xvyk=1475&cd=0>

⁷ např. ČSÚ: Náklady práce v roce 2008, ČSÚ 2009, kód w-3112-09

⁸ blíže ČSÚ: Úplné náklady práce za rok 2008, ČSÚ, Úvod, Praha 2009, kód w-3112-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3112-09>

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

Struktura úplných nákladů práce sledovaná ČSÚ

I. Přímé (mzdové) náklady práce	1. Mzdy a platy za vykonanou práci (za odpracovaný čas)	1.1 Tarifní mzdy a platy 1.2 Pravidelné (přímé) odměny a prémie (např. výdělek v úkolových a obdobných výkonových mzdách) 1.3 Příplatky za přesčasovou práci, za práci v noci a o volných dnech (nedělích, svátcích) a za práci ve směnných režimech 1.4 Jiné příplatky a mzdová zvýhodnění (za práci ve ztíženém a zdraví škodlivém prostředí, za zvláštní kvalifikační a profesní znalosti a schopnosti apod.) 1.5 Odměny podle výsledků hospodaření 1.6 Odměny hrazené ze zisku 1.7 Mimořádné výplaty (13. a 14. plat) 1.8 Naturální mzdy (vyjádřené v penězích) 1.9 Odměny za pracovní pohotovost 1.10 Ostatní mzdy
	2. Náhrady mzdy (plnění za placený neodpracovaný čas)	2.1 Náhrady mzdy za dovolenou 2.2 Náhrady při překážkách v práci na straně zaměstnavatele 2.3 Náhrady při překážkách v práci na straně zaměstnance 2.4 Náhrady mzdy za svátky
II. Nepřímé (vedlejší, nemzdové) náklady práce	3. Sociální požitky	3.1 Produkty firmy poskytované se slevou 3.2 Příspěvky na bydlení 3.3 Služební vozy k soukromým účelům 3.4 Příspěvky na stravování 3.5 Příspěvky ve formě spoření, prodej akcií 3.6 Výdaje ze sociálního fondu
	4. Sociální náklady a výdaje	4.1 Zákonné pojištění na sociální zabezpečení 4.2 Nadstandardní programy sociálního zabezpečení 4.3 Vyrovnání za nemoc placené zaměstnavatelem 4.4 Odstupné 4.5 Ostatní sociální dávky
	5. Personální náklady	5.1 Náklady na nábor zaměstnanců 5.2 Náklady na výchovu a zapracování učňů 5.3 Náklady na školení zaměstnanců 5.4 Náklady na pracovní oděv, uniformy, "ošatné" 5.5 Ostatní personální náklady
	6. Daně a dotace	6.1 Daně a sankce vázané na zaměstnávání lidí 6.2 Dotace na pracovní sílu

Zdroj: Kozelský, T., Prušvic, D., Vlach, J.: *Monitoring nákladů práce, VÚPSV 2006, ISBN 80-87007-16-6, s. 6-7*

Úplné náklady práce se sledují v přepočtu na skutečně odpracovanou hodinu (včetně přesčasů) nebo na jednoho zaměstnance za měsíc. Údaje se uvádějí v Kč.

Údaje ČSÚ o úplných nákladech práce jsou vhodným podkladem pro volbu podnikatelské strategie a taktiky sociálních partnerů při kolektivním vyjednávání. Současně poskytují decizní sféře informace pro hodnocení pohybu ceny práce v ČR, její struktury a uzlových faktorů. Dílčí rozdíly v metodice sledování a zpracování dat Eurostatem však komplikují mezinárodní komparaci.

2.1.2 Eurostat

Eurostat definuje náklady práce jako „... celkové náklady ze strany zaměstnavatelů na zaměstnaný personál. Zahrnují zaměstnaneckou kompenzaci, a to mzdy a platy v hotovosti a v naturáliích, příspěvky na sociální zabezpečení placené zaměstnavatelem, výdaje na odborné školení, další výdaje, jako náborové výdaje a výlohy na pracovní oděvy, a daně z celkové zaměstnanosti považované za náklady práce minus různé dotace.“⁹

Eurostat zveřejňuje objem a strukturu nákladů práce v členských státech EU ve čtyřletých intervalech v Labour cost survey (LCS).¹⁰ Poslední dostupná zpráva je za rok 2004 za organizace v odvětvích průmyslu a služeb (odvětví NACE C až O). Data sbírají národní statistické služby na základě stratifikovaného náhodného výběru z podniků nebo místních jednotek s nejméně 10 zaměstnanci. Struktura dat zohledňuje ekonomickou aktivitu a velikostní kategorii. Statistika Eurostatu zahrnuje všechny členské země a údaje se z hlediska metodiky po přepočtu na EUR, popř. na PPS¹¹ dají porovnávat.

⁹ Eurostat: Labour costs annual data, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcan_esms.htm, překlad VÚPSV, v.v.i.

¹⁰ Blíže Eurostat: Labour cost surveys, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcs_esms.htm

¹¹ Eurostat při mezinárodním srovnání v rámci EU-27 využívá standard kupní síly (Purchasing power standard - PPS), který je uměle vytvořenou měnovou jednotkou k vyjádření objemu ekonomických souhrnných ukazatelů zemí EU. V rámci Evropského srovnávacího programu (European Comparison Programme) kupní síla 1 PPS odpovídá průměru kupní síly 1 eura v zemích EU. Údaj v PPS se získá z hodnoty vyjádřené v národní měně vydělením příslušnou paritou kupní síly v EUR, blíže OECD, Eurostat: Methodological manual on purchasing power parities, European Communities / OECD, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006, ISSN 1725-0048, ISBN 92-79-01868-X, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-BE-06-002, Eurostat: Labour cost surveys, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcs_esms.htm

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

Struktura nákladů práce sledovaná Eurostatem

D1	Kompence zaměstnanců
D11	Mzdy a platy (celkem)
D111	Mzdy a platy (bez učňů)
D1111	Přímá odměna za práci, prémie a příplatky (bez učňů); v ČR - Mzdy a platy za vykonanou práci
D11111	Pravidelné odměny za práci, prémie a příplatky placené v každém výplatním období (bez učňů)
D11112	Nepravidelné odměny, prémie a příplatky (bez učňů)
D1112	Platby zaměstnancům podle spořicí schémat
D1113	Plnění za neodpracované dny (bez učňů)
D1114	Mzdy a platy v naturáliích (bez učňů)
D11141	Firemní produkty
D11142	Bydlení (bez učňů)
D11143	Firemní vozy
D11144	Akciové opce a nabitý podíl
D112	Mzdy a platy učňů
D12	Sociální výdaje placené zaměstnavatelem (celkem)
D121	Sociální příspěvky placené zaměstnavatelem (bez učňů)
D1211	Zákonné sociální pojištění
D1212	Dohodnuté, smluvní a dobrovolné příspěvky na sociální zabezpečení
D122	Skutečné sociální příspěvky zaměstnavatele (bez učňů)
D1221	Zaručená odměna v případě nemoci
D1222	Zdravotní a důchodové připojištění hrazené zaměstnavatelem
D1223	Odstupné
D1224	Další sociální benefity placené zaměstnavatelem
D123	Sociální příspěvky zaměstnavatele pro učně
D2	Výdaje na odborné školení
D3	Další výdaje
D4	Daně
D5	Dotace

Zdroj: Eurostat: Labour costs annual data, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcan_esms.htm, překlad a úprava VÚPSV

Aktualizace dat mezi jednotlivými 4letými šetřeními probíhá pomocí metody LCI (labour cost index),¹² tj. průběžnou indexací ve struktuře přímých a vedlejších nákladů práce na bázi výstupů šetření (LCS). K indexaci se využívají údaje o růstu průměrného výdělku za přepočtené osoby, které se promítají do přírůstku přímých nákladů a povinných sociálních příspěvků fixovaných na výši mzdy.¹³

Touto metodou není možné zachytit pohyb „zbytkových nákladů“, které jsou nezávislé na mzdě. Jejich podíl na nákladech práce je však nízký, řádově v jednotkových % (v ČR 1-2 %). Index nákladů práce vyjadřuje změnu proti předchozímu období nebo k úrovni roku 2000 ve struktuře zaměstnanosti výchozího roku. Pomocí LCI lze

¹² Blíže Eurostat: Labour cost index, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lci_esms.htm, přístup březen 2010

¹³ Blíže Holý, D. Index nákladů práce v ČR a v EU, Statistika 6/2002, ISSN 0322-788x, s. 199-205

sledovat pohyb nákladů práce celkem, popř. po vyloučení nepravidelných výplat bonusů vč. 13. a 14. platu,¹⁴ mezd a platů a nepřímých nákladů celkem.

Data obsahují informace za organizace s 10 a více zaměstnanci a jsou zveřejňována za souhrn národních ekonomik a za jednotlivé členské země na odpracovanou hodinu zaměstnancem nebo za měsíc. Souhrnem národních ekonomik se rozumějí údaje za odvětví průmyslu a služeb (NACE C až O). Eurostat zveřejňuje získané údaje v intervalu 13. až 15. měsíc po skončení běžného roku.¹⁵

Interpretace výsledků metody LCI musí přihlížet k abstrakci od skutečných strukturálních změn nákladů práce a zaměstnanosti. Index na druhé straně přihlíží k odpracované době, sleduje hodinové náklady práce a pohyb kurzu národní měny. Z tohoto pohledu se objevují diference od dynamiky údajů sledovaných ČSÚ v rámci ročních výběrových šetření v rámci ČR.

2.1.3 OECD

Dalším zdrojem informací o nákladech práce jsou každoročně zveřejňované informace OECD o zdaňování mezd (Taxing Wages).¹⁶ Publikace obsahuje zejména informace o podílu statutárně (zákonně) stanovených odvodů zaměstnavatelů do sociálních fondů v nákladech práce a o míře daňového zatížení mezd zaměstnanců. Údaje jsou k dispozici za celé aktuální období (2003-2008). Uváděné náklady práce obsahují jen mzdovou složku a složku povinných odvodů zaměstnavatelů do sociálních fondů. Šetření se omezuje pouze na členské státy, tj. chybí země EU, které nejsou v OECD, jako Estonsko, Litva, Lotyšsko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko.

2.1.4 Interpretace výsledků nadnárodních statistických šetření

Interpretace výsledků nadnárodního sledování práce a jejího efektivního využití musí přihlížet k rozdílům národních interpretací metodik vyhlášených nadnárodními statistickými institucemi. Průběžný proces ladění statistických šetření na mezinárodní úrovni (OSN, OECD, Eurostat) však národní metodiky a věcnou náplň sledovaných charakteristik přibližují.

Výše charakterizovaná omezení datové základny (její neúplnost a v některých případech i pochyby o kvalitě a důvěryhodnosti dat) vyžadují, aby metodickým základem mezinárodního srovnání byla kombinace informací z uvedených zdrojů a v některých případech i jejich vzájemné prolnutí.

V zájmu zachování mezinárodní srovnatelnosti autoři pracují s daty Eurostatu, pokud neuvádějí jiný zdroj. Interpretace údajů Eurostatu za ČR musí přihlížet k rozdílům statistiky o úplných nákladech práce publikovaných ČSÚ a statistiky nákladů práce zveřejňované Eurostatem.

¹⁴ Nepravidelné výplaty způsobují změny výdajů sektoru domácností, na základě požadavku ECB se sledují samostatně.

¹⁵ EC: Annex, Regulation (EC) No 450/2003 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, Official Journal of the European Union, L. 69/5

¹⁶ např. OECD: Taxing Wages 2007- 2008, OECD 2009, ISBN 978-92-64-04933-8

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

Tabulka č. 1 **Kvantifikace rozdílů v ukazatelích na makroúrovni (rozdíly nejsou v jednotlivých rocích stejné, přehled uvádí odhad základních proporcí) v %:**

ukazatel	Eurostat/ČSÚ v %	poznámka
náklady práce na zaměstnance v ČR v EUR	+ 1	Eurostat nezahrnuje zemědělství, rybolov a lesnictví, ČSÚ sleduje všechny organizace s 1 a více zaměstnanci
podíl přímých nákladů (mezd) na celkových nákladech práce v %	+ 2	Eurostat do přímých nákladů zahrnuje sociální požitky
podíl nepřímých nákladů na celkových nákladech práce v %	- 2	ČSÚ do nepřímých nákladů zahrnuje sociální požitky

Zdroj: Propočet VÚPSV

Poznámka: 3,6% váha průměru na celkové zaměstnanosti s 80 % ÚNP ve srovnání s celostátním průměrem má za následek minimální rozdíl, řádově 0,9 % , mezi úrovní nákladů práce vykázaných ČSÚ a Eurostatem

Metodika Eurostatu zahrnuje do přímých (mzdových) nákladů sociální požitky, které se v ČR zahrnují do vedlejších nákladů práce. Do této položky patří např. výrobky se slevou poskytované zaměstnancům, příspěvky na bydlení, hodnota služebních vozů k soukromým účelům, příspěvky na stravování. Rozsah těchto nákladů není příliš výrazný, pohybuje se v řádu jednotkových procent, v případě ČR jsou přímé náklady práce v metodice Eurostatu zhruba o 2 % vyšší, než vyplývá z údajů ČSÚ.

Tabulka č. 2 **Podíl sociálních požitků na úplných nákladech práce v ČR v letech 2003-2008**

rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008
podíl sociálních požitků na ÚNP v %	1,94	1,89	2,09	1,94	2,16	1,54

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994-2008, ČSÚ, Praha 2010, kód w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>

Dalším omezením je rozsah sledovaných odvětví, jejich výčet Eurostat omezuje pouze na II. a III. národohospodářský sektor. Na rozdíl od ČSÚ evropská statistika práce soustavně nesleduje zemědělství, rybolov a lesnictví. Vzhledem ke 3,6% váze průměru na celkové zaměstnanosti v ČR a nízkému podílu ostatních (nepovinných) sociálních výdajů a nákladů, personálních nákladů, daní a dotací (zhruba 4 % nákladů práce bez výrazných rozdílů v jednotlivých odvětvích) se rozdíl ve struktuře ÚNP ve srovnání s údaji Eurostatu projevují až na 3. desetinném místě, pro běžné srovnání lze strukturu nákladů práce podle obou institucí považovat za identickou.

Tabulka č. 3 **Porovnání struktury nákladů práce v metodice ČSÚ a Eurostatu, podíl na nákladech práce celkem v %**

metodika	položka	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ČSÚ, vč. zemědělství, rybolovu a lesnictví	přímé náklady	70,2	70,4	70,6	71,0	70,5	71,5
	nepřímé náklady	29,8	29,6	29,4	29,0	29,5	28,5
ČSÚ, průmysl, stavebnictví a služby (NACE C - O)	přímé náklady	70,2	70,4	70,6	71,0	70,5	71,5
	nepřímé náklady	29,8	29,6	29,4	29,0	29,5	28,5
Eurostat (NACE C - O)	přímé náklady	72,1	72,2	72,7	72,8	72,5	:
	nepřímé náklady	27,9	27,9	27,3	27,1	27,5	:

Zdroj: ČSÚ: *Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994-2008*, ČSÚ, Praha 2010, kód w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, Eurostat: *Labour costs annual data*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database, přístup březen 2010, propočít VÚPSV

2.2 Náhrady zaměstnancům

Informace o náhradách zaměstnancům poskytuje systém národních účtů. Oproti nákladům práce náhrady zaměstnancům neobsahují zejména personální náklady, daně a dotace. Systém národních účtů umožňuje zahrnutí nákladů práce u dalších ekonomických subjektů, na které se běžné statistické zjišťování nevztahuje, vč. sebezaměstnaných (OSVČ) a šedé ekonomiky.

V makroekonomických propočtech vstupují náhrady zaměstnancům do propočtu HDP, souhrnné produktivity práce, ukazatelů typu podílu náhrad zaměstnancům na HDP nebo jednotkových nákladů práce, které vyjadřují cenu práce na jednotku produkce. Ukazatele typu jednotkových nákladů práce (dále jen "JNP") se řadí mezi jedny ze stěžejních makroekonomických ukazatelů, jsou komplexním vyjádřením nákladových tlaků v dané ekonomice plynoucích z ceny a objemu práce. Sledují ho centrální banky vyspělých zemí za účelem predikce míry inflace (nákladový faktor inflace), řadí se rovněž mezi jedny z hlavních indikátorů konkurenceschopnosti ekonomiky. JNP ilustrují využití práce v národní ekonomice (ukazatel lze aplikovat i na nižší úrovni). Do tohoto ukazatele vstupují vztahy a využití "lidského kapitálu" v národním institucionálním režimu. Různé modifikace JNP se využívají k deflování.

Mezinárodně srovnatelné údaje o náhradách zaměstnancům poskytuje Eurostat. Výhodou tohoto ukazatele je, že za všechny země a roky existují srovnatelné údaje o HDP v národní a evropské cenové hladině, tj. v paritě kupní síly, a o zaměstnanosti. Pomocí náhrad zaměstnancům se kvantifikují jednotkové náklady práce. Národní účetnictví však nepopisuje podrobnou strukturu náhrad zaměstnancům, vymezuje objem náhrad zaměstnancům a z toho mzdy a platy.

Problematickým se jeví časové zpoždění publikace dat v mezinárodním přehledu. Konečné údaje o náhradách zaměstnancům a zejména jejich vazby na ostatní makroekonomické charakteristiky jsou k dispozici s 2letým zpožděním. I po tomto období však může docházet k dalšímu zpřesňování.

2.2.1 Jednotkové náklady práce

Jednotkové náklady práce (v zahraničním odborném tisku „Unit Labour Costs“) se obecně definují jako podíl nákladů práce na jednotku produkce.¹⁷ Jednotlivé nadnárodní a národní instituce definují jednotkové, resp. jednicové náklady práce (dále jen „JNP“) s ohledem na historickou dostupnost potřebných údajů a účel sledování. Ve většině případů využívají ukazatele konjunkturálního (přírůstkového) typu jako strukturního indexu, který postihuje inflační tlaky v národní ekonomice.

Kupříkladu Eurostat a Evropská centrální banka (ECB) ve svých měsíčních bulletiních prezentují ukazatel nazvaný jednotkové náklady práce (ULC - Unit Labour Costs) právě v přírůstkové formě.¹⁸ Obdobně v ČR postupuje ČSÚ nebo Ministerstvo financí. Podle analytiků je uvedený postup časově méně náročný a pro vyjádření nákladových, resp. případných inflačních tlaků a změny konkurenceschopnosti je postačující.¹⁹

Aplikace definic JNP v praxi se mezi jednotlivými institucemi liší, zejména co se týče náplně celkových náhrad zaměstnancům (hodinové, měsíční, roční náhrady) nebo zahrnutím produktivity práce pouze za zaměstnance práce namísto za pracovníky²⁰, či vyjádřením HDP ve stálých nebo běžných cenách, pro mezinárodní srovnání je vhodné použít HDP v paritě kupní síly (PPP)²¹. Lze se setkat i s vyjádřením produktivity práce jako podílu hrubé přidané hodnoty na počtu pracovníků, tento přístup se však používá zejména v případech, kdy nelze určit produkci v tržních cenách, ale jen v cenách výrobních faktorů (např. v případě odvětví).

2.2.2 Jednotkové náklady práce ve výkaznictví domácích institucí

Český statistický úřad

Český statistický úřad sleduje jako konjunkturální ukazatel jednotkové pracovní náklady, které představují „poměr indexu náhrad zaměstnancům a smíšeného důchodu domácností na 1 pracovníka a indexu souhrnné produktivity práce“.²²

Takto sestrojený ukazatel by mohl mít vyšší vypovídací schopnost pouze za podmínky, že by kategorie smíšený důchod obsahovala rovněž příspěvky na sociální a zdravotní pojištění placené osobou samostatně výdělečně činnou. Sporným se jeví i zahrnutí celého smíšeného důchodu do propočtu. Výzkum VÚPSV potvrdil, že pro

¹⁷ Blíže Hinze, J., Brück, C., Danckwerts, R. F., Wohlers, E.: Aussagefähigkeit internationaler Arbeitskostenvergleiche. Methodische Grundlagen, empirische Ergebnisse und wirtschaftspolitische Schlussfolgerungen, HWWA Studies No. 42, Hamburg Institute of International Economics (HWWA), Hamburg, 1998

¹⁸ Eurostat: Unit labour cost growth. Dostupné na http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/reference/display.do?screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/economy/main/strind/ecobac/eb050, ECB: Monthly Bulletin. ECB 2004, č. 9. dostupné na: <http://www.ecb.int/pub/pdf/mobu/mb200409en.pdf>

¹⁹ blíže Havlik P.: Unit Labour Costs in the New EU Member States. Vienna, WIIW 2005, January, Statistical Reports, No. 1

²⁰ např. IDW (Institut der deutschen Wirtschaft, Köln): Produktivität und Lohnstückkosten im internationalen Vergleich, Berlin, IW-trends 3/2004

²¹ např. Bart van Ark, Erik Monnikhof: Productivity and unit labour cost comparisons: a data base, International Labour Office, Ženeva 2000, ISBN 92-2-112176-3, s. 3 - 5, nebo ILO/KILM: Key Indicators of the Labour Market, KILM indicators 1-20, dostupné na <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/kilm/index.htm>, květen 2009

²² ČSÚ: Statistická ročenka 2008, ČSÚ 2008. Kód 10n1-08, tabulka 1-1, Vybrané ukazatele národního hospodářství

osobní spotřebu („podnikatelská mzda“) osoby samostatně výdělečně činné v dlouhodobém časovém horizontu využívají zhruba 1/2 rozdílu tržeb a nákladů, zbytek alokují do udržení a rozvoje podnikání.²³

Ministerstvo financí

V makroekonomických predikcích pracuje Ministerstvo financí s jednotkovými náklady práce, kterými rozumí „Podíl indexů nominálních náhrad na 1 zaměstnance a reálné produktivity práce“.²⁴ Současně sleduje „Podíl náhrad zaměstnancům na HDP“.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Od roku 2004 pracuje VÚPSV s jednotkovými náklady, které definuje jako podíl průměrné ceny práce vyjádřené náhradami zaměstnancům na zaměstnance a HDP na jednoho pracovníka v běžných cenách v místě realizace vyrobeného zboží a služeb. Zvolený postup předpokládá, že cena práce a produktivita je stejná pro zaměstnance a pro sebezaměstnaného.²⁵ Propočty provádí na bázi úrovnového ukazatele v národní cenové hladině a v cenové hladině EU-25. Podklady přebírá ze systému národních účtů. Zvolená metodika umožňuje mezinárodní srovnání na základě srovnatelných dat Eurostatu a OECD.

2.3 Jednotkové náklady práce v metodice VÚPSV, v.v.i.

Metodiku a algoritmus sledování JNP definovala studie Náklady práce, kterou VÚPSV v roce 2004 zpracoval na objednávku Úřadu vlády pro Radu hospodářské a sociální dohody.²⁶ Přesnější specifikaci a formalizaci obsahuje monografie VÚPSV pod názvem Jednotkové náklady práce - analýza vývoje a úrovně.²⁷ Možnosti konkrétní

²³ „Podnikatelskou mzdou“ se rozumí část smíšeného důchodu, kterou OSVČ užije na osobní spotřebu. Právní předpisy o sociálním pojištění předpokládají, že sebezaměstnaný 50 % smíšeného důchodu alokuje na další rozvoj podnikání a 50 % na osobní spotřebu. Analýza příjmů a výdajů domácností sebezaměstnaných tuto proporcii v dlouhodobém časovém horizontu potvrdila a současně ukázala, že průměrná „podnikatelská mzda“ odpovídá výdělku zaměstnance, resp. její vyšší hodnotu v nákladech práce eliminuje nízký rozsah dobrovolně placeného nemocenského pojištění na straně sebezaměstnaných. Blíže Baštýř, I.: Příjmy osob samostatně výdělečně činných In: Průša, L. a kol.: Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných ve společnosti. VÚPSV, Praha 2006, ISBN 80-87007-33-6, s.110-138, dostupné na http://www.vupsv.cz/index.php?p=publikace_proj&projekt=124&search=no&site=default

²⁴ Zdroj: MF ČR: Makroekonomická predikce České republiky. Leden 2010, s. 35. Dostupné na: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro-pre.html>

²⁵ Ve skutečnosti se produktivita práce zaměstnanců a sebezaměstnaných liší. Produktivita práce podniků sebezaměstnaných dosahuje zhruba 60 % úrovně korporací. Vyšší úrovni brání zejména nízká kapitálová vybavenost, vysoký objem manuální nekvalifikované nebo nízkokvalifikované práce v nižších cenových úrovních a orientace na osobní spotřebu, která je limitována nízkou příjmovou hladinou v ČR. V případech, kdy firmy sebezaměstnaných vystupují jako subdodavatelé (většinou ve zpracovatelském průmyslu a ve stavebnictví), jde o činnosti, které jsou pro větší podniky nerentabilní a vykazují nižší produktivitu. Podle propočtů VÚPSV jsou s ohledem na specifika jednotlivých zemí značné rozdíly. Blíže Průša, L., Baštýř, I., Brachtl, M., Vlach, J.: Sociálně ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti. VÚPSV, v.v.i., Praha 2008, ISBN 978-80-7416-011-0, s. 52

²⁶ Baštýř, I., Prušvic, D., Vlach, J.: Náklady práce, VÚPSV, Praha 2004, s. 12-16

²⁷ Prušvic, D., Vlach, J.: Jednotkové náklady práce - analýza vývoje a úrovně. VÚPSV Praha 2006, ISBN 80-87007-11-5, s. 7

aplikace podle cenových hladin, které VÚPSV využívá doposud, byla předmětem publikace Monitoring nákladů práce (návrh, pilotní ověření).²⁸

2.3.1 Úrovňový ukazatel jednotkových nákladů práce

Na úrovni národního hospodářství se užívá vyjádření, kdy JNP definujeme jako podíl jednotkových náhrad zaměstnancům (tj. podíl celkového objemu náhrad na jednoho zaměstnance, kde náhradami rozumíme položku z národních účtů, jenž se skládá z mezd, platů a čistých daní, včetně odvodů do systému sociálního zabezpečení zaměstnavatelem²⁹) na souhrnné produktivitě práce v běžných cenách (tj. na podílu hrubého domácího produktu k celkovému počtu pracovníků). Tento ukazatel podává informaci o tom, jaká výše „obligatorních“ nákladů na zaměstnance připadá na jednotku vytvořeného produktu. Ukazuje vztah mezi tím, kolik je na zaměstnance vynaloženo finančních prostředků, a tím, co vyprodukuje svojí prací. Formalizace JNP:

$$JNP = \frac{\frac{NZ}{zam}}{\frac{HDP}{prac}} * 100 ,$$

kde:

JNP jednotkové náklady práce,

NZ objem náhrad zaměstnancům v běžných cenách z národních účtů,

zam průměrný počet zaměstnanců v daném období z národních účtů,

HDP hrubý domácí produkt v běžných cenách,

prac průměrný počet pracovníků v národním hospodářství za dané období z národních účtů.

V souladu s praxí zahraničních institucí VÚPSV při propočtu JNP nevyužívá náklady práce, resp. úplné náklady práce, a údaje o zaměstnanosti sledované statistikou práce. Náhrady zaměstnancům a údaje o zaměstnanosti z národního účetnictví jsou metodicky srovnatelné s propočty úrovně HDP a standardu kupní síly.

Produktivitou se rozumí podíl HDP na jednoho pracovníka. V rámci národní ekonomiky propočet předpokládá stejnou produktivitu u zaměstnanců a u

²⁸ Kozelský, T., Prušvic, D., Vlach, J.: Monitoring nákladů práce (návrh, pilotní ověření). VÚPSV Praha 2006. ISBN 80-87007-16-6, s. 14 - 16

²⁹ Náhrady zaměstnancům - v hotovosti i naturální, zahrnují mzdy a platy a sociální příspěvky placené zaměstnavateli:

- mzdy a platy - důchody za práce konané podle pracovněprávních a jiných zvláštních předpisů. Obsahují mzdy a platy za vykonanou práci pro zaměstnavatele, platy společníků firmy nebo členů družstev, dále platy a uniformy vojáků z povolání; zahrnují se i příspěvky věnované zaměstnancům na dopravu do práce a z práce, na stravování, na jejich kulturní nebo sportovní vyžití a jiné. Uvádějí se před odpočtem daně z příjmu, zákonných (povinných) příspěvků na sociální a zdravotní pojištění, případně jiných srážek;
- sociální příspěvky placené zaměstnavateli za jejich zaměstnance na všeobecné sociální a zdravotní pojištění (tj. z objemu základních mezd na sociální pojištění, vč. fondu nezaměstnanosti a na zdravotní pojištění), na penzijní a zdravotní připojištění a přímé sociální podpory od zaměstnavatelů (nenávratné výpomoci hrazené např. ze sociálního fondu).

blíže: Statistická ročenka České republiky 2008, Národní účty, ČSÚ, Praha 2008 dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/10n1-08-2008-0500>

sebezaměstnaných (ve skutečnosti osoby samostatně výdělečně činné v ČR vykazují poloviční produktivitu práce³⁰). Také cena práce sebezaměstnaného je díky přátelskému daňovému prostředí v ČR nižší. V běžné praxi se však ekonomické charakteristiky za korporace a za sebezaměstnané odděleně nesledují, a to ani v zahraničí. Podle odhadů se však relace v produktivitě práce sebezaměstnaných a zaměstnanců v jednotlivých zemích EU výrazně liší³¹ v závislosti na struktuře národních ekonomik³² a zaměstnanosti.³³

Samotná produktivita vyjadřuje souběžné působení různých faktorů. Ekonomická teorie za nejdůležitější považuje práci a kapitál. Patří sem však i další činitele, jako např. podnikatelská aktivita a efektivnost řízení. Pohyb produktivity závisí na vývoji objemu práce a jejího vybavení dlouhodobým majetkem (stroji, budovami, know-how). Dynamiku produktivity lze potom vyjádřit³⁴:

$$TFP = I_Y * I_K^{-a_{Lt}} * I_L^{-a_{Kt}} = \frac{Y_1}{Y_0} \left(\frac{K_1}{K_0} \right)^{-a_{Lt}} \left(\frac{L_1}{L_0} \right)^{-a_{Kt}},$$

kdy:

$$a_{Lt} + a_{Kt} = 1,$$

kde:

<i>TFP</i>	total factor productivity index, index produktivity všech faktorů,
<i>Y</i>	produkt,
<i>K</i>	kapitál,
<i>L</i>	práce,
<i>I_Y</i>	index reálného produktu (přidané hodnoty) ve stálých cenách,
<i>I_K</i>	index reálné hrubé zásoby dlouhodobého majetku (kapitálu),
<i>I_L</i>	index počtu odpracovaných hodin, resp. průměrného počtu pracovníků,
<i>a_{Lt}</i>	aritmetický průměr z podílu náhrad zaměstnancům na přidané hodnotě v základním a běžném období,
<i>a_{Kt}</i>	aritmetický průměr z podílu hrubého provozního přebytku na hrubé přidané hodnotě v základním a běžném období.

³⁰ blíže Průša, L., Baštýř, I., Brachtl, M., Vlach, J.: Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti. VÚPSV, v.v.i. Praha 2008, ISBN 978-80-7416-011-0, s. 49-52

³¹ Např. produktivita práce (HDP/osoba) sebezaměstnaných dosahuje v Estonsku zhruba 50 % úrovně zaměstnanců, ve Francii 70 %, v Itálii 55 %, v Lotyšsku 40 %, v Maďarsku 80 %, v Polsku 90 %, ve Finsku 30 %, propočty VÚPSV.

³² Např. podíl sektoru sebezaměstnaných na HDP představuje v ČR zhruba 12 %, v Estonsku 4 %, ve Francii 7 %, v Itálii 15 %, v Lotyšsku 10 %, v Maďarsku 10 %, v Polsku 23 %, ve Finsku 4 %, propočty VÚPSV.

³³ Pro makroekonomické mezinárodní srovnání se proto používají pouze údaje za korporace (např. IDW) nebo se předpokládá stejná produktivita a cena práce v korporacích a v podnicích sebezaměstnaných (např. WIIW, Evropská komise).

³⁴ např. Jílek J. a Vojta M.: Vypovídací vlastnosti změn jednotkových pracovních nákladů a souvisejících ukazatelů, Statistika č. 4/2001, ISSN 0322-788x, s. 178-189

Zavěšení ceny práce na produktivitě není z tohoto pohledu jednoznačné, je pouze orientační. Při vyšším vybavení práce kapitálem mohou růst náhrady zaměstnancům pomaleji než produktivita, JNP tak mohou klesat. Proti tomuto trendu však působí rostoucí potřeba kvalifikované, a tím i dražší práce. Z tohoto pohledu také analytici odůvodňují vysoké JNP ve vyspělých ekonomikách.

Vzhledem k obtížím při zajištění potřebných podkladových údajů a časové náročnosti se v běžné statistické praxi podrobné propočty faktorů produktivity práce neprovádějí.

2.3.2 Jednotkové náklady práce v paritě kupní síly

Pohyb JNP je odrazem vývoje ceny práce a produktivity. V mezinárodních srovnáních však zřetelně vystupují specifika národních hospodářských a sociálních politik. Zvolenému sociálnímu modelu odpovídá i zdanění práce, cena práce zaměstnance koresponduje nejen s národní produktivitou, ale i s národní cenovou hladinou. Přes proces vzájemné konvergence v rámci zákona jednotné ceny vykazují cenové úrovně v jednotlivých zemích výrazné rozdíly. Za těchto podmínek nemají národní měny stejnou kupní sílu. Měnová politika (vytváření měnových polštářů) a situace na finančních trzích navíc často desynchronizuje pohyb kupní síly měny a směnného kurzu. Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině a v cenové hladině referenčního státu se liší.³⁵

Využití JNP jako jednoho ze základních ukazatelů konkurenceschopnosti předpokládá eliminaci rozdílů cenových hladin. V mezinárodních srovnáních národních ekonomik se proto produktivita práce většinou vyjadřuje prostřednictvím HDP v paritě kupní síly (PPP)³⁶ na pracovníka. Ukazatel jednotkových nákladů práce potom říká, jaké náklady práce se v zemi X vynaloží na jednotku výstupu, který se prodává v zemi Y v cenové hladině Y. V odvětvových analýzách se používají jiné indikátory výkonnosti, např. přidaná hodnota.

Česká ekonomika patří k nejvíce otevřeným v rámci EU.³⁷ Podrobné statistické údaje však zatím nejsou k dispozici ani v rámci EU. Podle odhadů ČSÚ vývoz na produkci dosahoval 31 % v roce 2007 a na tržní produkci 35 %. Více než 90 % exportu tvoří průmyslové výrobky, český průmysl vyváží přibližně 50 % své produkce.³⁸ Téměř 50 % podílu vývozu zboží a služeb na produkci v roce 2007 dosahovala Malta, kolem 40 % se pohybovaly Irsko, Belgie a Nizozemsko. Z pohledu významu domácího trhu VÚPSV sleduje JNP v mezinárodním srovnání odděleně v domácí cenové hladině po přepočtu na EUR a evropské cenové hladině po přepočtu na standard parity kupní síly

³⁵ K problému cenové hladiny a směnného kurzu ve vztahu ceny práce a produktivity práce v mezinárodním srovnání blíže Fassmann, M.: Mezinárodní srovnání úrovně mezd (nákladů práce) a produktivity práce s vyspělými evropskými zeměmi, Pohledy 6/97, s. 23-52

³⁶ Purchasing power parity (PPP) představuje poměr cen v národních měnách za stejné výrobky a služby v různých zemích.

³⁷ Otevřenost české ekonomiky vyplývá z relativně vysokého podílu průmyslu. Obecně platí, že čím vyšší je váha průmyslu v národní ekonomice, tím vyšší jsou i dovozy a vývozy, služby se zatím v převážné míře spotřebovávají na domácím trhu.

³⁸ blíže Rojíček, M.: Statistika upřesňuje představy o otevřenosti české ekonomiky, Tisková zpráva ČSÚ z 5. března 2009, dostupné na http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statistika_upresnuje_predstavy_o_otevrenosti_ceske_ekonomiky

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

(PPS³⁹) Evropské unie⁴⁰:

$$JNP_{eur} = \frac{\frac{NZ_{eur}}{zam}}{\frac{HDP_{eur}}{prac}} * 100, \quad \text{resp.: } JNP_{PPS} = \frac{\frac{NZ_{eur}}{zam}}{\frac{HDP_{PPS}}{prac}} * 100,$$

kde:

- JNP* jednotkové náklady práce,
NZ objem nominálních náhrad zaměstnancům,
zam průměrný počet zaměstnanců v daném období,
HDP hrubý domácí produkt v běžných cenách,
prac průměrný počet pracovníků za dané období,
eur ukazatel vyjádřený v EUR,
PPS ukazatel ve standardu kupní síly EU.

V rámci zajištění srovnatelnosti VÚPSV přebírá údaje zveřejňované Eurostatem v rámci systému národních účtů a Evropského srovnávacího programu (European Comparison Programme - ECP).

Řada ročních bulletinů VÚPSV pod názvem Monitoring nákladů práce v ČR a ve státech Evropské unie⁴¹ pracovala do roku 2007 s časovými řadami od roku 2000, tzn. v podmínkách EU-25 (před přistoupením Bulharska a Rumunska). Od roku 2008 VÚPSV propočítává JNP v podmínkách EU-27 vč. propočtů 5letých časových řad.

Přepočet produktivity, popř. náhrad zaměstnancům na cenovou hladinu EU, je pouze informativní. V případě konkrétního porovnání dvou zemí je třeba volit jejich cenovou hladinu.

Úroveň, vývoj a relace nákladů práce a jejich porovnání s úrovní, vývojem a relacemi produktivity práce poskytují informace o stavu a změnách (pohybu) nákladové a konkurenční pozice národních ekonomik. Význam těchto informací se projevuje při tvorbě a realizaci podnikatelských strategií v rámci EU. Porovnání JNP v národní cenové hladině k průměrné cenové hladině EU umožňuje v delší časové řadě postihnout nákladové tlaky v národní ekonomice ve srovnání s okolními zeměmi a schopnost podniků vyrovnat se růstem produktivity s procesem srůstání národních trhů do jednotného vnitřního evropského trhu, doprovázeného cenovou a mzdovou konvergencí.

³⁹ Purchasing power standard (PPS) je uměle vytvořená měnová jednotka používaná při mezinárodních srovnáních k vyjádření objemu ekonomických souhrnných ukazatelů v rámci EU. Údaj v PPS získáme z hodnoty vyjádřené v národní měně vydělením příslušnou paritou kupní síly v EUR. V rámci Evropského srovnávacího programu (European Comparison Programme) kupní síla 1 PPS odpovídá průměru kupní síly 1 eura v zemích EU.

⁴⁰ JNP v paritě kupní síly eliminují rozdíly národních cenových hladin, které se v postkomunistických zemích (mimo Slovinsko) většinou pohybují kolem 65 %. Česká, estonská a lotyšská cenová hladina překročila v roce 2008 relaci 70 % průměru EU-27. Ještě v roce 2004 cenová hladina sledovaných států nedosahovala ani 60 % evropské úrovně. JNP v paritě exportéroví říkají, jaké jsou náklady práce na jednotku produkce v zemi realizované v cenové hladině EU.

⁴¹ dostupné na <http://www.vupsv.cz/>

2.3.3 Metodika analýzy faktorů jednotkových nákladů práce v ČR

Z porovnání mezinárodních pramenů vyplynula nejednotnost metod analýzy faktorů pohybu JNP. Sledování prováděné VÚPSV při rozboru faktorů vychází z indexového rozkladu na přímo úměrný vztah JNP k růstu náhrad zaměstnancům, relativní cenové hladiny (v relaci k EU) a pracnosti, resp. nepřímo úměrný vztah k růstu produktivity práce.

$$I_{PPS}^{JNP} = I^{JNP} * I^{CPL} = I^N * I^{PRA} * I^{CPL} = \frac{N_t}{N_0} * \frac{PRA_t}{PRA_0} * \frac{CPL_t}{CPL_0} ,$$

když:

$$PRA = \frac{prac}{HDP} = \frac{1}{PRO} = \frac{1}{\frac{HDP}{prac}} ,$$

kde:

- I_{PPS}^{JNP} index JNP v cenové hladině v PPS,
- I^{JNP} index JNP v národní cenové hladině,
- I^N index průměrné náhrady na zaměstnance,
- I^{PRA} index pracnosti,
- I^{CPL} index změny srovnatelné cenové hladiny k EU,
- O výchozí rok,
- t běžný rok,
- N průměrné náhrady na zaměstnance = náhrady zaměstnancům (národní účty) /zaměstnanci (národní účty),
- PRA pracnost jednotky HDP,
- PRO produktivita,
- $prac$ počet pracovníků z národních účtů,
- HDP hrubý domácí produkt,
- CPL relativní cenová hladina (Comparative Price Level) v PPS,
- PPP parita kupní síly (Purchasing Power Parity) v PPS,
- ER směnný kurz.

2. Zdroje dat o nákladech práce a jejich využití z hlediska mezinárodního srovnání

Uvedený vztah lze po potřeby vyjádření vlivu pohybu směnného kurzu Kč k EUR orientačně rozšířit o index směnného kurzu:

$$I_{PPS}^{JNP} = I^{JNP} * I^{CPL} = I^N * I^{PRA} * I^{CPL} = \frac{I_{Kč}^N}{I^{ER}} * I^{ER} * I_{Kč}^{PRA} * I^{CPL} = \frac{I_{Kč}^N}{I^{ER}} * \frac{I^{ER}}{I_{Kč}^{PRO}} * I^{CPL},$$

kde:

$I_{Kč}^N$ index průměrné náhrady na zaměstnance v Kč,

$I_{Kč}^{PRA}$ index pracnosti v Kč,

$I_{Kč}^{PRO}$ index produktivity v Kč,

IER index změny kurzu Kč/EUR,

2.3.4 Časový harmonogram monitoringu nákladů práce a jednotkových nákladů práce

Nevýhodou monitoringu nákladů práce je zdánlivá neaktuálnost vykazovaných dat. Národní statistické služby a Eurostat srovnatelné údaje publikují s dvouletým zpožděním a často je zpětně doladují. Monitoring nákladů práce a jejich místa v národohospodářských proporcích vychází z termínů publikace relevantních dat statistickými službami ČR, EU a OECD.

Časový harmonogram

akce	zdroj	publikace dat	konec zpracování ve VÚPSV, v.v.i.
státní závěrečný účet	Ministerstvo financí, Poslanecká sněmovna	n + zhruba 5 měsíců n + zhruba 7 měsíců	
výsledky výběrového šetření o úplných nákladech práce	ČSÚ	n + 11 měsíců	
náklady práce v EU	Eurostat	n + 11 měsíců	
zdanění mezd	OECD	n + 6 měsíců	
předběžné výstupy národních účtů a propočet HDP v paritě kupní síly a národní cenové hladině členských a kandidátských zemí EU za běžný rok	Eurostat	n + 11 měsíců	
konečné výstupy národních účtů a propočet HDP v národní cenové hladině a v paritě kupní síly členských a kandidátských zemí za předminulý rok	Eurostat	n + 23 měsíců	
analýza vývoje nákladů práce, příjmů a výdajů na sociální a zdravotní zabezpečení a mezinárodní srovnání - předběžné výsledky jednotkových nákladů práce za hodnocený rok	VÚPSV, v.v.i.		31. 3. roku n + 2
mezinárodní srovnání jednotkových nákladů práce - konečné výsledky za hodnocený rok	VÚPSV, v.v.i.		31. 3. roku n + 3

Poznámka: n = běžný rok

Zdroj: Kozelský T.: *Monitoring nákladů práce v ČR a ve státech Evropské unie 2002-2007*, Bulletin No 3, ISBN 978-80-7416-034-9, dostupné na <http://www.vupsv.cz/index.php?p=bulletiny&site=default>, s. 7

3. Náklady práce v ČR a ve státech EU

3.1 Pohyb úplných nákladů práce a jejich struktury v ČR po roce 2003

Rozhodující položkou nákladů práce jsou přímé náklady, tj. mzdy a platy, v ČR se na úplných nákladech práce podílejí více než 70 %. Na rozdíl od předchozích let, kdy mzdový vývoj vyrovnával disproporci vytvořenou propadem reálných výdělků z let 1990-1991 o 1/3 při poklesu produktivity práce o 1/10 a v následujících letech mzdová dynamika byla vyšší než tempo růstu produktivity práce, byla určujícím faktorem mzdového vývoje po roce 2003 do roku 2008 produktivita práce. Sociální partneři udrželi předstih růstu produktivity před růstem mezd. Souhrnná produktivita práce vzrostla o 20 % a reálné mzdy o 15 %, dynamika přírůstku reálných úplných nákladů práce, jako komplexního ukazatele ceny práce, však dosáhla pouze 13 %.

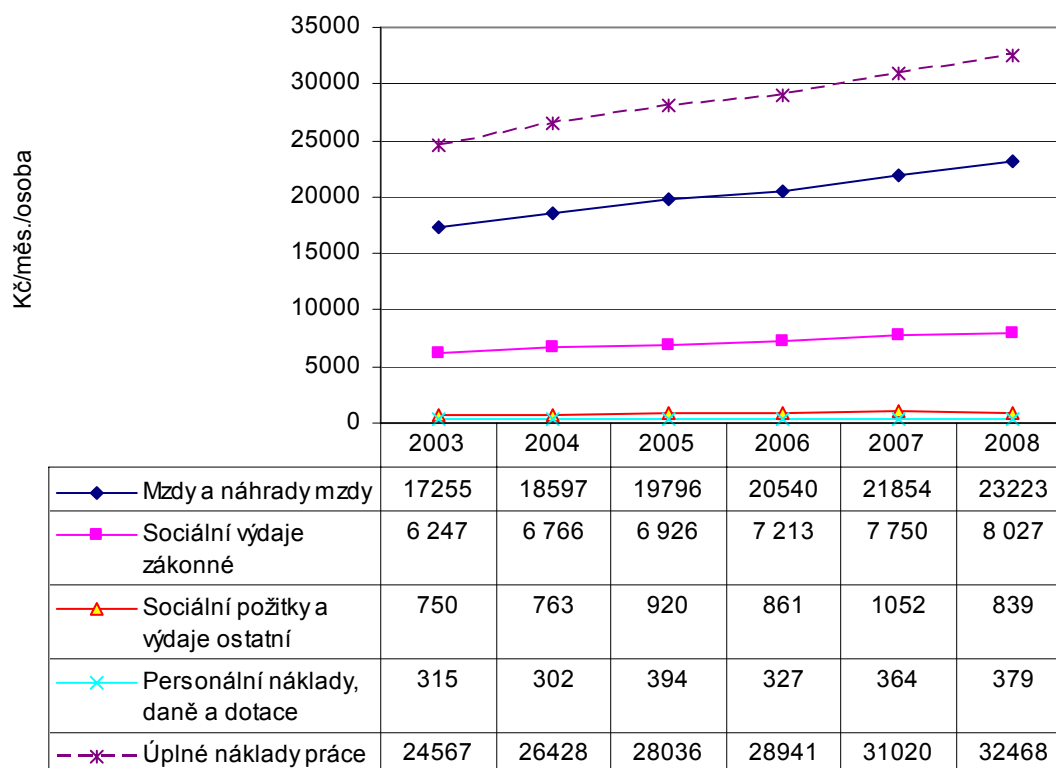
Podle šetření úplných nákladů práce, které každoročně provádí ČSÚ, pohyb úplných nákladů práce ve sledovaném období let 2003-2008 tak určoval vývoj mezd, jejich dynamiku však tlumil pomalejší vývoj nepřímých nákladů (sociálních výdajů a požitků, personálních nákladů, daní a dotací).

Tabulka č. 4 **Struktura nákladů práce v letech 2003 až 2008 (v Kč/měsíc na zaměstnance)**

položka nákladů práce	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008/2003 v %
mzdy za vykonanou práci	15 528	16 722	17 886	18 560	19 594	20 778	133,8
náhrady mzdy	1 727	1 875	1 910	1 980	2 260	2 445	141,6
přímé náklady	17 255	18 597	19 796	20 540	21 854	23 223	134,6
sociální požitky	475	500	587	561	670	499	105,1
<i>příspěvky na bydlení</i>	55	59	77	78	84	74	134,5
<i>služební vozy poskytované také k soukromým účelům</i>	95	111	173	129	136	81	85,3
<i>příspěvky na stravování</i>	228	234	245	258	328	271	118,9
<i>výdaje ze soc. fondu</i>	93	87	85	86	91	67	72,4
<i>ostatní</i>	4	9	7	10	31	6	150,0
sociální náklady a výdaje	6 522	7 029	7 259	7 513	8 132	8 367	128,3
<i>zákonné příspěvky na sociální zabezpečení</i>	6 247	6 766	6 926	7 213	7 750	8 027	128,5
<i>nadstandardní programy soc. zab. (vč. vyrovnání za nemoc placené-ho zaměstnavatelem)</i>	121	136	166	170	208	170	140,5
<i>odstupné</i>	132	107	141	100	148	150	113,6
<i>ostatní sociální dávky</i>	22	20	26	30	26	20	90,9
personální náklady	347	338	424	385	413	421	121,3
daně a dotace	-32	-36	-30	-58	-49	-42	131,3
nepřímé náklady	7 312	7 831	8 240	8 401	9 166	9 245	126,4
náklady práce celkem	24 567	26 428	28 036	28 941	31 020	32 468	132,2

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, s. 14

Graf č. 1 Vývoj měsíčních nákladů práce v Kč/osoba

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, výpočet VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Uvedený graf absolutních hodnot zachycuje vývoj základních proporcí ÚNP, které se díky konjunktuře s relativně stabilními přírůstky ekonomického výkonu a rigiditě mezd⁴² vyvíjely zdánlivě lineárně, obdobně jako výdělků, na které jsou zavěšeny zákonné sociální výdaje. Rozdíly mezi jednotlivými roky vystupují při vyjádření pomocí relativních ukazatelů dynamiky. Výrazné meziroční disproporce se projevují v nepovinných sociálních výdajích a ostatních nákladech. Jejich váha je však minimální (zhruba 4 % z ÚNP) a na celkový trend pohybu nákladů práce prakticky nepůsobí.

Pohyb nákladů práce ovlivňovaly, vedle k výplatě zúčtovaných mezd, sociální výdaje, které se na úplných nákladech práce podílely zhruba 25 %. Přes stabilitu sazeb určených právními normami se skutečné platby sociálního pojištění vyvíjely nerovnoměrně v závislosti na termínech plnění a splácení závazků plátců, např. vysoká plnění v letech 2003 a 2004. Podíl zákonných sociálních výdajů za těchto podmínek osciluje kolem objemu zúčtovaných mezd. Celkově lze konstatovat, že v důsledku vyšších plateb v letech 2003 a 2004 decelerační vliv zákonného pojištění na dynamiku úplných nákladů práce a zákonné sociální výdaje v roce 2008 ve srovnání s rokem 2003 vzrostly o pouhých 28 % při růstu úrovně mezd o 35 %. V příštích obdobích je

⁴² Pojem rigidita mezd odráží minimálně roční zpoždění reakce mzdového vývoje na změnu ekonomických podmínek, resp. na očekávaný a skutečný ekonomický výkon. Z tohoto pohledu přímé náklady práce nereagovaly na krizové projevy ve 2. polovině roku 2008.

3. Náklady práce v ČR a ve státech EU

pravděpodobná po přechodnou dobu jejich vyšší dynamika, která bude respektovat stanovené sazby a umožní alespoň část závazků z minulých let, resp. z roku 2008.

Tabulka č. 5 **Dynamika položek úplných nákladů práce v %**

položka	meziroční přírůstky v %					přírůstek 2008/2003 v %
	2004	2005	2006	2007	2008	
přímé náklady (mzdy, platy a náhrady)	7,8	6,5	3,8	6,4	6,3	34,6
nepřímé náklady celkem:	7,1	5,2	2,0	9,1	-2,9	21,8
sociální požitky	5,3	17,4	-4,4	19,4	-25,5	5,1
sociální výdaje	7,8	3,3	3,5	8,2	-1,3	23,1
v tom: sociální výdaje zákonné	8,3	2,4	4,2	7,4	3,6	28,6
sociální výdaje ostatní	-4,4	26,6	-9,9	27,3	-11,0	23,6
personální náklady	-2,6	25,4	-9,2	7,3	1,9	21,3
daně a dotace	12,5	-16,7	93,3	-15,5	-14,3	31,3
úplné náklady práce celkem	7,6	6,1	3,2	7,2	4,7	32,2

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, propočten VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Ostatní plnění zaměstnancům, která byla nepovinná, tj. ostatní sociální výdaje a sociální požitky, tvořily z úplných nákladů práce 2,6 % v roce 2008, jejich podíl se ve srovnání s rokem 2003 snížil o 0,5 procentního bodu. Pro výši nákladů práce proto nemají podstatný význam a přes značné výkyvy ve vývoji se v jejich pohybu neprojeví. Zaměstnavatelé s jejich pomocí vyrovnávají okamžité změny mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce, na které mzdy díky své rigiditě reagují s ročním zpožděním.

Nízká váha náleží i personálním nákladům a daním a dotacím, které představovaly zhruba 1,2 % z úplných nákladů práce. Podíl personálních nákladů vykazoval tendenci k poklesu.

Tabulka č. 6 **Struktura úplných nákladů práce v letech 2003 - 2008**

náklad	podíl v %						přírůstek 2008-2003 v p.b.
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
přímé náklady (mzdy a náhrady)	70,24	70,37	70,61	70,97	70,45	71,53	1,29
nepřímé náklady celkem:	29,76	29,63	29,39	29,03	29,55	28,47	-1,29
sociální požitky	1,93	1,89	2,09	1,94	2,16	1,54	-0,39
sociální výdaje	26,55	26,60	25,89	25,96	26,22	25,77	-0,78
v tom: zákonné sociální výdaje	25,43	25,60	24,70	24,92	24,98	24,72	-0,71
ostatní sociální výdaje	1,12	1,00	1,19	1,04	1,23	1,05	-0,07
personální náklady	1,41	1,28	1,51	1,33	1,33	1,30	-0,11
daně a dotace	-0,13	-0,14	-0,11	-0,20	-0,16	-0,13	0,00
úplné náklady práce celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, propočten VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Období po roce 2004 změnilo strukturu nákladů práce. Zastavil se trend rychlejšího růstu nepřímých nákladů práce, a tím i poklesu podílu přímých nákladů na úplných nákladech práce, který byl charakteristický pro předešlá léta.

Tabulka č. 7 **Základní charakteristiky vývoje úplných nákladů práce a jejich struktury v letech 2000-2003**

náklad	úroveň			struktura		
	Kč		přírůstek v %	podíl v %		přírůstek v p.b.
	2000	2003	2003/2000	2000	2003	2003-2000
přímé náklady (mzdy a náhrady)	13 991	17 255	23,3	70,79	70,24	-0,55
nepřímé náklady celkem:	5 773	7 312	26,7	29,21	29,76	0,55
sociální požitky	339	475	40,1	1,72	1,93	0,22
sociální výdaje	5 208	6 522	25,2	26,35	26,55	0,20
personální náklady	245	347	41,6	1,24	1,41	0,17
daně a dotace	-19	-32	68,4	-0,10	-0,13	-0,03
úplné náklady práce celkem	19 764	24 567	24,3	100,00	100,00	0,00

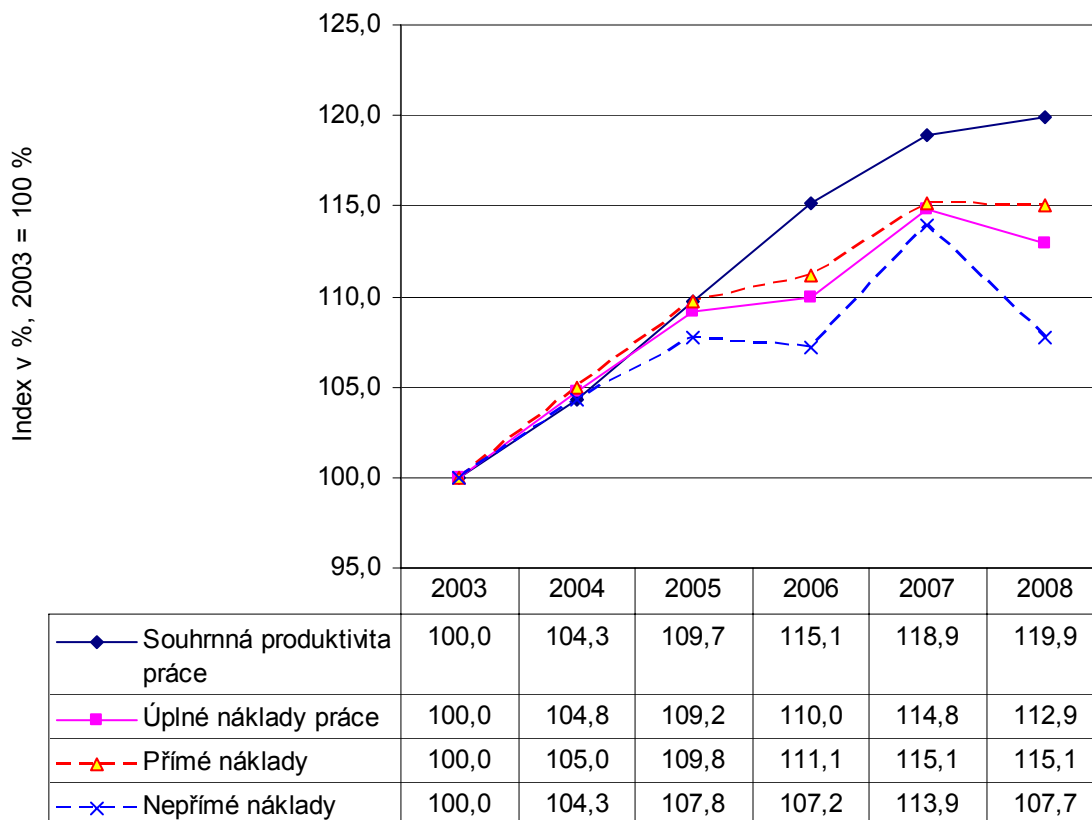
Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, propočet VÚPSV, v.v.i.

Při stabilním zatížení objemu vyplacených mzdových prostředků pojistným na straně zaměstnavatele docházelo k poklesu nepovinných nemzdových plnění zaměstnancům. Trend jejich snižování je v rozporu s přátelskými daňovými podmínkami ve srovnání se mzdou. Pro nízkou váhu sociálních požitků a ostatních sociálních výdajů na nákladech zaměstnavatelů a příjmech většiny zaměstnanců a pro nedostatečnou nabídku zejména pojišťovenských produktů a fiskálních úlev klesá zájem sociálních partnerů o tento motivační nástroj. Pokles významu nepřímých nákladů práce je však zčásti fiktivní. Systémy benefitů se často dostávají mimo sledování statistiky práce.

Výraznější změny struktury úplných nákladů práce vystoupily v roce 2008, kdy se začaly projevovat první příznaky hospodářské krize. Zaměstnavatelé přistoupili k redukci nepovinných nemzdových plnění, tj. k ekonomii sociálních požitků (snižování v roce 2008 ve srovnání s rokem 2007 o 1/4), nadstandardních programů sociálního zabezpečení (pokles o 1/5) a ostatních sociálních plnění (zhruba -1/4). S ohledem na nízkou váhu uvedených nepovinných plnění snížili dynamiku úplných nákladů práce o zhruba 1 p.b.

V období let 2003-2008 sociální partneři udrželi proporcionální vývoj souhrnné produktivity práce a reálných úplných nákladů práce (po očištění o inflaci). Jestliže se souhrnná produktivita práce zvýšila o 20 % v roce 2008 ve srovnání s rokem 2003, potom reálné náklady práce dosáhly 13 % přírůstku, tj. měly nižší dynamiku než reálné mzdy.

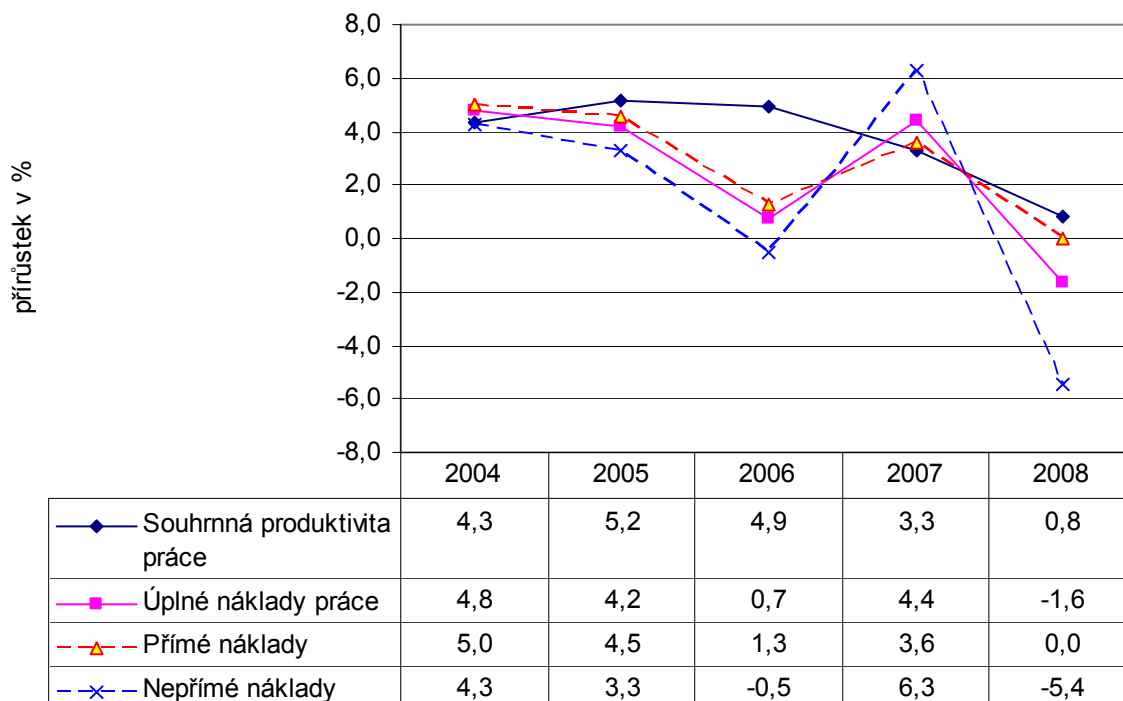
Graf č. 2 Vývoj souhrnné produktivity práce a reálných úplných nákladů práce, bazický index v %, 2003 = 100 %

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, ČSÚ: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, dostupné na <http://www.czso.cz/>, přístup únor 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Problematickým se jeví rok 2007, kdy v důsledku prorůstových očekávání stoupla cena práce ve mzdovém ocenění a i v ostatních sociálních výdajích a požitcích. Růst zaměstnanosti v roce 2008 (nad možnosti růstu produktivity práce) rozměnil reálná plnění zaměstnancům v oblasti nepřímých nákladů (zhruba 20 Kč měsíčně na osobu) a krizové signály ve druhé polovině roku 2008 vedly k redukci nepřímých nákladů. Problematiku lze nejlépe dokumentovat na meziročních přírůstcích sledovaných charakteristik.

Graf č. 3 **Vývoj souhrnné produktivity práce a reálných úplných nákladů práce, meziroční přírůstky v %**

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, ČSÚ: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, dostupné na <http://www.czso.cz/>, přístup únor 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Pohyb ÚNP v krizovém roce 2009 ovlivňoval růst průměrného výdělku o 4 %, ⁴³ který odrážel strukturální změny v zaměstnanosti. Zaměstnavatelé v průmyslu, kterých se v roce 2009 krizové problémy nejvíce týkaly, propouštěli v první vlně nízkokvalifikované a levné pracovníky, čímž zvyšovali průměrný výdělek. Strukturu nákladů práce ovlivnila realizace reformy nemocenského pojištění, která snížila zdanění objemu vyplacených mezd a platů na straně zaměstnavatele o 1 % a ve svých důsledcích se podílela na poklesu úplných nákladů práce o 0,5 %. Na druhé straně nepřímé náklady práce zvyšovala vyšší výplata odstupného. Ostatní nepovinná plnění v rámci sociálních požitků, výdajů a nákladů se ve srovnání s rokem 2008 patrně nezvýšila. Pohyb ÚNP ovlivnil o 1 hodinu nižší počet odpracovaných hodin na zaměstnance ve srovnání s předešlým rokem 2008. Z pohledu zahraničních trhů výrazně snížil náklady práce v ČR pokles kurzu Kč vůči EUR. V době zpracování analýzy nebyly k dispozici podrobné údaje o nákladech práce ze šetření ČSÚ, ⁴⁴ proto se autoři opřeli o kvantifikaci uvedených vlivů.

⁴³ Průměrný výdělek na přepočtené osoby, blíže ČSÚ: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, dostupné na [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls), přístup duben 2010

⁴⁴ Výsledky šetření úplných nákladů práce za rok 2009 bude ČSÚ publikovat v prosinci 2010.

3. Náklady práce v ČR a ve státech EU

Tabulka č. 8 **Odhad dynamiky úplných nákladů práce v ČR v roce 2009 v %**

ÚNP	měna	2008 skutečnost	2009 oč. skut.
hodinové	Kč	3,4	4,5
	EUR	15,1	-1,4
měsíční	Kč	4,7	3,8
	EUR	16,5	-2,1

Zdroj: ČSÚ: Úplné náklady práce za rok 2008, ČSÚ, Praha 2009, kód w-3112-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3112-09>, Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/exchange_rates/introduction, přístup duben 2010, odhad VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: odhad zaokrouhlen na 0,5 %

Efekty reformy systému sociálního zabezpečení v případě pracovní neschopnosti a redukci sociálních požitků a řady ostatních sociálních výdajů v roce 2009 nahradily náklady se snižováním počtu zaměstnanců. Důsledkem bude zachování proporcí mezi přímými a nepřímými náklady práce. Úspora z titulu nižšího odvodu pojištění se přelije do ostatních sociálních výdajů a nákladů.

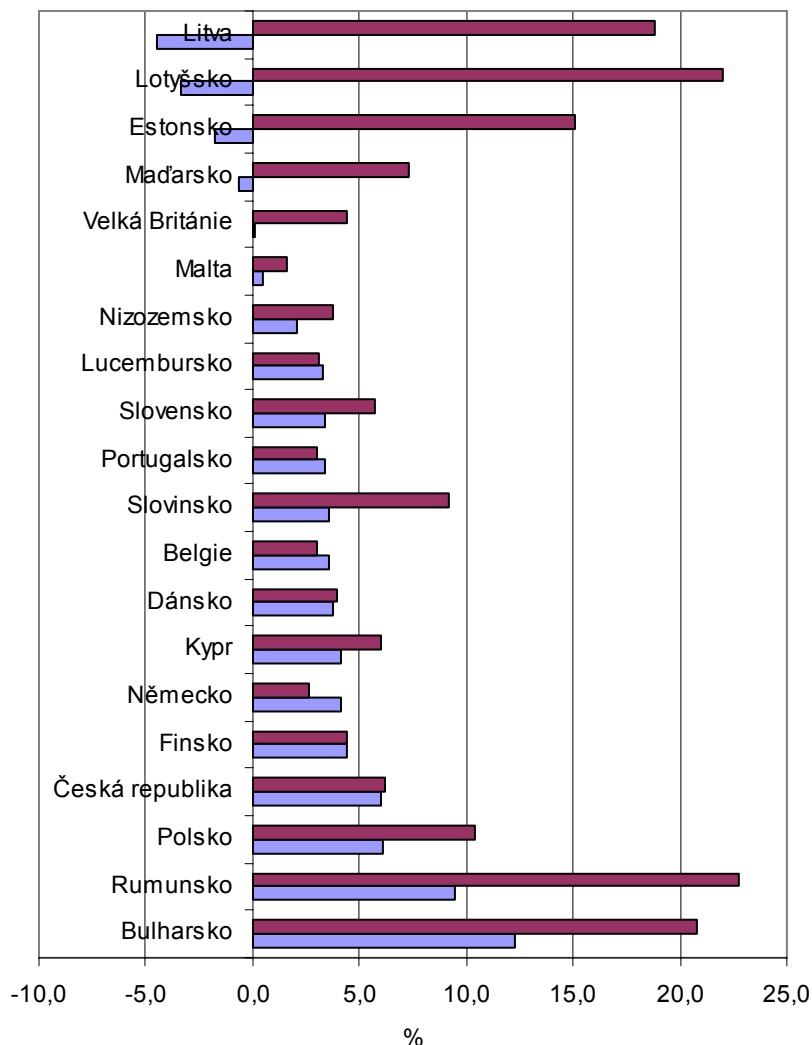
Tabulka č. 9 **Odhad struktury ÚNP v roce 2009 v %**

	2008	2009
úplné náklady práce	100,0	100,0
přímé náklady	71,5	71,7
nepřímé náklady	28,5	28,3
v tom: sociální požitky	1,5	1,3
zákonné sociální výdaje	24,7	24,1
ostatní sociální výdaje a náklady	1,0	1,8
personální náklady	1,3	1,2
daně a dotace	-0,1	-0,1

Zdroj: odhad VÚPSV, v.v.i.

Podle propočtů indexu nákladů práce (labour cost index - LCI), který za rok 2009 provedl Eurostat za průmysl a služby, mzdová rigidita a optimalizace struktury zaměstnanců vedly ve většině zemí EU k pokračování rostoucího trendu nákladů práce i při poklesu ekonomického výkonu. Při interpretaci LCI je třeba si uvědomit, že ukazatel signalizuje inflační tlaky, reaguje pouze na pohyb výdělků a kurzu národní měny, neodráží komplexně strukturální změny.

Graf č. 4 Labour cost index (LCI) ve vybraných zemích EU v roce 2008 a 2009 v %

Zdroj: Eurostat: Labour cost index Annual data, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database, přístup duben 2009

Poznámka: Graf uvádí pouze země, za které byly dostupné údaje.

3.2 Porovnání nákladů práce v ČR a v EU po roce 2003

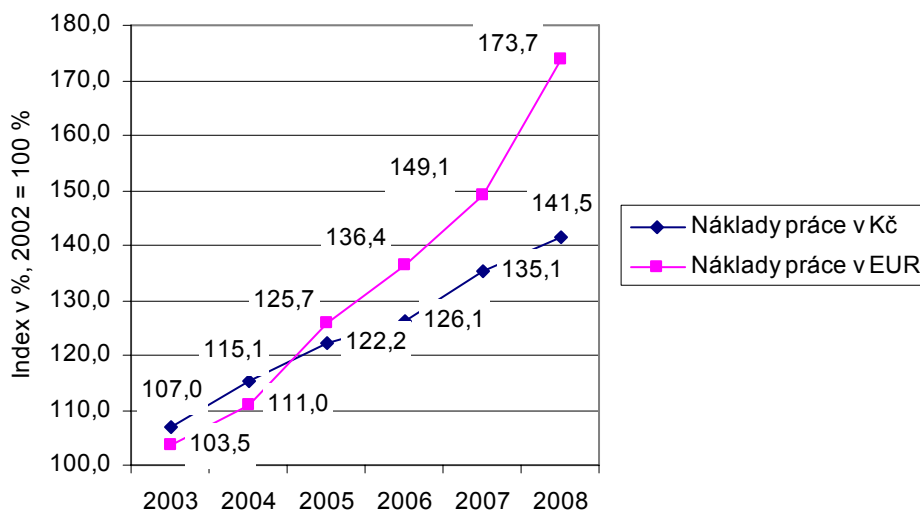
Výzkum nákladů práce za léta 2000-2003 ukázal, že české měsíční náklady práce po přepočtu na EUR patřily mezi nejnížší v EU, v roce 2003 dosahovaly zhruba 1/4 vyspělých zemí EU.⁴⁵ V rámci postkomunistických, kandidátských zemí však byly nejvyšší. Konvergence cenových hladin v rámci EU se přirozeně projevila i v trendech

⁴⁵ blíže Kozelský, T., Prušvic, D., Vlach, J. Monitoring nákladů práce, VÚPSV 2006, ISBN 80-87007-16-6, s. 23

3. Náklady práce v ČR a ve státech EU

nákladů práce. V ČR po splasknutí mzdového polštáře uvedenému procesu otevřela prostor rychle rostoucí produktivita práce a aprece KČ, která vyrovnávala disproporce měnového polštáře. Z pohledu trhů EU se náklady práce výrazně zvyšovaly.

Graf č. 5 **Vývoj nákladů práce v ČR v letech 2003-2008, bazický index v %, 2002 = 100 %**

Zdroj: ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, ČSÚ: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele, dostupné na <http://www.czso.cz/>, přístup únor 2010, Eurostat: Economy and finance, Bilateral Exchange Rates, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/exchange_rates/data/database, propočet VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: V roce 2008 zahrnuty údaje za fyzické osoby nezapsané do obchodního rejstříku zaměstnávající 10 a více zaměstnanců.

Tabulka č. 10 **Relace měsíčních nákladů práce v EU v %, SRN = 100 %**

	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	:	68,63	71,65	64,16	:
EU-25	:	74,36	77,35	70,40	:
EU-15	:	:	91,99	:	:
Bulharsko	5,57	5,83	6,23	6,52	7,46
Rumunsko	6,61	7,29	9,69	11,37	14,25
Lotyšsko	10,03	10,74	11,90	14,46	18,67
Litva	12,65	13,20	14,47	16,67	19,72
Slovensko	14,02	15,55	16,45	18,63	21,86
Polsko	18,60	18,34	21,45	23,00	25,52
Estonsko	16,14	17,17	18,89	21,66	25,81
Maďarsko	22,06	23,34	27,03	26,05	28,66
Česká republika	21,15	22,33	25,18	26,99	29,23
Malta	33,95	33,90	34,56	35,45	36,10
Portugalsko	:	42,76	44,30	45,42	46,42
Slovinsko	43,43	43,15	45,09	46,41	48,56
Španělsko	54,38	55,19	56,40	57,52	59,27
Kypr	52,82	54,90	58,11	59,62	61,47
Finsko	89,08	89,55	93,71	94,21	95,69
Německo	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Rakousko	97,59	97,60	99,39	100,55	101,87
Belgie	:	97,58	98,35	99,87	102,92
Velká Británie	95,50	99,40	106,85	109,74	109,98
Švédsko	:	108,59	109,70	111,08	112,57
Dánsko	:	:	107,74	110,53	113,70
Lucembursko	:	116,96	119,88	121,97	125,02

Zdroj: Eurostat: *Monthly labour costs - Nace Rev. 1.1*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database, přístup duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: Eurostat nezveřejnil údaje za EU celkem, Irsko, Řecko, Francii, Itálii, Nizozemsko. U těchto zemí lze předpokládat vyšší náklady práce. Za srovnávanou základnu byla zvolena SRN, která se v roce 2005 blížila průměru EU-15.

Míra odstupu nákladů práce mezi vyspělými státy EU a ČR je dosud natolik výrazná, že konkurenční výhody z jejich nízké úrovně se budou realizovat ještě po delší časové období. Proces přibližování cenové a výdělkové hladiny ke standardním proporcím vnitřního jednotného evropského trhu a apreciacie kurzu Kč vůči EUR, který se projevuje v rychlejším růstu nákladů práce, bude dlouhodobý a podnikatelské subjekty mají dostatek prostoru pro eliminaci nepříznivých dopadů růstem produktivity práce.

Výrazně nižší nákladová úroveň vůči nejvyspělejším státům EU umožňuje českým exportérům využívat cenovou konkurenci nebo dosahovat vyšší míry zisku. Nízké pracovní náklady stále motivují příliv zahraničního kapitálu. Koncepce nízké ceny práce v ČR, tj. udržování nízkých nákladů práce, však nestimuluje substituci práce kapitálem a může vést k postupné dequalifikaci pracovních sil. Dalším momentem je nízký podíl spotřeby domácností na HDP, zhruba 50 %, a vysoká závislost ekonomiky na exportu.

3.3 Zdanění práce

Historicky ČR patří ke státům s vyšším stupněm sociální solidarity, tj. s vyšším podílem sociálních výdajů a v jejich rámci povinných příspěvků zaměstnavatelů a zaměstnanců do centralizovaných sociálních fondů, konkrétně na důchodové zabezpečení a v jeho rámci nemocenské pojištění, politiku zaměstnanosti a zdravotní zabezpečení. Na rozdíl od ostatních evropských zemí právní soustava v ČR definuje mzdu jako odměnu za práci, výše hrubé mzdy neobsahuje plnění související se sociální situací zaměstnance a jeho rodiny, které hradí státní rozpočet. Vysoké "zdanění" práce v ČR odráží vysoké standardy sociálního a zdravotního zabezpečení při nízké výdělkové hladině. Vedle sociálního a zdravotního pojištění nejsou na straně zaměstnavatele mzdy dále zdaňovány. Ke zdanění mezd a platů dochází ve formě daně z příjmu až na straně zaměstnance. Daň z příjmu ze závislé činnosti⁴⁶ je tak součástí hrubé mzdy vyplácené za odvedenou práci zaměstnavatelem, zprostředkovaně se tak stává jeho nákladem na práci. Daň z příjmu v ČR dosahuje v porovnání s ostatními zeměmi nízké úrovně, na nákladech práce se podílela v intervalu od 6 % v roce 2007 do 8,5 % v roce 2005, v roce 2008 podíl dosáhl 8 %. Ve většině zemí dosahuje podíl daně z příjmu 10 a více % z nákladů práce.

⁴⁶ Daň z příjmu se platí vedle příjmů ze závislé činnosti z důchodu, z vlastnictví a z případné samostatné výdělečné činnosti (ze smíšeného důchodu).

Tabulka č. 11 **Daňová mezera⁴⁷ v zemích EU, které jsou členy OECD, v letech 2003 a 2008 v %**

země	2003			2008			2008 - 2003 v p.b.		
	sociální ochrana	daň z příjmu	daňová mezera	sociální ochrana	daň z příjmu	daňová mezera	sociální pojištění	daň z příjmu	daňová mezera
Belgie	34	20	54	34	22	56	0	2	2
Maďarsko	36	10	46	38	16	54	2	6	8
Německo	34	17	51	33	19	52	-1	2	1
Francie	39	9	48	39	10	49	0	1	1
Rakousko	37	8	45	37	12	49	0	4	4
Itálie	32	14	46	32	15	47	0	1	1
Nizozemsko	36	7	43	31	14	45	-5	7	2
Švédsko	30	18	48	30	15	45	0	-3	-3
Finsko	24	20	44	24	19	43	0	-1	-1
ČR	34	7	41	34	8	42	0	1	1
Řecko	34	0	34	34	8	42	0	8	8
Dánsko	12	32	44	11	30	41	-1	-2	-3
Polsko	38	5	43	34	6	40	-4	1	-3
Slovensko	37	5	42	31	8	39	-6	3	-3
Španělsko	28	9	37	28	10	38	0	1	1
Portugalsko	28	5	33	28	10	38	0	5	5
Lucembursko	24	8	32	23	13	36	-1	5	4
Velká Británie	17	14	31	18	15	33	1	1	2
Írsko	15	10	25	14	9	23	-1	-1	-2

Zdroj: OECD: *Taxing Wages 2002 - 2003, OECD 2004, ISBN 92-64-01523-X, s. 5, OECD Taxing Wages 2007 - 2008, OECD 2009, ISBN 978-92-64-04933-8, s.15, ČSÚ: Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994 až 2008, ČSÚ 2009, kód: w-3113-09, dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>, MPSV: Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2008, MPSV 2009, dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/1797>, propočít VÚPSV, v.v.i.*

Poznámka: údaje za svobodného a bezdětného zaměstnance; údaje za ČR aktualizovány na základě českých zdrojů, tabulková část publikace obsahuje neupravené údaje OECD: řada *Taxing Wages*

U zemí s historicky nízkým příjmem ze závislé činnosti (ČR, Slovensko, Polsko) vysoké náklady na sociální ochranu kompenzuje nižší zdanění výtěžku. České sociální pojištění se řadí svým podílem na nákladech práce k nejvyšším v rámci EU, daňová mezera však díky nízké dani z příjmu patří do okruhu zemí s nízkým zdaněním práce. V kontinentálních zemích se solidárním systémem sociálního a zdravotního zabezpečení se daňová mezera pohybuje od 1/3 (Lucembursko) do více než 1/2 (Belgie, Maďarsko, Německo) nákladů práce. Jestliže se v 90. letech snižovalo daňové zatížení mezd zejména na straně příspěvků na sociální zabezpečení, potom ve sledovaném období let 2003-2008 se ve většině sledovaných zemí projevovala tendence jeho rozšiřování cestou zvyšování daní z příjmů zaměstnanců. Příspěvky na sociální ochranu se mimo Velké Británie a Maďarska nezvyšovaly, případný pokles provázal přirozený růst podílu daně z příjmu. Nízkou daňovou mezera vykazují země anglosaského modelu.

⁴⁷ Daňová mezera je rozdíl mezi náklady práce pro zaměstnavatele (hrubým výtěžkem zvýšeným o pojištění placené zaměstnavatelem) a čistým výtěžkem zaměstnance, tj. součet daně z příjmu, příspěvků na sociální zabezpečení placených zaměstnavatelem a zaměstnancem (případně dalších daní) v % celkových nákladů práce. Blíže Kadeřábková, A.: *Základy makroekonomické analýzy*, LINDE, Praha 2003, ISBN 80-86131-36-X, s. 164-165

3. Náklady práce v ČR a ve státech EU

Rezervy v zákonném sociálním a zdravotním pojištění v ČR jsou s ohledem na rozsah zaměstnanosti a výdělkovou hladinu vyčerpány. Případné snížení sazeb pojistného vážně naruší napjaté financování solidárního soc. a zdravot. zabezpečení.

Tabulka č. 12 **Příjmy a výdaje sociálního zabezpečení a státní politiky zaměstnanosti**

položka		mld. Kč					přírůstek v % 2008/2003	
		2003	2004	2005	2006	2007		2008 ¹
pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti		272,4	293,3	311,2	333,7	367,1	374,4	37,4
sociální dávky		305,0	313,3	326,0	354,4	386,4	385,8	26,5
saldo pojistného SZ a výdajů na sociální dávky		-32,6	-20,0	-14,8	-20,7	-19,3	-11,4	-65,0
z toho důchody:	pojistné na důchodové pojištění	209,6	243,3	258,3	276,9	304,9	320,0	52,7
	výdaje na důchody a správu	229,5	234,9	251,8	272,9	289,9	312,5	36,2
	saldo důchodů	-19,9	8,4	6,5	4,0	15,0	7,5	-

Zdroj: MF ČR: Návrh státního závěrečného účtu České republiky za jednotlivé roky 2003-2007, dostupné na <http://www.mfcr.cz/>

Poznámky: údaje v metodice běžného roku, ¹ předběžný odhad MF ČR

Tabulka č. 13 **Příjmy a výdaje systému veřejného zdravotního pojištění**

položka	mld. Kč					přírůstek v % 2008/2003	
	2003	2004	2005	2006	2007		2008 ¹
příjmy systému zdravotního pojištění	147,9	157,0	168,9	182,8	202,8	211,3	42,9
výdaje systému zdravotního pojištění	147,7	156,8	168,4	180,0	185,6	200,6	35,8
saldo příjmů a výdajů	0,2	0,2	0,5	2,8	17,2	10,7	5250,0
saldo závazků po lhůtě splatnosti a pohledávek ZP vůči ZZ k 31.12.	5,6	8,3	9,0	0,8	2,4	0,0	-100,0

Zdroj: MF ČR: Návrh státního závěrečného účtu České republiky za jednotlivé roky 2003-2007, dostupné na <http://www.mfcr.cz/>

Poznámky: údaje v metodice běžného roku, ¹ předběžný odhad MF ČR

4. Jednotkové náklady práce

4.1 Ekonomický rámec pohybu jednotkových nákladů práce v ČR

Cena práce v ČR se ve srovnání se západoevropskými zeměmi tradičně pohybuje na nízké úrovni. Obdobná situace je v těch členských zemích EU, které bývaly do roku 1990 v RVHP. Tento stav odráží rozdílný historický vývoj cenové hladiny a struktury, a tím i výdělkové hladiny na světových a evropských trzích a v rámci ekonomické integrace bývalého sovětského bloku. Současné přibližování cenové, a tím i výdělkové hladiny postupuje ve vzájemně propojených procesech, cestou inflace, zhodnocováním národní měny a ve zrealňování cenové struktury. Proces konvergence je pozvolný a disproporce stále přetrvávají.

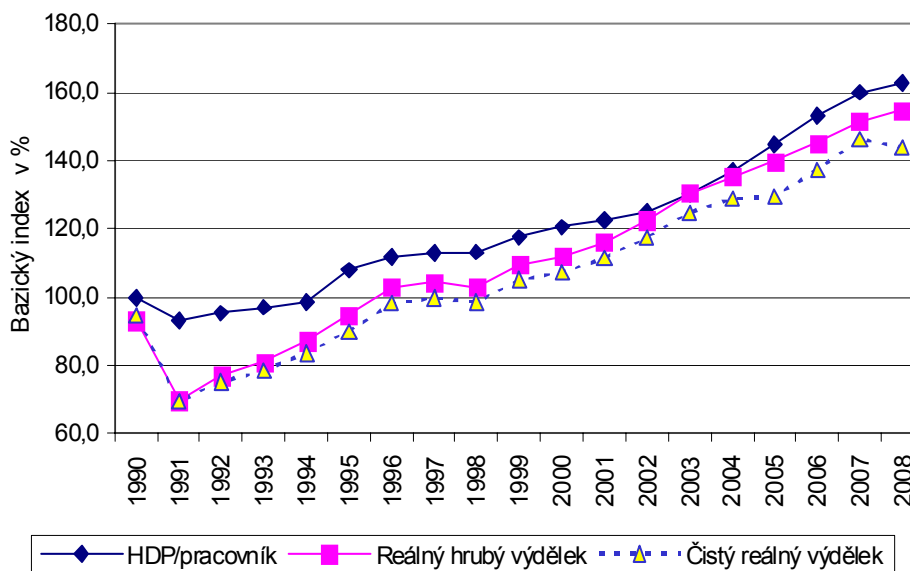
Stejná práce má ve „starých zemích“ ve srovnání s novými členy EU stále vyšší cenu. Mzdový a měnový polštář umožnil v 90. letech „bezproblémové“ napojení postkomunistických ekonomik na jednotný evropský trh. Z tohoto pohledu nelze nízké ocenění práce hodnotit jako výraz jednoduché a nekvalifikované práce vynakládané v českém průmyslu a ve službách.

Analýza vývoje jednotkových nákladů práce se z hlediska kvalitativních vlivů rozpadá na 2 časová období:

- do roku 2003; trend vyrovnávání disproporce mezi produktivitou a cenou práce, která vznikla v prvních letech transformace v důsledku hlubšího propadu reálných výdělků (o 1/3 v roce 1991 proti roku 1989) ve srovnání s poklesem produktivity (o 6,5 % v roce 1991 proti roku 1989),⁴⁸ podle expertního odhadu VÚPSV se jednotkové náklady práce v roce 1991 jednorázově propadly o 5 %, mzdovou expanzi v letech 2002 a 2003 umocňovala proinflační očekávání v souvislosti s připojením k EU,
- po roce 2004; stabilizace proporcí pohybu produktivity a ceny práce v národní cenové hladině.

⁴⁸ mzdový polštář

Graf č. 6 Vývoj výdělku a produktivity práce v ČR v %, 1989 = 100 %

Zdroj: Höhne, S., Štátná A., Šlapák M., Kozelský, T.: *Bulletin No. 24, Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990-2008*, VÚPSV, v.v.i. Praha 2009, ISBN 978-80-7416-033-2, dostupné na <http://www.vupsv.cz/>, MPSV: *Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2008*, MPSV 2009, dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/1797>, propočten VÚPSV, v.v.i.

Čerpání mzdového polštáře skončilo prakticky rokem 2003.⁴⁹ Po vstupu do EU v roce 2004 se sociálním partnerům dařilo držet proporce růstu produktivity a průměrného výdělku. Situaci období let 2004-2008 charakterizují vysoká tempa ekonomického výkonu, nízká inflace na úrovni Eurozóny (průměrná 2,3 % roční inflace), apreciacie Kč (v průměru 2,9 % ročně), konvergence cenové hladiny a mzdové hladiny k vyspělým zemím EU, růst zaměstnanosti. Zlomovým je rok 2008. Opatření Reformy veřejných financí 2007-2010 vyvolala prudké, avšak jednorázové zvýšení inflace (6,3 %), se kterým souběžně došlo k výraznému zpevnění Kč vůči EUR (11 %). Prorůstová očekávání zaměstnavatelů, která vedla k dalšímu zvyšování počtu zaměstnanců, se střetla s pomalejším růstem produktivity a ve II. pololetí s ekonomickou krizí. V roce 2009 recese zasáhla odvětví sekundéru. Uvedené okolnosti vedly po roce 2008 v českých podmínkách k výraznému snížení efektivity živé práce.

Od daňové reformy z roku 1993 bylo zdanění práce prakticky konstantní, mzdy a platy se na náhradách zaměstnancům podílely necelými 3/4. Na straně zaměstnanců daňové břemeno vykazovalo tendenci k mírnému růstu (progresivní zdanění příjmů). Změna daňového základu (superhrubá mzda) a přechod na rovnou sazbu daně z příjmu se v roce 2008 projevila poklesem reálného čistého výdělku. Nově vytvořená daňová mezera se stane po překonání ekonomické krize základnou budoucího vyjednávání sociálních partnerů a hrozí nebezpečí zvýšení nákladů práce, jestliže ji administrativní opatření nebudou eliminovat.

⁴⁹ V letech 2002 a 2003 zaměstnavatelé a odbory chybně očekávali v souvislosti s připojením k EU vyšší míru inflace, odrazem byl relativně rychlý růst výdělků.

Tabulka č. 14 **Skutečné zdanění hrubého výdělku na straně zaměstnance v %**

rok	daňové břemeno (sociální pojištění a daň z příjmu)	v tom: daň z příjmu
1989	18,27	18,27
1990	18,11	18,11
1991	18,59	18,59
1992	20,00	20,00
1993	20,70	7,20
1994	21,70	8,45
1995	22,40	9,15
1996	22,10	9,60
1997	21,90	9,40
1998	21,80	9,30
1999	21,60	9,10
2000	21,70	9,20
2001	21,70	9,20
2002	21,64	9,14
2003	21,90	9,40
2004	22,20	9,70
2005	24,30	11,80
2006	22,75	10,25
2007	21,11	8,61
2008	23,91	11,41 ¹⁾

Zdroj: MPSV: Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2008, MPSV 2009, dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/1797>, propočten VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: ¹⁾ superhrubá mzda, daňovým základem je hrubý výdělek zvýšený o zákonné sociální pojištění hrazené zaměstnavatelem a zaměstnancem. Do roku 2007 se odvedené zákonné sociální pojištění při výpočtu daňového základu pro daň z příjmu ze závislé činnosti odečítalo.

4.2 Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině

Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině se nevymykají proporcím ostatních evropských zemí. ČR se řadí mezi skupinu méně vyspělých ekonomik, které využívají tradičně levné práce, která kompenzuje nízkou produktivitu. Díky cenové konvergenci se však i tato výhoda postupně ztrácí. Tradiční tržní ekonomiky s relativně standardní cenovou hladinou, a tím i vyšší cenou práce jako Malta, Irsko a Řecko ve sledovaném období vykazovaly nižší JNP. V roce 2008 byly české JNP v národní cenové hladině srovnatelné s Německem, Itálií nebo Kypr. Z tohoto ohledu lze hovořit o již vyrovnaných hodnotových proporcích v rámci vnitřního českého trhu, které odpovídají relacím na národních trzích vyspělých evropských ekonomik.

4. Jednotkové náklady práce

Tabulka č. 15 **Jednotkové náklady práce v EU a USA v letech 2003-2008 v národní cenové hladině**

	JNP v národní cenové hladině			přírůstek v p.b.		vzestupné pořadí v EU-27	
	2003	2007	2008	2008-2003	2008-2007	2003	2008
Slovensko	43,2	41,8	41,7	-1,4	-0,1	1.	1.
Polsko	52,5	46,4	48,2	-4,3	1,7	7-8.	2.
Lucembursko	52,5	47,7	48,7	-3,8	0,9	7-8.	3.
Bulharsko	48,7	47,0	49,1	0,4	2,0	5.	4.
Malta	52,8	48,8	49,8	-3,1	1,0	9.	5.
Litva	49,0	49,9	49,8	0,8	-0,1	6.	6.
Maďarsko	53,3	52,6	53,0	-0,2	0,4	10.	7.
Irsko	46,9	49,5	53,1	6,1	3,6	3.	8.
Kypr	59,2	54,5	53,3	-5,9	-1,1	20.-21.	9.
Řecko	54,8	53,2	53,4	-1,5	0,2	14.	10.
Česká republika	54,5	52,5	54,3	-0,2	1,7	12.	11.
Itálie	54,0	54,1	55,0	1,0	0,9	11.	12.
Německo	58,5	54,7	55,1	-3,4	0,4	18.	13.
Lotyšsko	45,7	52,7	55,3	9,6	2,6	2.	14.
Estonsko	48,6	51,9	55,5	7,0	3,7	4.	15.
Finsko	54,6	53,7	55,9	1,3	2,2	13.	16.
Španělsko	56,9	55,3	56,3	-0,6	1,0	15.	17.
Francie	57,6	56,5	56,7	-0,9	0,2	16.	18.
Rumunsko	58,8	56,8	:	:	:	19.	19. ^x
Nizozemsko	59,6	57,2	57,3	-2,3	0,1	22.	20.
Švédsko	59,2	57,9	57,7	-1,5	-0,2	20.-21.	21.
Dánsko	58,4	58,7	60,3	1,9	1,7	16.	22.
Belgie	62,1	59,6	60,7	-1,4	1,2	24.	23.
Portugalsko	62,8	60,5	61,4	-1,4	1,0	26.	24.
Slovinsko	61,9	60,1	61,5	-0,4	1,4	23.	25.
Velká Británie	62,5	61,9	61,7	-0,7	-0,1	25.	26.
USA	66,1	64,4	64,3	-0,5	0,6	27.	27.

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, přístup duben 2010, U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis; dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: ^x odhad; státy jsou seřazeny vzestupně podle JNP v roce 2008; Údaje za Rakousko nejsou k dispozici.

Vývoj českých JNP v období let 2003-2008 s tendencí mírného poklesu do roku 2007 odrážel efekty zpožděné restrukturalizace ekonomické mikrosféry z konce 90. let, která překonala podkapitalizaci z prvních let transformace a stabilizovala vlastnickou strukturu. V podmínkách příznivé konjunkturální situace na světových trzích se české podniky připojily k evropskému a americkému trendu poklesu JNP, který přinesla vyšší tempa souhrnné produktivity práce. Prorůstová očekávání na počátku roku 2008, jako nekritické kopírování konjunktury předchozích let, vedla k dalšímu růstu zaměstnanosti bez ohledu na kapacitu trhů a možnosti růstu produktivity.

Na počínající hospodářskou krizi ve II. pololetí podniky nestačily reagovat, efekty protikrizových opatření se dostavily v průběhu roku 2009. Obdobné chování podniků lze sledovat v ostatních evropských zemích. Prakticky všechny země EU již

v roce 2008 vykázaly růst JNP v národní cenové hladině, práce již nebyla efektivně využívána. Pro propočtení efektivnosti využívání práce v ČR a v EU roce 2009 budou podklady až na počátku roku 2011.

4.3 Jednotkové náklady práce v paritě kupní síly

Na evropském trhu české podniky zatím chrání podhodnocená měna a nízká tuzemská cenová hladina s deformacemi ve struktuře, zejména v ceně práce. Oba faktory v součinu zatím umožňují bezproblémový přístup českého zboží s nízkými náklady práce na dražší světové (dolarové) a evropské trhy. Výrazné zhodnocování EUR ve srovnání s USD však pronikavě zhoršovalo konkurenční pozice českých podniků na světových trzích, kde se platí světovými USD.

Tabulka č. 16 **Relativní cenová hladina v %, EU-27 = 100 %**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008-2003 v p.b.
EU-15	105,9	106,0	105,5	105,4	105,2	104,9	-1,0
Bulharsko	33,8	35,1	36,6	38,1	40,3	43,3	9,5
Rumunsko	37,3	38,1	46,9	49,9	55,9	54,0	16,7
Litva	47,0	48,4	51,4	54,0	57,3	61,8	14,8
Maďarsko	56,2	59,6	61,9	59,7	64,4	65,1	8,9
Slovensko	47,7	51,1	52,7	55,1	60,4	66,2	18,5
Polsko	49,5	48,8	55,5	58,1	60,2	67,2	17,7
Česká republika	52,1	53,2	57,4	60,8	61,8	70,4	18,3
Estonsko	56,9	57,7	59,9	63,9	67,9	71,0	14,1
Lotyšsko	47,8	48,9	51,8	57,4	66,9	71,1	23,3
Malta	68,3	67,4	67,7	69,0	69,9	72,3	4,0
Slovinsko	74,6	72,6	73,0	74,6	77,6	80,6	6,0
Portugalsko	83,5	85,0	81,7	81,2	81,7	82,3	-1,2
Řecko	81,5	82,5	85,2	85,8	87,6	90,0	8,5
Kypr	88,5	88,0	88,2	88,6	87,3	90,5	2,0
Španělsko	89,1	90,1	91,3	90,3	89,7	92,8	3,7
Velká Británie	109,6	110,6	111,1	112,9	115,4	101,7	-7,9
Itálie	101,0	103,6	103,5	102,3	101,0	102,7	1,7
Německo	108,5	106,4	103,5	102,8	102,4	104,8	-3,7
Nizozemsko	109,7	107,9	107,0	106,6	105,5	107,9	-1,8
Rakousko	104,6	103,8	105,8	105,1	106,5	109,2	4,6
Belgie	103,9	106,4	107,4	108,4	109,4	111,5	7,6
Francie	110,9	111,5	110,2	110,8	110,0	112,3	1,4
Lucembursko	111,4	109,5	113,8	112,3	113,9	116,2	4,8
Švédsko	121,0	118,4	120,6	120,5	118,4	117,8	-3,2
Finsko	119,5	115,7	116,7	116,6	115,6	118,3	-1,2
Írsko	120,0	119,4	120,6	120,8	118,0	120,6	0,6
Dánsko	135,9	134,0	137,6	137,0	137,7	140,9	5,0
USA	104,5	95,4	96,0	95,4	87,8	83,1	-21,4

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - Purchasing power parities*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/database, přístup únor 2010, propočtení VÚPSV, v.v.i.

4. Jednotkové náklady práce

Česká cenová hladina si udržuje svoji nízkou úroveň. Vyrovnávání cenových hladin v EU postupuje cestou inflace nebo zhodnocování národní měny. V rámci tohoto procesu se přibližují směnný kurz a parita kupní síly ČR, resp. ČNB svojí protiinflační politikou v 1. dekádě postupovala cestou zhodnocování měny. Materiálové a energetické vstupy do české ekonomiky se zlevňovaly, resp. vyrovnávaly růst cen na světových trzích. Podnikům operujícím na vnitřním trhu se tak vytvořilo stabilní prostředí pro jejich rozhodování a prostor pro zvýšení rentability. Vývozní podniky však v období 2003-2008 v důsledku zpevnění Kč o 1/4 ve srovnání s EUR a o 1/3 ve srovnání s USD narážely na postupnou ztrátu cenové konkurenceschopnosti.

Během uvedeného období se relativně rychle přibližoval kurz Kč k její paritě kupní síly. Jestliže ještě v roce 2000 koeficient ERDI⁵⁰ dosahoval úrovně 2,0 a 1,9 v roce 2003, potom v roce 2008 klesl na hodnotu 1,4.

Přes rostoucí cenovou hladinu a apreciaci Kč po přepočtu na PPS české JNP stále patří mezi nejnižší v EU. V roce 2007 byly pod českou úroveň pouze Bulharsko, Slovensko, Polsko, Litva a Rumunsko. Vysoká zaměstnanost v roce 2008, přes signály počínající hospodářské krize, s projevem v nižší dynamice produktivity práce a prudkého zvýšení relativní cenové hladiny se odrazily v mimořádně vysokém růstu JNP o 6 p. b. (o 18 %) a ČR se vyhoupla nad Maďarsko a Maltu.

⁵⁰ Exchange Rate Deviation Index, poměr kupní síly a směnného kurzu. Tento ukazatel v podstatě říká, kolikrát více (méně) zboží a služeb je možné si koupit v dané zemi za jednotku měny referenční země, v našem případě za 1 EUR. Vysoký index ERDI je charakteristický pro méně vyspělé země, které využívají měnový polštář k udržení rovnováhy zahraničního obchodu.

Tabulka č. 17 **Jednotkové náklady práce v EU v letech 2000-2008 v PPS**

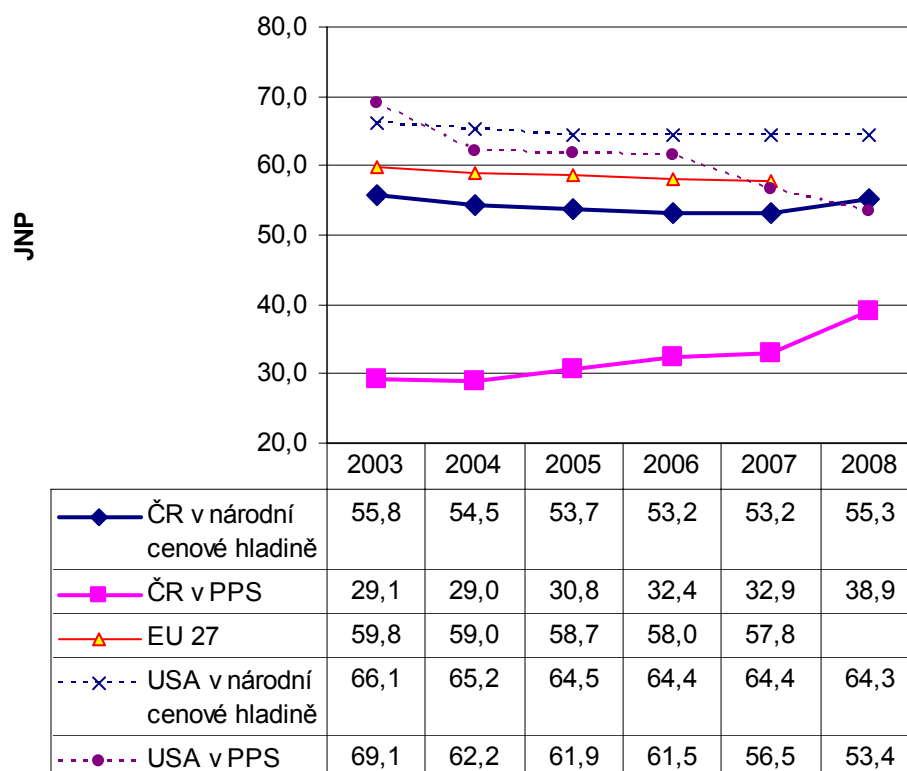
	JNP v PPS			přírůstek v p.b.		vzestupné pořadí k EU-27	
	2003	2007	2008	2008-2003	2008-2007	2003	2007
Bulharsko	16,5	18,9	21,2	4,8	2,3	1.	1.
Slovensko	20,6	25,3	27,6	7,0	2,3	2.	2.
Polsko	26,0	27,9	32,4	6,4	4,4	5.	3.
Litva	23,0	28,6	30,8	7,8	2,2	6.	4.
Rumunsko	21,9	31,7	:	:	:	4.	5.
Maďarsko	29,9	33,9	34,5	4,6	0,6	9.	6.
Malta	36,1	34,1	36,0	-0,1	1,9	10.	7.
Česká republika	28,4	32,5	38,2	9,8	5,7	8.	8.
Lotyšsko	21,8	35,3	39,4	17,5	4,1	3.	9.
Estonsko	27,6	35,2	39,4	11,8	4,2	7.	10.
Řecko	44,7	46,6	48,0	3,4	1,5	11.	11.
Kypr	52,4	47,5	48,3	-4,1	0,7	14.-15.	12.
Slovinsko	46,2	46,6	49,6	3,4	2,9	12.	13.
Portugalsko	52,4	49,4	50,5	-1,9	1,1	14.-15.	14.
Španělsko	50,6	49,6	52,2	1,6	2,7	13.	15.
Itálie	54,6	54,6	56,5	1,9	1,9	16.	16.
Lucembursko	58,5	54,4	56,5	-1,9	2,2	18.	17.
Německo	63,5	56,0	57,8	-5,7	1,8	19.	18.
Nizozemsko	65,3	60,3	61,8	-3,5	1,5	20.	19.
Velká Británie	68,4	71,4	62,8	-5,7	-8,6	24.	20.
Francie	63,9	62,2	63,7	-0,2	1,5	21.	21.
Irsko	56,3	58,4	64,0	7,7	5,5	18.	22.
Finsko	65,3	62,1	66,2	0,8	4,0	23.	23.
Belgie	64,6	65,2	67,7	3,1	2,5	22.	24.
Švédsko	71,7	68,5	67,9	-3,7	-0,6	25.	25.
Dánsko	79,4	80,8	85,0	5,7	4,2	26.	26.
USA	69,1	56,5	53,4	-15,7	-3,1	25.	14.

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis; dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.

Poznámka: Státy jsou seřazeny vzestupně podle JNP v roce 2008. Údaje za Rakousko nejsou k dispozici.

Postupné čerpání měnového polštáře v ČR a v ostatních postkomunistických zemích se odráží v relativně rychlém růstu JNP v PPS a jejich přibližování k úrovni v národní cenové hladině. Za optimální situaci lze považovat vzájemné sblížení obou charakteristik v národní a evropské cenové hladině, tj. růst JNP v PPS při jejich současném snižování v národní cenové hladině a nižší úrovni oproti vyspělým zemím EU a USA. Z tohoto hlediska lze pozitivně hodnotit vývoj po roce 2003. Východiskem poklesu JNP v letech 2003-2008 byly přírůstky produktivity (o 70 % v EUR, 33 % v Kč), které vykrývaly růst průměrné náhrady zaměstnancům na osobu, tj. ceny práce (o 69 % v EUR, 32 % v Kč).

Graf č. 7 Vývoj JNP v ČR, EU a USA v letech 2003-2008

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, přístup duben 2010, U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis; dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010, propočít VÚPSV, v.v.í.

Vývoj JNP v USA odráží rozevírání nůžek mezi evropskou a americkou cenovou hladinou, na které působilo rychlé zhodnocování EUR, resp. znehodnocování USD v důsledku problémů US ekonomiky (saldo zahraničního obchodu a deficit platební bilance). Při prakticky stabilních JNP v národní cenové hladině USA po přepočtu na evropskou cenovou hladinu JNP po roce 2003 prudce klesaly, aby se v roce 2007 dostaly pod průměrnou úroveň EU.

4.3.1 Faktory jednotkových nákladů práce v ČR

Z porovnání mezinárodních pramenů vyplynula nejednotnost metod analýzy faktorů pohybu JNP. VÚPSV při rozboru faktorů vychází z indexového rozkladu jednotkových nákladů práce na základní komponenty, tj. růst náhrad zaměstnancům, relativní cenovou hladinu a pracnost, resp. nepřímo úměrný vztah k růstu produktivity práce.

Z rozboru faktorů pohybu JNP vyplývá významná role konvergence české cenové hladiny k úrovni klasických tržních ekonomik Evropského hospodářského prostoru. Výrazný rozdíl mezi cenovými hladinami v ČR a ve vyspělých zemích vznikl v důsledku vývoje v předešlých desetiletích v rámci ekonomické integrace Rady

vzájemné hospodářské pomoci a jednorázovým snížením kurzu Kčs v letech 1990 a 1991.⁵¹ V 90. letech se vyrovnávání realizovalo cestou vysoké inflace a po roce 2000 zejména zrealizováním směnného kurzu. Koruna vůči EUR v letech 2003-2008 zpevnila o 20 %. Parita a směnný kurz koruny vůči EUR se vzájemně přibližují, poměr mezi směnným kurzem a paritou (Exchange Rate Deviation Index - ERDI) se snížil z úrovně 1,9 v roce 2003 na 1,4 v roce 2008. Uvedený proces není ukončený. Méně ekonomicky vyspělé tradiční tržní ekonomiky EU jako Portugalsko, Španělsko, Řecko nebo Kypr vykazují index ERDI na úrovni 1,1 až 1,3, což představuje min. o 10 p.b. vyšší cenovou hladinu než českých 70 %.⁵² Z tohoto hlediska proces rychlého přibližování průměrné náhrady na zaměstnance v EUR k evropské hladině, a tím i JNP bude stále pokračovat.

Tabulka č.18 **Faktory vývoje JNP v ČR v letech 2003-2008 v EUR**

ř.	položka	index	
		2008/2003	2008/2007
1	průměrná náhrada zaměstnancům v Kč	1,321	1,072
2	pracnost (pracovníci/HDP) v národní cenové hladině v Kč	0,750	0,970
3	Kč/EUR	0,783	0,898
4	průměrná náhrada zaměstnancům v EUR, ř. 1 / ř. 3, resp. ř. 1 / ř. 4	1,687	1,193
5	pracnost v národní cenové hladině v EUR, ř. 21 x ř. 3, resp. ř. 3 x ř. 4	0,588	0,872
6	JNP v národní cenové hladině, ř. 5 x ř. 6	0,991	1,040
7	relativní cenová úroveň (CPL) k EU-27	1,351	1,139
8	JNP v PPS, ř. 7 x ř. 8	1,340	1,184
	doplňující ukazatele		
9	produktivita v Kč	1,333	1,031
10	produktivita v EUR	1,701	1,147

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, přístup duben 2010, Eurostat: *Economy and finance - Exchange rates*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/exchange_rates/introduction, přístup duben 2010, Eurostat: *Economy and finance - Purchasing power parities*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/database, přístup duben 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.

České podniky a sociální partneři po přistoupení k EU udržovali proporcionální vývoj ceny práce a produktivity, což jim umožňuje stabilizovat JNP v národní cenové hladině. Po roce 2003 se česká ekonomika napojila na trend stagnace až mírného poklesu jednotkových nákladů práce, který se projevoval ve vyspělých členských zemích EU a v USA.

Problematickou se však jeví oblast postupného vyčerpávání měnového polštáře, které nachází svůj odraz ve vyrovnávání cenové hladiny a struktury s evropským trhem. Tento proces podniky nekryjí produktivitou, na trzích vyspělých zemí se českým exportérům snižuje zisk z prodeje za ceny kupujícího nebo zužuje manévrovací prostor cenové konkurence. Region České republiky postupně oslabuje svoji atraktivitu pro zahraniční investory. Na druhé straně je však prakticky nereálné vyšší produktivitou

⁵¹ vytvoření měnového polštáře

⁵² Výjimku z tohoto porovnání představuje Malta s ERDI ve výši 1,4 v roce 2008 (1,5 v roce 2007) s cenovou hladinou ve výši 72 % EU-27.

4. Jednotkové náklady práce

plně eliminovat hluboký a uměle vyvolaný rozdíl cenových hladin mezi ČR a trhy vyspělých evropských zemí.⁵³

K eliminaci vlivu apreciacie Kč a následného růstu cenové hladiny na růst paritních JNP by bylo potřeba v letech 2003-2008 snížit jednotkové náklady práce v národní cenové hladině o 26 %. Cesta k tomuto stavu by se pohybovala v intervalu vymezeném krajními hodnotami růstu produktivity práce o 79 % v Kč, nebo pokles průměrné náhrady na zaměstnance o 1 %, reálně o 16 %. Dosažení téměř dvojnásobné úrovně produktivity práce se vymykalo reálným možnostem. V EU produktivita v EUR vzrostla v letech 2003-2007⁵⁴ o 16 % a v USA v letech 2003-2008 o 23 % v USD. Česká 33% dynamika v Kč je z pohledu těchto údajů vysoká. Eliminaci propadu reálného výdělku by částečně umožnilo snížení sociálního a zdravotního pojištění a příspěvku na politiku zaměstnanosti placeného zaměstnavatelem při zachování čistého výdělku. Tato cesta však není možná s ohledem na financování sociálního a zdravotního systému.

Hypotetickou cestou by bylo udržení 52 % relativní cenové hladiny ve srovnání s EU. Při dodržení tempa inflace shodného s EU, tj. 20 % v hodnoceném období, by musel stagnovat kurz Kč/EUR. V podmínkách plovoucího kurzu a poptávky po Kč tato cesta nebyla možná. Druhou možností představuje stagnace, resp. pokles cen až o 6 %. V podmínkách tržního hospodářství a procesu cenových deregulací a vývoje na evropském trhu je tento pohyb nerealizovatelný. Samotný vývoj inflace v časovém horizontu 2000-2008 sledoval trend poklesu, který narušoval pouze proces deregulace cen v ČR. Podle údajů Eurostatu⁵⁵ zpracovaných na základě klasifikace COICOP dosahovala průměrná roční míra inflace tempa 2,4 % s klesajícím trendem do roku 2007, od 4,5 % v roce 2001 po 3,0 % v roce 2007 se sedlem - 0,1 % v roce 2003.⁵⁶ Rok 2008 se svými 6,3 %, která odrážejí administrativní opatření, je mimořádný. Inflace v roce 2009 v ČR opět spadla podle údajů Eurostatu na 0,6 %. V ČR se v letech 2000-2008 zvedly ceny o 23 %.⁵⁷ Obdobný přírůstek zaznamenala i EU s 20 %. Inflace se po roce 2001 na relativně rychlém přibližování české cenové hladiny k evropské (zvýšení české cenové hladiny o 53 % od roku 2000 a 34 % od roku 2003) prakticky nepodílela. Klíčovým faktorem růstu relativní cenové hladiny byla apreciacie Kč v důsledku čerpání měnového polštáře a poptávka po koruně.

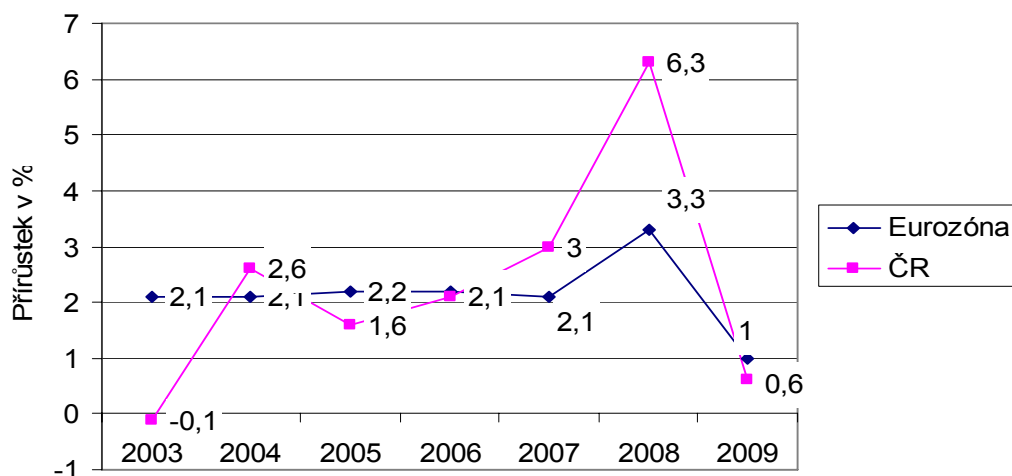
⁵³ V roce 1990 Kčs devalvovala o více než 70 %. Přes vysoký růst cen, které v roce 1993 dosáhly dvojnásobku roku 1989, česká cenová hladina představovala 27 % úrovně SRN (v roce 2008 relace dosáhla 67 %).

⁵⁴ Souhrnné údaje za EU za rok 2008 nebyly v době zpracování k dispozici.

⁵⁵ Dostupné na Eurostat: Economy and finance - Harmonized indices of consumer prices (HICP) - annual average inflation rate, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/introduction>.

⁵⁶ Podle údajů ČSÚ průměrná roční míra inflace v letech 2000-2007 dosahovala tempa 2,1 % s klesajícím trendem od 4,7 % v roce 2001 po 2,8 % v roce 2007 se sedlem 0,1 % v roce 2003, v roce 2008 dosáhla 6,3 % a v roce 2009 klesla na 1,0 %, dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace, přístup únor 2010.

⁵⁷ Ještě za období 2000-2007 inflace představovala 16 %. Aplikace reformy veřejných financí měla v roce 2008 za následek jednorázový skok míry inflace na 6,3 %.

Graf č. 8 **Roční míra inflace v ČR a Eurozóně v letech 2003-2009**

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - HICP - annual average inflation rate*, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/data/database>, únor 2010, úprava VÚPSV

Růst JNP v paritě kupní síly při rychlém zpevňování Kč a míře inflace shodné s EU byl v hodnocených letech přirozeným procesem. Během konvergence české cenové hladiny k evropské není v silách českých podniků zastavit růst paritních JNP.

4.3.2 Vývoj jednotkových nákladů práce v EU a ČR ve vztahu k USA

Z hlediska konkurenceschopnosti na světových trzích v oblasti využití práce je důležitý pohyb v dolarové oblasti, zejména v nejsilnější světové ekonomice, v USA. Rozdíly podmínek ekonomické aktivity na jednotném evropském trhu a na trhu USA nacházejí odraz ve vzdalování cenových hladin euro a dolarové oblasti. Při zhruba stejném tempu inflace se v letech 2003-2008 rychle rozevírala směnná relace mezi EUR a USD (zpevnění EUR vůči USD o téměř 1/3). Z tohoto pohledu americké podniky v 1. dekádě konkurovaly evropským klesající cenou práce v přepočtu na EUR, resp. evropské podniky vstupovaly na dolarové trhy se stále dražší prací.

Evropské JNP v národní cenové hladině ve srovnání s USA vykazovaly v letech 2003-2007⁵⁸ rychlejší pokles (o zhruba 3,5 % v EU a o zhruba 2,5 % v USA). Po přepočtu na EUR však americká cena práce a produktivita radikálně klesala, resp. rostla pracnost. Vzhledem k evropské cenové hladině paritní JNP v USA klesly o cca 1/3 a v roce 2007 se již pohybovaly pod úrovní EU.

⁵⁸ V době zpracování nebyla k dispozici souhrnná data za EU v roce 2008.

4. Jednotkové náklady práce

Tabulka č. 19 **Faktory vývoje JNP v USA v letech 2003 - 2008**

ř.	položka	index	
		2008/2003	2008/2007
1	průměrná náhrada zaměstnancům v USD	1,197	1,028
2	pracnost (pracovníci/HDP) v národní cenové hladině v USD	0,813	0,971
3	USD/EUR	1,300	1,097
4	průměrná náhrada zaměstnancům v EUR, ř. 1 / ř. 3, resp. ř. 1 / ř. 4	0,921	0,937
5	pracnost v národní cenové hladině v EUR, ř. 21 x ř. 3, resp. ř. 3 x ř. 4	1,057	1,065
6	JNP v národní cenové hladině, ř. 5 x ř. 6	0,973	0,998
7	relativní cenová úroveň (CPL) k EU-27	0,795	0,946
8	JNP v PPS EU-25, ř. 6 x ř. 7	0,774	0,944
	doplňující ukazatele		
10	produktivita v USD	1,230	1,030
11	produktivita v EUR	0,946	0,960

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - Annual National Accounts*, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, přístup květen 2010, U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis; dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, přístup květen 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i.

Tabulka č. 20 **Faktory vývoje JNP v EU v letech 2000-2007**

ř.	položka	index 2007/2003
1	průměrná náhrada zaměstnancům v EUR	1,122
2	pracnost (pracovníci/HDP) v národní cenové hladině v EUR	0,861
3	USD/EUR	0,825
4	průměrná náhrada zaměstnancům v USD, ř. 1 / ř. 3	1,360
5	pracnost v národní cenové hladině v USD, ř. 2 x ř. 3	0,711
6	JNP v národní cenové hladině, ř. 1 x ř. 2, resp. ř. 4 x ř. 5	0,966
7	relativní cenová úroveň (CPL) k USA,	1,258
8	JNP v PPP USA, ř. 6 x ř. 7	1,216
	doplňující ukazatele	
9	produktivita v EUR	1,161
10	produktivita v USD	1,407

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance-Annual National Accounts*, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, přístup květen 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i.

Rychlé zhodnocování EUR vůči USD vedlo k výraznému zdražování práce v EU, kde průměrná náhrada v dolarech vzrostla v letech 2003-2007 o 78 %, při pouze 20 % přírůstku v EUR. Růst evropské cenové hladiny v porovnání s americkou se odrazil ve výrazném zvýšení evropských JNP, v paritě USA o 44 %. Evropské podniky na světových trzích postupně ztrácely výhodu levné práce vůči konkurentům. Ještě v roce 2000 evropské JNP v paritě kupní síly dosahovaly zhruba 75 % úrovně v USA, po 7 letech již byly o 2 % vyšší.

Členství v evropských integračních strukturách a orientace zahraničního obchodu⁵⁹ diktují konvergenci české ekonomiky k jednotnému vnitřnímu evropskému trhu se společnou měnou. Nepříznivé relace evropského a amerického trhu na straně českých podniků prohlubuje apreciaci Kč a přibližování české cenové hladiny k úrovni

⁵⁹ Země Evropského hospodářského prostoru se na českém vývozu podílejí 9/10 a na dovozu 3/4.

EU. České JNP se během sledovaného období 2003-2008 v paritě USA zvýšily o více než 2/3 (v evropské cenové hladině pouze o 1/3).

Vliv rychlého zhodnocování Kč vůči USD a růstu relativní cenové hladiny vůči USA na vývoj českých JNP dokumentuje následující tabulka.

Tabulka č. 21 **Faktory vývoje českých JNP v letech 2003-2008 v USD**

ř.	položka	index	
		2008/2003	2008/2007
1	průměrná náhrada zaměstnancům v Kč	1,321	1,072
2	pracnost (pracovníci/HDP) v národní cenové hladině v Kč	0,750	0,970
3	Kč/USD	0,604	0,839
4	průměrná náhrada zaměstnancům v EUR, ř. 1 / ř. 3	2,189	1,278
5	pracnost v národní cenové hladině v EUR, ř. 2 x ř. 3	0,453	0,814
6	JNP v národní cenové hladině, ř. 5 x ř. 6	0,991	1,040
7	relativní cenová úroveň (CPL) k USA,	1,699	1,204
8	JNP v PPP USA, ř. 6 x ř. 7	1,684	1,252
	doplňující ukazatele		
9	produktivita v Kč	1,333	1,031
10	produktivita v USD	2,208	1,229

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - Annual National Accounts*, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>, přístup květen 2010; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis; dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm/>, přístup květen 2010 ; výpočty VÚPSV, v.v.i.

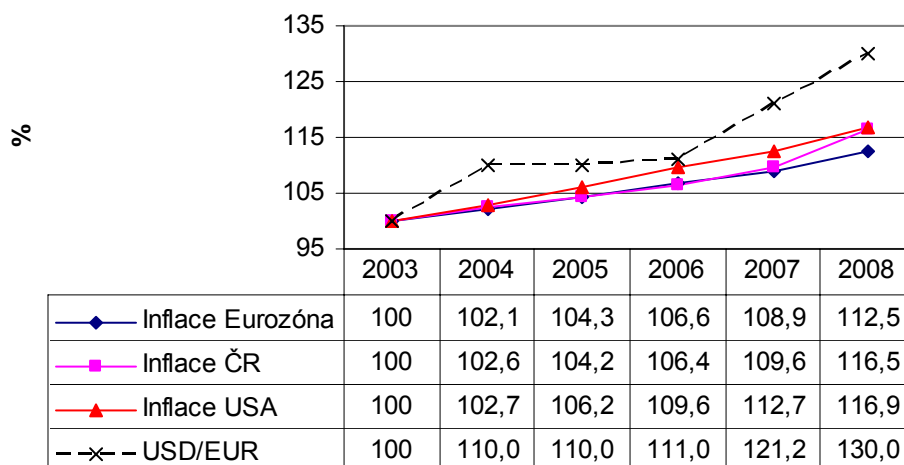
Oddělování cenových hladin v eurové a dolarové oblasti charakterizuje:

- rostoucí diference mezi EUR a USD,
- relativně shodná míra inflace.

Výrazné prohlubování rozdílu směnné relace mezi EUR a USD zejména po roce 2003 (v letech 2003-2008 o 5,4 % ročně) se výrazně neprojevovalo v diferenci inflace. Cenové relace v USA a na dolarových trzích si zachovávají relativní stabilitu. Bazický index inflace v EU je ve srovnání s USA nižší pouze o 4,5 p.b. při zhodnocení EUR vůči USD o 30 %.

4. Jednotkové náklady práce

Graf č. 9 **Bazický index vývoje inflace v EU a USA a kurzu USD/EUR v letech 2003-2008, 2003 = 100 %**

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - HICP - annual average inflation rate*, dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>, Eurostat: *Economy and finance - Exchange rates*, dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/exchange_rates/introduction, přístup květen 2009, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.

Za těchto podmínek se v USA v relaci k EU, a tím i k ČR, radikálně snižovala relativní cenová hladina. Úroveň 120 % vůči EU v roce 2000 klesla přes 105 % v roce 2003 na 83 % v roce 2008, v relaci ČR/USA pohyb probíhal od zhruba 40 % v roce 2000 přes 50 % v roce 2003 na 85 % v roce 2008 (česká cenová hladina v roce 2008 dosáhla 70 % EU).

Vývoj v USA ovlivňuje cenovou úroveň a strukturu na dolarovém trhu. Otázkou je, jak dlouho bude probíhat oddělený pohyb EUR a USD a cenové hladiny na dolarovém a evropském trhu. České podniky si zatím zachovávají nižší JNP ve srovnání s USA. Jestliže ještě v roce 2003 podíl JNP v PPS dosahoval v ČR zhruba 42 % úrovně USA, potom se v roce 2008 zvýšil na 73 % (uvedená relace k EU v roce 2003 dosahovala 50 % a 57 % v roce 2007). I v příštích letech bude patrně konvergence JNP v národní cenové hladině a v paritě USA rychlejší než v paritě EU. Na světových a evropských trzích se české obchodní společnosti budou střídat se stále rostoucí mimoevropskou konkurencí, zejména ze strany silných ekonomik s tradičně nízkou cenou práce jako Čína nebo Indie. Relativně vysoká cenová hladina v EU stimuluje dovozy z levnějších dolarových zemí. Ve vztahu k dolarovým oblastem vystupuje mnohem razantněji nemožnost českých podniků vyrovnat se pohybem hodnotových relací.

V podmínkách postupné ztráty výhodné konkurenční pozice z titulu nízkých JNP a při dosažené cenové hladině, která dosáhla 70 % průměrné hladiny EU a 83 % úrovně USA, by již měli sociální partneři při vyjednávání o mzdových a pracovních podmínkách přihlížet nejen k vývoji inflace a produktivity v tuzemsku, ale i k pohybu ekonomických proporcí na evropském a světovém trhu, např. k inflačnímu diferenciu a ke změnám směnného kurzu.

5. Shrnutí

Studie se opírá o aktuální data publikovaná ČSÚ, Eurostatem, OECD a U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dalším zdrojem byly časové řady udržované VÚPSV. ve formě ročního monitoringu nákladů práce v ČR, EU a USA. Problémem výzkumu ceny a nákladů práce je dvouleté zpoždění zveřejňování údajů za EU, kdy poslední dva roky jsou pouze kvalifikovaným odhadem.

Vysoké tempo nákladů práce v ČR v letech 2003-2008 (+ 13 %) vyplývalo z vysoké dynamiky výdělků (+ 15 % podle šetření úplných nákladů práce). Struktura nákladů práce vychází z dominantní role mezd a platů a vysokého zatížení mezd příspěvků na sociální a zdravotní pojištění (35 % z objemu vyplacených hrubých výdělků do roku 2008, 34 % od roku 2009).

České právo chápe mzdu, resp. plat, jako odměnu za práci. Sociální problémy zaměstnance a jeho domácnosti řeší systém sociálního zabezpečení, které hradí veřejné rozpočty (v evropských zemích soustavy utváření výdělků a nákladů práce přihlížejí k sociální situaci rodiny zaměstnance). Již na počátku transformačního procesu na sebe stát převzal péči o výchovu nových pracovních sil i v manuálních profesích (výchova učňů). Vedlejší náklady na práci v ČR prakticky řeší pouze motivaci pracovníka. Za těchto podmínek jsou základní proporce struktury nákladů práce v ČR relativně stabilní s fluktuací ± 1 procentní bod:

- podíl přímých nákladů se na úplných nákladech práce pohybuje kolem 70 %,
- podíl zákonného pojištění placeného zaměstnavatelem na nákladech práce dosahuje 26 %,
- ostatní nepovinné náklady se na nákladech práce podílejí kolem 4 %.

ČR historicky patří ke státům s vyšším stupněm sociální solidarity, tj. s vyšším podílem sociálních výdajů a v jejich rámci povinných příspěvků zaměstnavatelů a zaměstnanců do centralizovaných sociálních fondů, konkrétně na důchodové zabezpečení a v jeho rámci nemocenské pojištění, politiku zaměstnanosti a zdravotní zabezpečení. Vysoké "zdanění" práce v ČR odráží vysoké standardy sociálního a zdravotního zabezpečení při nízké výdělkové hladině. Vedle sociálního a zdravotního pojištění nejsou již dále na straně zaměstnavatele mzdy zdaňovány. Daň z příjmu, kterou platí zaměstnanec ze svého příjmu ze závislé činnosti a která je součástí hrubé mzdy, tedy nákladů práce vynaložených zaměstnavatelem, dosahuje v porovnání s ostatními zeměmi nízké úrovně, na nákladech práce se podílela v intervalu od 6 % v roce 2007 do 8,5 % v roce 2005, v roce 2008 v důsledku reformy veřejných financí 2007-2010 dosáhla podíl 8 %. Ve většině zemí dosahuje podíl daně z příjmu 10 a více % z nákladů práce. Za těchto podmínek dosáhl rozdíl mezi náklady práce zaměstnavatele a čistým výdělkem (daňová mezera) v roce 2008 pouze úrovně 42 % (41 % v roce 2003, nárůst odpovídá aplikaci reformy veřejných financí 2007-2010). ČR se řadí k zemím s nižší daňovou zátěží.

Sociálním partnerům se podařilo pohyb nákladů práce udržet v proporcích s vývojem produktivity práce, která za období let 2003-2008 vzrostla ve stálých cenách v korunovém vyjádření o 20 % při přírůstku reálných úplných nákladů práce o 13 %, Těžištěm růstu byly přímé náklady práce s 15% přírůstkem (v letech 2000-2003 vzrostly reálné úplné náklady práce o 16 %, přímé náklady práce, tj. mzdy a platy, o 15 % a souhrnná produktivita práce o 6 %). Mimo roku 2007 vykazovaly vedlejší

náklady práce nižší dynamiku. Tento vývoj odrážel režim výběru zákonného pojištění od zaměstnavatelů (platební kalendář, vývoj závazků vůči veřejným rozpočtům). Pokles váhy sociálních požitků a ostatních sociálních výdajů v roce 2008 reagoval na první signály ekonomické krize. Po jejich nárůstu v letech 2003-2007 o 0,3 p.b., v roce 2008 prudce klesl podíl sociálních požitků o 0,6 p.b. a ostatních sociálních výdajů o 0,2 p.b. Nepovinné náklady zaměstnavatele na práci pružně reagují na vztah poptávky a nabídky na trhu práce a na momentální ekonomickou situaci na rozdíl od mezd, pro které je charakteristická zhruba roční rigidita. Výrazné zvýšení reálné ceny práce se tedy s předstihem zpravidla projeví v předešlém roce jednorázovým reálným přírůstkem nepovinných nákladů zaměstnavatele na práci. Naopak, po výrazném propadu jejich dynamiky přichází v následujícím roce pokles tempa růstu reálné mzdy.

Z mezinárodního srovnání vyplývá, že české jednotkové náklady práce trvale patří mezi nejnižší v rámci EU. Ve sledovaném období let 2000 až 2008 se JNP v paritě kupní síly pohybovaly mírně nad 1/2 úrovně EU s růstovou tendencí a mírným poklesem v národní cenové hladině. Dynamiku náhrad zaměstnancům v české cenové hladině po roce 2003 eliminoval přírůstek produktivity práce. Před přistoupením k EU v ČR skončilo rychlé čerpání mzdového polštáře. Jednotkové náklady práce v národní cenové hladině se přiblížily evropskému průměru. ČR se řadí mezi skupinu méně vyspělých ekonomik, které využívají tradičně levné práce, na jednotce HDP se v roce 2008 v ČR práce podílela zhruba 55 %, v EU zhruba 59 %, v předešlém roce, v období konce konjunktury, JNP dosahovaly 53 %, resp. 58 % v EU. Z mezinárodního srovnání však vyplývají zatím nevyužité rezervy v produktivitě práce. Výraznější sestupnou tendencí JNP se země s několikanásobně vyšší cenou práce jako SRN a Itálie dostaly na úroveň ČR, Irsko a Řecko vykazují nižší hodnoty. Pro růst paritních JNP v ČR byla rozhodující apreciacie Kč a růst relativní cenové hladiny. Uvedený trend vyplývá z doznívání měnového polštáře. Do vyrovnání národní cenové hladiny se zeměmi EU české podniky nemají možnost tento vývoj zvrátit, české JNP v PPS budou dále vykazovat růst. Ani při pokračování popsaného pohybu efektivity práce v ČR nejsou v příštích letech, v podmínkách krize, důvody pro výrazné a rychlé zvýšení jednotkových nákladů práce na úroveň vyspělých zemí EU a USA. Podniky působící v ČR si tedy zachovají konkurenční výhodu levné práce a region zůstane přitažlivý pro zahraniční investory.

JNP v ČR však vykazují rychlý růst v USD. Konvergence JNP v dolarové paritě je rychlejší než v EUR. České podniky budou pod silicím tlakem výrobců z dolarové oblasti, zejména asijských (např. Čína, Indie) s tradičně nízkou cenou práce.

Po uplatnění harmonizaci pohybu produktivity a ceny práce stojí před podnikatelskými subjekty úkol eliminace důsledků procesu přechodu na úroveň a strukturu světových cen, který není možný bez uplatnění vyššího řádu inovací. Při dnes dosažené 70% cenové hladině by již měli sociální partneři při mzdových vyjednáváních přihlížet nejen k vývoji inflace a produktivity v tuzemsku, ale i k pohybu výdělků v konkurenčních ekonomikách a k vývoji českého makroekonomického rámce (k inflačnímu diferencíálu a ke změnám směnného kurzu).

Výše a struktura nákladů práce a jednotkové náklady práce jsou pouze dílčími (avšak podstatnými) problémy vývoje konkurenceschopnosti české ekonomiky v podmínkách globální ekonomické krize. Cenu práce a efektivnost jejího využití je třeba posuzovat v komplexu nástrojů hospodářské a sociální politiky, utváření a reprodukce sociálně-ekonomických vztahů.

Literatura

Baštýř, I., Prušvic, D., Vlach, J. Náklady práce. Praha: VÚPSV, 2004. Dostupné na <http://www.vupsv.cz/>

ČSÚ: Česká republika: hlavní makroekonomické ukazatele. Dostupné na <http://www.czso.cz/>

Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy za 4. čtvrtletí 2009, kód w-3106-09. ČSÚ, 2010. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3106-09>

Roční národní účty. Dostupné na <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>

Statistický metainformační systém. Ukazatele.

Dostupné na <http://apl.czso.cz/iSMS/ukazdet.jsp?fnazev=pr%E1ce&fid=609>

Statistická ročenka 2008. Praha: ČSÚ, 2008, kód 10n1-08

Statistická ročenka České republiky 2009. Praha: ČSÚ, 2009, kód e-0001-09

Úplné náklady práce za rok 2008. Praha: ČSÚ, 2009, kód w-3112-09. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3112-09>

Vývoj úplných nákladů práce v letech 1994-2008. Praha: ČSÚ, 2010, kód w-3113-09. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3113-09>

Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů za rok 2008, domácnosti podle postavení a věku osoby v čele, podle velikosti obce, příjmová pásma. Praha: ČSÚ, 2009, kód e-3001-09.

Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/3001-09>

EC: Annex, Regulation (EC) No 450/2003 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, Official Journal of the European Union, L. 69/5

Esping-Anderson, G. The Three Worlds of Welfare Capitalism, Princeton University, Press, New Jersey, 1990

Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction

Eurostat: Economy and finance - Exchange rates. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/exchange_rates/introduction

Eurostat: Economy and finance - Harmonized indices of consumer prices (HICP) - annual average inflation rate. Dostupné na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/introduction>

Eurostat: Economy and finance - Purchasing power parities. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/purchasing_power_parities/data/database

Eurostat: Labour costs annual data. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/data/base

Eurostat: Labour costs annual data, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS). Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcan_esms.htm

Eurostat: Labour cost index, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS).

Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lci_esms.htm

Eurostat: Labour cost surveys, Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS).

Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/lcs_esms.htm

Eurostat: Monthly labour costs - Nace Rev. 1.1. Dostupné na

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Eurostat: Unit labour cost growth. Dostupné na

http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/reference/display.do?screen=detailref&language=en&product=EU_MAIN_TREE&root=EU_MAIN_TREE/economy/main/strind/ecobac/eb050

Fassmann, M. Mezinárodní srovnání úrovně mezd (nákladů práce) a produktivity práce s vyspělými evropskými zeměmi. *Pohledy*, 1997, č. 6

Havlik P. Unit Labour Costs in the New EU Member States. Vienna, WIIW 2005, January, Statistical Reports, No. 1

Holý D. Index nákladů práce v ČR a v EU, *Statistika* 2002, č. 6. ISSN 0322-788x,

Hinze, J., Brück, C., Danckwerts, R. F., Wohlers, E. Aussagefähigkeit internationaler Arbeitskostenvergleiche. Methodische Grundlagen, empirische Ergebnisse und wirtschaftspolitische Schlußfolgerungen. HWWA Studies No. 42, Hamburg Institute of International Economics (HWWA), Hamburg, 1998

Höhne, S., Šťastná, A., Šlapák, M., Kozelský T. Bulletin No 24, Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990-2008. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2009, ISBN 978-80-7416-033-2. Dostupné na <http://www.vupsv.cz/>

IDW: Produktivität und Lohnstückkosten im internationalen Vergleich, Berlin, *IW-trends* 3/2004

Jílek, J., Vojta, M. Vypovídací vlastnosti změn jednotkových pracovních nákladů a souvisejících ukazatelů, *Statistika* 2001, č. 4, ISSN 0322-788x

Kadeřábková, A. Základy makroekonomické analýzy. Růst, konkurenceschopnost, rovnováha. Praha: LINDE 2003, ISBN 80-86131-36-X

Kozelský, T. Monitoring nákladů práce v ČR a ve státech Evropské unie, bulletiny No 1-3. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2007-2009. Dostupné na <http://www.vupsv.cz/>

Kozelský, T., Prušvic, D., Vlach, J. Monitoring nákladů práce. Praha: VÚPSV, 2006, ISBN 80-87007-16-6

Makroekonomická predikce České republiky. MF ČR.

Dostupné na <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro-pre.html>

Reforma veřejných financí 2007-2010. MF ČR.

Dostupné na http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ref_verej_financ.html

Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 1993-2008. Praha: MPSV, 2009. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/1797>

Taxing Wages 2007-2008. OECD, 2009. ISBN 978-92-64-04933-8

OECD, Eurostat: Methodological manual on purchasing power parities, European Communities/OECD. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006. ISSN 1725-0048, ISBN 92-79-01868-X. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-BE-06-002

Průša, L. a kol. Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných ve společnosti. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-33-6. Dostupné na http://www.vupsv.cz/index.php?p=publikace_proj&projekt=124&search=no&site=default

Průša, L. a kol. Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných ve společnosti II. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7416-000-4

Průša, L., Baštýř, I., Brachtl, M., Vlach J. Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7416-011-0

Prušvic, D., Vlach J. Jednotkové náklady práce - analýza vývoje a úrovně. Praha: VÚPSV 2006. ISBN 80-87007-11-5. Dostupné na <http://www.vupsv.cz/>

Rojíček, M. Statistika upřesňuje představy o otevřenosti české ekonomiky. Tisková zpráva ČSÚ z 5. března 2009. Dostupné na http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/statistika_upresnuje_predstavy_o_otevrenosti_ceske_ekonomiky

U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, přístup květen 2010

**Monitoring nákladů práce v ČR
a ve státech Evropské unie**

2003 – 2008

Bulletin No. 4

Tabulková část

A - Úplné náklady práce v ČR, zdanění a veřejné rozpočty 2003-2008

Metodické poznámky

1. Měsíční úplné náklady práce v ČR v Kč na osobu v metodice ročních šetření ČSÚ
2. Hodinové úplné náklady práce v ČR v Kč na osobu a placené hodiny za měsíc v metodice ročních šetření ČSÚ
3. Struktura úplných nákladů práce v ČR v % v metodice ročních šetření ČSÚ
4. Struktura úplných nákladů práce v ČR bez zemědělství, lesnictví a rybolovu v % v metodice ročních šetření ČSÚ
5. Struktura úplných nákladů práce v ČR bez zemědělství, lesnictví a rybolovu v % v metodice Eurostatu

Náklady práce v EU

6. Měsíční náklady práce v EU v EUR, národní cenová hladina
7. Hodinové náklady práce v EU v EUR, národní cenová hladina
8. Odpracované hodiny za měsíc v EU
9. Struktura nákladů práce států EU v %

Příjmy a výdaje sociálního a zdravotního zabezpečení

10. Sazby pojistného v ČR
11. Struktura zdanění mezd v %
12. Sociální zabezpečení a státní politika zaměstnanosti
13. Systém veřejného zdravotního pojištění

B - Jednotkové náklady práce v EU a v USA 2003-2008

Metodické poznámky

14. Úroveň a vývoj jednotkových nákladů práce v národní cenové hladině v EU a v USA
15. Úroveň a vývoj jednotkových nákladů práce v paritě kupní síly (EU-27) v EU a v USA
16. Relace jednotkových nákladů práce k průměru EU-27 v % v národní cenové hladině
17. Relace jednotkových nákladů práce k průměru EU-27 v % v PPS
18. Úroveň a vývoj roční produktivity v EU a v USA v EUR, národní cenová hladina
19. Úroveň a vývoj roční produktivity v EU a v USA v PPS, evropská cenová hladina
20. Relace HDP na pracovníka k průměru EU-27 v % v národní cenové hladině
21. Relace HDP na pracovníka k průměru EU-27 v % v PPS
22. Úroveň a vývoj ročních náhrad zaměstnancům na zaměstnance v EU a v USA
23. Relace průměrných ročních náhrad zaměstnancům na zaměstnance k průměru EU-27 v % v eurech dle směnného kurzu

Faktory změny JNP v ČR

24. Faktory změny jednotkových nákladů práce v ČR v letech 2003-2008
25. Vybrané charakteristiky a faktory pohybu jednotkových nákladů práce v paritě kupní síly v letech 2003-2008
26. Vývoj kurzu národních měn k EUR (USA a země EU)

A.

**Úplné náklady práce v ČR, zdanění a veřejné rozpočty
2003-2008**

Metodické poznámky

V oddílu úplných nákladů práce se pro precizaci mezinárodního srovnání porovnávají výstupy pravidelného ročního šetření ČSÚ s daty statistiky práce Eurostatu. Data jsou získána ze čtyřletých šetření Labour Costs Surveys (LCS collection) a z údajů získaných metodou LCI (Labour Cost Index). Monitoring přináší data za měsíční a hodinové úplné náklady práce a stejně tak i strukturu úplných nákladů práce. Z důvodu srovnatelnosti je zde vypočtena i struktura úplných nákladů práce v ČR bez zemědělství, lesnictví a rybolovu (OKEČ C-O), neboť právě Eurostat sleduje náklady práce (Labour Costs) bez těchto odvětví.

Údaje, které ČSÚ a Eurostat průběžně zveřejňují, vykazují rozdíly, ke kterým mezinárodní srovnání musí přihlížet:

- ČSÚ zjišťuje úplné náklady práce za zaměstnance všech odvětví (OKEČ A až O) vč. zemědělství a rybolovu a uvádí je v ročním, měsíčním, popř. hodinovém (z hlediska obsahu a členění shodném) vyjádření. Eurostat zjišťuje Labour costs v členských státech za zaměstnance v odvětvích průmyslu a služeb (odvětví OKEČ C až K, tj. průmysl a služby, přičemž v některých státech neobsahují výstupy šetření všechna tato odvětví).
- Český statistický úřad organizuje šetření a výsledky zveřejňuje na roční bázi. V rámci EU a kandidátských zemí obdobné šetření organizuje Eurostat po 4 letech; údaje v jednotlivých letech dopočítává indexováním výstupů posledního šetření metodou LCI na základě podkladů dodávaných národními statistickými službami.

Výstupy Eurostatu vykazují přímé náklady vyšší v položce sociální požitky, tj. jsou o zhruba 2 % vyšší. Data poskytují srovnání nejen mezi jednotlivými státy, ale i v čase. Srovnání je provedeno v eurech a samotný pohyb kurzu tak mohl ovlivnit vývoj v zemích s vlastní národní měnou. Údaje se očistí o vliv kurzu podle následujícího vzorce:

$$\frac{1 + \Delta a}{I^{ER} * 100}$$

kde:

IER index změny směnného kurzu k EUR

Δa změna nákladů práce v %

Směnný kurz jednotlivých států s vlastní národní měnou udává tabulka 26 Vývoj kurzu národních měn k EUR (USA a země EU).

Další oddíl tabulek vychází ze struktury úplných nákladů práce a zdanění mezd veřejnými rozpočty, které financují sociální a zdravotní zabezpečení. Strukturu nákladů práce na bázi průměrné výše daně z příjmu pracovníka (průmyslového dělníka do roku 2005) a normativních právních předpisů o sociálním a zdravotním pojištění ročně sleduje OECD za své členské státy a zveřejňuje ji v ročně vydávaných statistických přehledech Taxing Wages.

Základní údaje o finanční situaci sociálního a zdravotního systému v ČR dokumentují rozsah a potřebu "zdanění mezd", tj. oblasti sazeb pojistného a příspěvku na politiku zaměstnanosti. V době zpracování nebyly k dispozici státní závěrečné účty za roky 2008 a 2009.

A - Úplné náklady práce v ČR, zdanění a veřejné rozpočty 2003-2008

1. Měsíční úplné náklady práce v ČR v Kč na osobu v metodice ročních šetření ČSÚ

položka	úroveň v Kč							přírůstek v % 2008/2003	roční přírůstek v % 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008			
přímé náklady (mzdy a náhrady)	17 255	18 597	19 796	20 540	21 854	23 223	34,6	6,1	
nepřímé náklady celkem:	7 312	7 831	8 240	8 401	9 166	8 905	21,8	4,0	
sociální požitky	475	500	587	561	670	499	5,1	1,0	
sociální výdaje	6 522	7 029	7 259	7 513	8 132	8 027	23,1	4,2	
personální náklady	347	338	424	385	413	421	21,3	3,9	
daně a dotace	-32	-36	-30	-58	-49	-42	31,3	5,6	
úplné náklady práce celkem	24 567	26 428	28 036	28 941	31 020	32 468	32,2	5,7	

Pramen: ČSÚ: Úplné náklady práce, ČSÚ 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 a 2009, výpočty VÚPSV, v.v.i., KÓD: 3112-09

Poznámka: odvětví OKEČ A - O, **sociální požitky** - příspěvky na stravování a bydlení, příspěvky do sociálních fondů a odb. organizaci, služební vozy sloužící také k soukromým účelům, výrobky firmy poskytované zaměstnancům se slevou ap.; **sociální výdaje** - ze zákona povinné pojistné na nemoc. a důchod. pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (nezahrnují se částky odečtené ze mzdy zaměstnanců); **personální náklady** - náklady na nábor zaměstnanců, na školení, pracovní oděv aj.; **daně a dotace** - dotace na pracovní sílu, daně související se zaměstnáváním lidí

Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/pub/3112-09-za_rok_2008, přístup duben 2010

2. Hodinové úplné náklady práce v ČR v Kč na osobu a placené hodiny za měsíc v metodice ročních šetření ČSÚ

položka	úroveň v Kč							přírůstek v % 2008/2003	roční přírůstek v % 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008			
přímé náklady (mzdy a náhrady)	121	128	137	142	152	160	32,6	5,8	
nepřímé náklady celkem:	51	54	57	58	64	64	24,6	4,5	
sociální požitky	3	3	4	4	5	3	3,6	0,7	
sociální výdaje	46	48	50	52	57	58	26,5	4,8	
personální náklady	2	2	3	3	3	3	19,3	3,6	
daně a dotace	0	0	0	0	0	0	31,8	5,7	
úplné náklady práce celkem	172	182	193	200	216	224	30,3	5,4	
odpracovaná doba v hod./měs.	143	145	145	145	143	145	1,5	0,3	

Pramen: ČSÚ: Úplné náklady práce, ČSÚ 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 a 2009, výpočty VÚPSV, v.v.i., KÓD: 3112-09

Poznámka: odvětví OKEČ A - O, **sociální požitky** - příspěvky na stravování a bydlení, příspěvky do sociálních fondů a odb. organizaci, služební vozy sloužící také k soukromým účelům, výrobky firmy poskytované zaměstnancům se slevou ap.; **sociální výdaje** - ze zákona povinné pojistné na nemoc. a důchod. pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (nezahrnují se částky odečtené ze mzdy zaměstnanců); **personální náklady** - náklady na nábor zaměstnanců, na školení, pracovní oděv aj.; **daně a dotace** - dotace na pracovní sílu, daně související se zaměstnáváním lidí

Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/pub/3112-09-za_rok_2008, přístup duben 2010

3. Struktura úplných nákladů práce v ČR v % v metodice ročních šetření ČSÚ

položka	%							přírůstek v p.b. 2007-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	
přímé náklady (mzdy a náhrady)	70,23	70,37	70,61	70,97	70,45	71,53	1,30	
nepřímé náklady celkem:	29,77	29,63	29,39	29,03	29,55	28,47	-1,30	
sociální požitky	1,94	1,89	2,09	1,94	2,16	1,54	-0,40	
sociální výdaje	26,55	26,60	25,89	25,96	26,22	25,76	-0,79	
personální náklady	1,41	1,28	1,51	1,33	1,33	1,30	-0,11	
daně a dotace	-0,13	-0,14	-0,11	-0,20	-0,16	-0,13	0,00	
úplné náklady práce celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	

Pramen: ČSÚ: Úplné náklady práce, ČSÚ 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 a 2009, výpočty VÚPSV, v.v.i., KÓD: 3112-09

Poznámka: odvětví OKEČ A - O

Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/pub/3112-09-za_rok_2008_pristup_duben_2010

4. Struktura úplných nákladů práce v ČR bez zemědělství, lesnictví a rybolovu v % v metodice ročních šetření ČSÚ

položka	%							přírůstek v p.b. 2007-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	
přímé náklady (mzdy a náhrady)	72,1	72,2	72,7	72,8	72,5	:	0,4	
nepřímé náklady celkem:	27,9	27,9	27,3	27,1	27,5	:	-0,4	
sociální výdaje	26,6	26,7	26,0	26,0	26,9	:	0,3	
daně a dotace	1,3	1,2	1,3	1,1	0,6	:	-0,7	
úplné náklady práce celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	:	0,0	

Pramen: Eurostat: Population and social conditions - Labour market - Labour costs - Structure of labour costs, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i; dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Poznámka: odvětví NACE C - O (bez zemědělství a rybolovu, NACE A - B). Vzhledem k nedostatku dat za rok 2008 použity přírůstkové ukazatele za roky 2007-2003

5. Struktura úplných nákladů práce v ČR bez zemědělství, lesnictví a rybolovu v % v metodice Eurostatu

položka	%							přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
přímé náklady (mzdy a náhrady)	70,23	70,37	70,61	70,97	70,45	71,53	1,30	
nepřímé náklady celkem:	29,77	29,63	29,39	29,03	29,55	28,47	-1,30	
sociální výdaje a náklady zákonné	28,49	28,49	27,99	27,90	28,38	27,30	-1,19	
sociální výdaje a náklady ostatní	1,28	1,14	1,40	1,13	1,17	1,17	-0,11	
úplné náklady práce celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	

Pramení: ČSÚ: Úplné náklady práce, ČSÚ 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 a 2009, výpočty VÚPSV, v.v.i., KÓD: 3112-09

Poznámka: odvětví OKEČ C - O (bez zemědělství a rybolovu, OKEČ A - B)

Dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/publ/3112-09-za_rok_2008, přístup duben 2010

Náklady práce v EU

6. Měsíční náklady práce v EU v EUR, národní cenová hladina

	úroveň v eurech, národní cenová hladina						přírůstek v % 2007/2003	roční přírůstek v % 2007/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	:	2 573,6	2 699,6	2 450,2	:	:	:	:
EU (25)	:	2 788,6	2 914,7	2 688,5	:	:	:	:
EU (15)	:	:	3 466,1	:	:	:	:	:
Belgie	:	3 659,2	3 706,0	3 814,0	3 965,7	4 103,3	:	:
Bulharsko	205,7	218,6	234,7	249,0	287,4	:	39,7	8,7
Česká republika	780,9	837,3	948,8	1 030,6	1 126,2	:	44,2	9,6
Dánsko	:	:	4 059,8	4 221,2	4 381,0	:	:	:
Německo	3 692,0	3 750,0	3 768,0	3 819,0	3 853,0	:	4,4	1,1
Estonsko	596,0	644,0	711,8	827,1	994,5	1 134,2	66,9	13,7
Španělsko	2 007,6	2 069,8	2 125,2	2 196,7	2 283,8	:	13,8	3,3
Kypr	1 950,0	2 058,9	2 189,6	2 276,9	2 368,4	2 516,2	21,5	5,0
Lotyšsko	370,2	402,8	448,5	552,4	719,4	865,3	94,3	18,1
Litva	466,9	495,0	545,1	636,6	759,7	:	62,7	12,9
Lucembursko	:	4 386,0	4 517,0	4 658,0	4 817,0	4 918,0	:	:
Maďarsko	814,4	875,3	1 018,5	994,8	1 104,3	:	35,6	7,9
Malta	1 253,5	1 271,1	1 302,1	1 353,7	1 390,9	:	11,0	2,6
Rakousko	3 603,0	3 660,0	3 745,0	3 840,0	3 925,0	:	8,9	2,2
Polsko	686,8	687,9	808,4	878,4	983,2	:	43,2	9,4
Portugalsko	:	1 603,4	1 669,4	1 734,6	1 788,4	:	:	:
Rumunsko	244,2	273,4	365,1	434,2	549,1	:	124,9	22,5
Slovinsko	1 603,3	1 618,0	1 699,0	1 772,5	1 871,0	:	16,7	3,9
Slovensko	517,8	583,2	619,9	711,4	842,3	:	62,7	12,9
Finsko	3 289,0	3 358,0	3 531,0	3 598,0	3 687,0	3 885,0	12,1	2,9
Švédsko	:	4 072,1	4 133,5	4 242,0	4 337,5	:	:	:
Velká Británie	3 525,8	3 727,6	4 026,0	4 190,8	4 237,7	:	20,2	4,7

Pramen: Eurostat: Population and social conditions - Labour market - Labour costs, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i. Dostupné na

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Poznámka: odvětví NACE C - O (průmysl a služby bez zemědělství a rybolovu); data nebyla dostupná za Irsko, Řecko, Francii, Nizozemsko a Itálii; vzhledem k nedostatku dat za rok 2008 použity přírůstkové ukazatele za roky 2007/2003

7. Hodinové náklady práce v EU v EUR, národní cenová hladina

	úroveň v eurech						přírůstek v % 2007/2003	roční přírůstek v % 2007/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	:	18,05	18,69	17,71	:	:	:	:
EU (25)	:	19,57	20,19	19,46	:	:	:	:
EU (15)	:	:	24,01	:	:	:	:	:
Belgie	:	29,19	29,67	30,56	36,70	:	:	:
Bulharsko	1,42	1,51	1,61	1,71	1,96	:	38,03	8,4
Česká republika	5,47	5,78	6,56	7,14	7,86	:	43,69	9,5
Dánsko	:	:	30,74	31,80	33,29	:	:	:
Německo	26,80	26,90	27,00	27,40	27,60	:	2,99	0,7
Estonsko	3,98	4,25	4,71	5,49	6,60	:	65,83	13,5
Španělsko	14,47	15,03	15,53	16,15	16,86	:	16,52	3,9
Kypr	11,44	12,03	12,71	13,13	:	:	:	:
Lotyšsko	2,49	2,64	2,91	3,58	4,68	5,70	87,95	17,1
Litva	3,11	3,26	3,62	4,27	5,06	:	62,70	12,9
Lucembursko	:	30,34	31,4	32,39	33,30	:	:	:
Maďarsko	5,34	5,72	6,57	6,52	7,39	:	38,39	8,5
Malta	8,77	8,68	9,51	9,69	:	:	:	:
Rakousko	24,80	25,15	26,06	26,83	27,50	:	10,89	2,6
Polsko	4,88	4,92	5,78	6,28	7,03	:	44,06	9,6
Portugalsko	:	11,30	11,70	12,13	12,51	:	:	:
Rumunsko	1,60	1,78	2,38	2,82	3,56	:	122,50	22,1
Slovinsko	11,36	11,12	11,49	12,01	12,71	:	11,88	2,8
Slovensko	3,85	4,23	4,59	5,15	6,15	:	59,74	12,4
Finsko	24,36	24,87	26,15	26,64	27,31	:	12,11	2,9
Švédsko	:	29,00	29,44	30,21	30,89	:	:	:
Velká Británie	23,19	24,49	24,89	25,86	26,92	:	16,08	3,8

Pramen: Eurostat: Population and social conditions - Labour market - Labour costs, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i. Dostupné na

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Poznámka: odvětví NACE C - O (průmysl a služby bez zemědělství a rybolovu); data nebyla dostupná za Irsko, Řecko, Francii, Nizozemsko a Itálii; vzhledem k nedostatku dat za rok 2008 použity přírůstkové ukazatele za roky 2007/2003

8. Odpracované hodiny za měsíc v EU

	měsíc/hodiny						přírůstek v % 2007/2003	roční přírůstek v % 2007/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	:	142,6	144,4	138,4	:	:	:	:
EU (25)	:	142,5	144,4	138,2	:	:	:	:
EU (15)	:	:	144,4	:	:	:	:	:
Belgie	:	125,4	125,4	125,4	108,5	:	:	:
Bulharsko	144,9	144,8	145,8	145,6	146,6	:	1,2	0,3
Česká republika	142,8	144,9	144,6	144,3	143,3	:	0,4	0,1
Dánsko	:	:	132,1	132,7	131,6	:	:	:
Německo	137,8	139,4	139,6	139,4	139,6	:	1,3	0,3
Estonsko	149,7	151,5	151,1	150,7	150,7	:	0,6	0,2
Španělsko	138,7	137,7	136,8	136,0	135,5	:	-2,4	-0,6
Kypr	171,1	171,2	172,3	173,4	:	:	:	:
Lotyšsko	148,7	152,6	154,1	154,3	153,7	151,81	3,4	0,8
Litva	150,1	151,8	150,6	149,1	150,1	:	0,0	0,0
Lucembursko	:	144,6	143,9	143,8	144,7	:	:	:
Maďarsko	152,5	153,0	155,0	152,6	149,4	:	-2,0	-0,5
Malta	158,7	157,6	160,2	160,4	:	:	:	:
Rakousko	145,3	145,5	143,7	143,1	142,7	:	-1,8	-0,4
Polsko	140,7	139,8	139,9	139,9	139,9	:	-0,6	-0,2
Portugalsko	:	141,9	142,7	143,0	143,0	:	:	:
Rumunsko	152,6	153,6	153,4	154,0	154,2	:	1,1	0,3
Slovinsko	141,1	145,5	147,9	146,6	147,2	:	4,3	1,1
Slovensko	134,5	137,9	135,1	138,1	137,0	:	1,8	0,5
Finsko	135,0	135,0	135,0	135,1	135,0	:	0,0	0,0
Švédsko	:	140,4	140,4	140,4	140,4	:	:	:
Velká Británie	152,0	152,2	161,8	162,1	165,9	:	9,1	2,2

Pramen: Eurostat: Population and social conditions - Labour market - Labour costs, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i. Dostupné na

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Poznámka: odvětví NACE C - O (průmysl a služby bez zemědělství a rybolovu); data nebyla dostupná za Irsko, Řecko, Francii, Nizozemsko a Itálii; vzhledem k nedostatku dat za rok 2008 použity přírůstkové ukazatele za roky 2007/2003

9. Struktura nákladů práce států EU v %

země	položka	podíl v %					přírůstek v p.b. 2007-2003	
		2003	2004	2005	2006	2007		2008
Belgie	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	70,5	71,2	71,0	70,4	70,5	:
	nepřímé náklady celkem:	:	29,5	28,8	29,0	29,6	29,5	:
	sociální výdaje	:	30,1	29,4	29,6	30,3	30,1	:
	ostatní	:	-0,6	-0,6	-0,6	-0,8	-0,6	:
Bulharsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,1	73,0	75,0	78,3	79,7	:	6,7
	nepřímé náklady celkem:	26,9	27,0	25,0	21,7	20,3	:	-6,7
	sociální výdaje	26,1	25,6	24,3	21,2	20,2	:	-5,9
	ostatní	0,9	1,4	0,7	0,5	0,1	:	-0,8
Česká republika	přímé náklady (mzdy a náhrady)	72,1	72,2	72,7	72,8	72,5	:	0,4
	nepřímé náklady celkem:	27,9	27,9	27,3	27,1	27,5	:	-0,4
	sociální výdaje	26,6	26,7	26,0	26,0	26,9	:	0,3
	ostatní	1,3	1,2	1,3	1,1	0,6	:	-0,7
Dánsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	:	88,9	87,0	87,0	:	:
	nepřímé náklady celkem:	:	:	11,1	13,0	13,0	:	:
	sociální výdaje	:	:	11,3	11,8	12,3	:	:
	ostatní	:	:	-0,2	1,2	0,7	:	:
Estonsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,2	73,3	73,4	73,6	73,6	73,4	0,4
	nepřímé náklady celkem:	26,8	26,7	26,6	26,4	26,4	26,6	-0,4
	sociální výdaje	25,4	25,3	25,3	25,1	25,1	25,3	-0,4
	ostatní	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	0,0
Finsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	78,1	78,4	78,3	78,5	78,8	:
	nepřímé náklady celkem:	:	21,9	21,6	21,7	21,5	21,2	:
	sociální výdaje	:	20,8	20,5	20,6	20,4	20,1	:
	ostatní	:	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	:
Kypr	přímé náklady (mzdy a náhrady)	85,8	85,6	85,5	86,0	86,0	85,9	0,2
	nepřímé náklady celkem:	14,2	14,4	14,5	14,0	14,0	14,1	-0,2
	sociální výdaje	14,2	14,4	14,5	14,0	14,0	14,1	-0,2
	ostatní	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

pokračování

země	položka	podíl v %							přírůstek v p.b. 2007-2003
		2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Litva	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,2	72,7	72,7	72,6	72,5	:	-0,7	
	nepřímé náklady celkem:	26,8	27,3	27,3	27,3	27,5	:	0,7	
	sociální výdaje	26,5	27,1	27,1	27,1	27,3	:	0,8	
	ostatní	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	:	-0,1	
Lotyšsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	78,8	78,9	78,7	78,8	78,9	79,0	0,1	
	nepřímé náklady celkem:	21,2	21,2	21,3	21,2	21,1	21,1	-0,1	
	sociální výdaje	20,7	20,6	20,7	20,7	20,6	20,8	-0,1	
	ostatní	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,3	0,0	
Lucembursko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	84,3	84,5	84,7	84,7	85,6	:	
	nepřímé náklady celkem:	:	15,7	15,5	15,3	15,3	14,4	:	
	sociální výdaje	:	15,1	14,9	14,7	14,7	13,8	:	
	ostatní	:	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	:	
Maďarsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	70,0	69,0	69,4	69,4	70,5	:	0,5	
	nepřímé náklady celkem:	30,0	31,0	30,6	30,6	29,5	:	-0,5	
	sociální výdaje	27,3	27,9	26,6	26,5	26,5	:	-0,8	
	ostatní	2,7	3,1	4,0	4,1	3,0	:	0,3	
Malta	přímé náklady (mzdy a náhrady)	90,3	90,1	89,9	90,6	:	:	:	
	nepřímé náklady celkem:	9,7	9,9	10,1	9,4	:	:	:	
	sociální výdaje	9,7	9,9	10,1	9,4	:	:	:	
	ostatní	0,0	0,0	0,0	0,0	:	:	:	
Německo	přímé náklady (mzdy a náhrady)	74,8	75,0	75,2	75,1	75,5	:	0,7	
	nepřímé náklady celkem:	25,2	25,0	24,8	24,9	24,5	:	-0,7	
	sociální výdaje	24,8	24,6	24,4	24,5	24,1	:	-0,7	
	ostatní	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	:	0,0	
Polsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	80,0	80,0	:	:	:	:	
	nepřímé náklady celkem:	:	20,0	20,0	:	:	:	:	
	sociální výdaje	:	17,3	17,3	:	:	:	:	
	ostatní	:	2,8	2,8	:	:	:	:	

země	položka	podíl v %						přírůstek v p.b. 2007-2003
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Portugalsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	79,8	79,8	79,8	79,8	79,8	:
	nepřímé náklady celkem:	:	20,2	20,2	20,2	20,2	20,2	:
	sociální výdaje	:	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2	:
	ostatní	:	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	:
Rakousko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,2	73,2	73,2	73,0	73,1	73,1	-0,1
	nepřímé náklady celkem:	26,8	26,8	26,8	27,0	26,9	26,9	0,1
	sociální výdaje	24,1	24,2	24,1	24,4	24,2	24,2	0,1
	ostatní	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	-0,1
Rumunsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,0	74,4	73,9	72,5	73,5	73,5	0,5
	nepřímé náklady celkem:	27,0	25,6	26,1	27,5	26,5	26,5	-0,5
	sociální výdaje	24,8	23,3	24,7	25,8	25,1	25,1	0,3
	ostatní	2,2	2,3	1,4	1,7	1,5	1,5	-0,7
Slovensko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	73,3	73,9	75,1	75,0	74,9	74,9	1,6
	nepřímé náklady celkem:	26,7	26,1	24,9	25,0	25,1	25,1	-1,6
	sociální výdaje	25,9	25,1	24,1	24,2	24,3	24,3	-1,6
	ostatní	0,8	1,1	0,8	0,8	0,8	0,8	0,1
Slovinsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	80,6	82,2	81,9	82,3	82,5	82,5	1,9
	nepřímé náklady celkem:	19,3	17,8	18,1	17,7	17,5	17,5	-1,8
	sociální výdaje	14,3	13,2	13,4	13,7	14,1	14,1	-0,2
	ostatní	5,0	4,6	4,7	4,1	3,4	3,4	-1,6
Španělsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	74,0	73,8	73,7	73,8	73,8	73,8	-0,2
	nepřímé náklady celkem:	26,0	26,2	26,3	26,2	26,2	26,2	0,2
	sociální výdaje	24,7	24,7	24,7	24,7	24,7	24,7	-0,1
	ostatní	1,3	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	0,3
Švédsko	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	66,7	66,7	66,7	66,7	66,7	:
	nepřímé náklady celkem:	:	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	:
	sociální výdaje	:	30,5	30,5	30,5	30,5	30,5	:
	ostatní	:	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	:

pokračování

země	položka	podíl v %					přírůstek v p.b. 2007-2003
		2003	2004	2005	2006	2007	
Velká Británie	přímé náklady (mzdy a náhrady)	:	:	79,0	79,4	76,6	:
	nepřímé náklady celkem:	:	:	21,0	20,6	23,4	:
	sociální výdaje	:	:	19,2	18,8	20,8	:
	ostatní	:	:	1,8	1,7	2,6	:

Pramen: Eurostat: Population and social conditions - Labour market - Labour costs, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_costs/database

Poznámka: odvětví NACE C - O (průmysl a služby bez zemědělství a rybolovu); data nebyla dostupná za Irsko, Nizozemsko, Francii, Itálii a Řecko; vzhledem k nedostatku dat za rok 2008 byly použity přírůstkové ukazatele za roky 2007/2003

Přímé mzdy: plat + sociální požitky; **sociální výdaje:** zákonné + ostatní; **ostatní:** personální + daně a dotace

Příjmy a výdaje sociálního a zdravotního zabezpečení

10. Sazby pojistného v ČR

ukazatel	měrná jednotka	rok	nemocenské pojistění	důchodové pojistění	příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	zdravotní pojistění	celkem
pojistné zaměstnanců placené:	zaměstnancem	2000-2003	1,1	6,5	0,4	4,5	12,5
	zaměstnavatelem		3,3	19,5	3,2	9,0	35,0
	celkem		4,4	26,0	3,6	13,5	47,5
	zaměstnancem	2004-2008	1,1	6,5	0,4	4,5	12,5
	zaměstnavatelem		3,3	21,5	1,2	9,0	35,0
	celkem		4,4	28,0	1,6	13,5	47,5
	zaměstnancem	2009 (1.1.)	0,0	6,5	0,0	4,5	11,0
	zaměstnavatelem		2,3	21,5	1,2	9,0	34,0
	celkem		2,3	28,0	1,2	13,5	45,0

Pramen: Bulletin No. 24, Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů ČR 1990-2008

11. Struktura zdanění mezd v %

země	položka		podíl z nákladů práce v %						přírůstek v p.b. 2008-2003		
			2003	2004	2005	2006	2007	2008			
Belgie	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	11	11	11	11	11	11	11	0	
		zaměstnavatel	23	23	23	23	23	23	23	23	0
	daň z příjmu		20	21	21	21	22	22	22	22	2
	celkem		54	54	55	55	56	56	56	2	
Česká republika	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	9	9	9	9	9	9	9	9	0
		zaměstnavatel	26	26	26	26	26	26	26	26	0
	daň z příjmu		9	8	9	9	8	8	8	8	-1
	celkem		44	44	44	43	43	43	43	-1	
Dánsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	11	11	11	11	11	11	11	11	-1
		zaměstnavatel	1	1	1	1	1	1	1	1	-1
	daň z příjmu		32	30	30	30	30	30	30	30	-2
	celkem		43	42	41	41	41	41	41	-2	
Finsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	5	5	5	5	5	5	5	5	0
		zaměstnavatel	19	19	19	19	19	19	19	19	0
	daň z příjmu		20	20	20	20	19	19	19	19	-1
	celkem		44	44	45	44	44	44	44	-1	
Francie	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	10	10	10	10	10	10	10	10	0
		zaměstnavatel	29	28	30	30	30	30	30	30	1
	daň z příjmu		9	9	11	11	11	10	10	10	1
	celkem		48	48	50	50	49	49	49	1	
Irsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	5	5	5	5	5	5	5	5	0
		zaměstnavatel	10	10	10	10	10	10	10	10	0
	daň z příjmu		10	10	11	11	9	8	9	9	-2
	celkem		25	24	26	26	23	22	23	-2	
Itálie	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	7	7	7	7	7	7	7	7	0
		zaměstnavatel	25	25	25	24	24	24	24	24	-1
	daň z příjmu		14	14	14	14	14	14	14	15	1
	celkem		45	46	45	45	46	46	47	2	

země	položka		podíl z nákladů práce v %							přírůstek v p.b. 2008-2003
			2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Lucembursko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	12	12	12	12	13	11	-1	
		zaměstnavatel	12	12	12	12	12	12	0	
	daň z příjmu	celkem	8	8	11	12	13	13	5	
		celkem	32	32	35	37	38	36	4	
Maďarsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	9	10	10	11	13	13	4	
		zaměstnavatel	27	27	26	26	26	26	-1	
	daň z příjmu	celkem	10	9	14	15	16	16	6	
		celkem	46	46	51	51	54	54	8	
Německo	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	17	17	17	18	17	17	0	
		zaměstnavatel	17	17	17	17	16	16	-1	
	daň z příjmu	celkem	17	16	17	18	18	19	2	
		celkem	52	51	52	53	52	52	0	
Nizozemsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	20	22	20	20	19	17	-3	
		zaměstnavatel	14	14	10	13	13	14	0	
	daň z příjmu	celkem	7	7	10	10	12	14	7	
		celkem	43	44	39	44	44	45	2	
Polsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	21	21	21	21	21	11	-10	
		zaměstnavatel	17	17	17	17	17	21	4	
	daň z příjmu	celkem	5	5	5	5	5	8	3	
		celkem	43	43	44	44	43	40	-3	
Portugalsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	9	9	9	9	9	9	0	
		zaměstnavatel	19	19	19	19	19	19	0	
	daň z příjmu	celkem	5	5	8	8	9	10	5	
		celkem	33	33	36	36	37	38	5	
Rakousko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	14	14	14	14	14	14	0	
		zaměstnavatel	23	23	23	23	23	23	-1	
	daň z příjmu	celkem	8	8	11	11	12	12	4	
		celkem	45	45	47	48	49	49	4	

pokračování

země	položka		podíl z nákladů práce v %							přírůstek v p.b. 2008-2003
			2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Řecko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	12	13	13	13	13	13	1	
		zaměstnavatel	22	22	22	22	22	22	0	
	daň z příjmu		0	1	4	7	8	8	8	
	celkem		34	35	39	41	42	42	8	
Slovensko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	9	10	11	11	11	11	2	
		zaměstnavatel	18	26	21	21	21	21	3	
	daň z příjmu		5	6	7	7	7	8	3	
	celkem		41	42	38	39	39	39	-2	
Španělsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	5	5	5	5	5	5	0	
		zaměstnavatel	23	23	23	23	23	23	0	
	daň z příjmu		9	10	11	11	11	10	1	
	celkem		38	38	39	39	39	38	0	
Švédsko	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	5	5	5	5	5	5	0	
		zaměstnavatel	25	25	25	24	25	25	-1	
	daň z příjmu		18	18	18	18	16	15	-3	
	celkem		48	48	48	48	45	45	-3	
Velká Británie	sociální zabezpečení:	zaměstnanec	8	8	8	8	8	8	0	
		zaměstnavatel	9	9	10	10	10	10	1	
	daň z příjmu		14	15	16	16	16	15	1	
	celkem		31	31	34	34	34	33	2	

Zdroj: OECD: Taxing Wages 2002-2003, OECD 2004, ISBN 92-64-01523-X, s. 5, OECD Taxing Wages 2007-2008, OECD 2009, ISBN 978-92-64-04933-8, s.15

12. Sociální zabezpečení a státní politika zaměstnanosti

položka	mid. Kč					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti	272,4	293,3	311,2	333,7	367,1	
sociální dávky	305,0	313,3	326,0	354,4	386,4	
saldo pojistného SZ a výdajů na sociální dávky	-32,6	-20,0	-14,8	-20,7	-19,3	
z toho						
pojistné na důchodové pojištění	209,6	243,3	258,3	276,9	304,9	
výdaje na důchody a správu	229,5	234,9	251,8	272,9	289,9	
saldo důchodů	-19,9	8,4	6,5	4,0	15,0	

Pramen: MF: Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2001, 2006 a 2007, MF 2002, 2007 a 2008

Poznámky: údaje v metodice běžného roku; * za rok 2008 nejsou oficiální data k dispozici

13. Systém veřejného zdravotního pojištění

položka	mid. Kč					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
příjmy systému zdravotního pojištění	147,9	157,0	168,9	182,8	202,8	
výdaje v systému zdravotního pojištění	147,7	156,8	168,4	180,0	185,6	
saldo příjmů a výdajů	0,2	0,2	0,5	2,8	17,2	
saldo závazků po lhůtě splatnosti a pohledávek ZP vůči ZZ k 31.12.	5,6	8,3	9,0	0,8	2,4	

Pramen: MF: Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2002, 2006 a 2007, MF 2003, 2007 a 2008

Poznámky: údaje v metodice běžného roku; * za rok 2008 nejsou oficiální data k dispozici

B.

**Jednotkové náklady práce v EU a v USA
2003-2008**

Metodické poznámky

Jednotkové náklady práce jako náklady práce (náhrady zaměstnancům) na jednotku produktu (HDP) se opírají u údaje z národních účtů zemí EU a dále z U.S. Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis. Úrovňový ukazatel JNP je podílem náhrad zaměstnancům na osobu a produktivity práce na pracovníka (propoččet předpokládá v rámci národní ekonomiky stejnou produktivitu práce u zaměstnanců a u sebezaměstnaných). JNP se sledují jak v národní cenové hladině, tak i v paritě kupní síly k EU-27.

B - Jednotkové náklady práce v EU a v USA 2003-2008

14. Úroveň a vývoj jednotkových nákladů práce v národní cenové hladině v EU a v USA

	JNP v národní cenové hladině						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
EU (27)	59,7	58,9	58,5	57,8	57,5	:	:
EU (25)	59,0	58,3	57,9	57,3	57,0	:	:
EU (15)	58,8	58,2	57,9	57,4	57,2	:	:
Belgie	62,1	60,4	59,9	59,6	59,6	60,7	-1,4
Bulharsko	48,7	46,8	46,1	44,4	47,0	49,1	0,4
Česká republika	54,5	53,0	52,8	52,7	52,5	54,3	-0,2
Dánsko	58,4	57,3	57,0	57,0	58,7	60,3	1,9
Německo	58,5	57,7	56,8	55,7	54,7	55,1	-3,4
Estonsko	48,6	49,0	48,1	48,8	51,9	55,5	7,0
Irsko	46,9	47,9	49,1	49,0	49,5	53,1	6,1
Řecko	54,8	54,1	54,2	52,9	53,2	53,4	-1,5
Španělsko	56,9	56,0	55,5	55,0	55,3	56,3	-0,6
Francie	57,6	57,3	57,1	57,0	56,5	56,7	-0,9
Itálie	54,0	53,8	54,2	54,4	54,1	55,0	1,0
Kypr	59,2	58,2	57,7	56,4	54,5	53,3	-5,9
Lotyšsko	45,7	45,6	47,5	49,8	52,7	55,3	9,6
Litva	49,0	49,4	49,1	50,8	49,9	49,8	0,8
Lucembursko	52,5	52,2	51,0	48,4	47,7	48,7	-3,8
Maďarsko	53,3	53,2	54,1	52,8	52,6	53,0	-0,2
Malta	52,8	51,9	50,6	49,6	48,8	49,8	-3,1
Nizozemsko	59,6	59,3	57,6	57,0	57,2	57,3	-2,3
Polsko	52,5	49,4	48,2	47,0	46,4	48,2	-4,3
Portugalsko	62,8	61,9	62,4	61,4	60,5	61,4	-1,4
Rumunsko	58,8	54,0	58,3	56,1	56,8	:	:
Slovinsko	61,9	62,1	61,7	61,1	60,1	61,5	-0,4
Slovensko	43,2	42,0	42,8	42,2	41,8	41,7	-1,4
Finsko	54,6	54,4	55,3	55,0	53,7	55,9	1,3
Švédsko	59,2	58,6	58,1	56,9	57,9	57,7	-1,5
Velká Británie	62,5	62,1	62,4	61,8	61,9	61,7	-0,7
USA	66,1	65,2	64,5	64,4	64,4	64,3	-1,8

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočet VÚPSV, v.v.i; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici.

15. Úroveň a vývoj jednotkových nákladů práce v paritě kupní síly (EU-27) v EU a v USA

	JNP v PPS (EU-27)						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
EU (27)	59,7	58,9	58,5	57,8	57,5	:	:
EU (25)	59,7	59,1	58,6	58,0	57,7	:	:
EU (15)	62,3	61,7	61,1	60,5	60,1	:	:
Belgie	64,6	64,3	64,3	64,6	65,2	67,7	3,1
Bulharsko	16,5	16,4	16,9	16,9	18,9	21,2	4,8
Česká republika	28,4	28,2	30,3	32,1	32,5	38,2	9,8
Dánsko	79,4	76,8	78,4	78,1	80,8	85,0	5,7
Německo	63,5	61,4	58,8	57,3	56,0	57,8	-5,7
Estonsko	27,6	28,3	28,8	31,2	35,2	39,4	11,8
Írsko	56,3	57,2	59,2	59,3	58,4	64,0	7,7
Řecko	44,7	44,7	46,2	45,4	46,6	48,0	3,4
Španělsko	50,6	50,5	50,7	49,7	49,6	52,2	1,6
Francie	63,9	63,9	63,0	63,1	62,2	63,7	-0,2
Itálie	54,6	55,7	56,1	55,7	54,6	56,5	1,9
Kypr	52,4	51,2	50,9	49,9	47,5	48,3	-4,1
Lotyšsko	21,8	22,3	24,6	28,6	35,3	39,4	17,5
Litva	23,0	23,9	25,2	27,5	28,6	30,8	7,8
Lucembursko	58,5	57,2	58,0	54,3	54,4	56,5	-1,9
Maďarsko	29,9	31,7	33,5	31,5	33,9	34,5	4,6
Malta	36,1	35,0	34,2	34,3	34,1	36,0	-0,1
Nizozemsko	65,3	63,9	61,6	60,7	60,3	61,8	-3,5
Polsko	26,0	24,1	26,8	27,3	27,9	32,4	6,4
Portugalsko	52,4	52,6	51,0	49,9	49,4	50,5	-1,9
Rumunsko	21,9	20,6	27,4	28,0	31,7	:	:
Slovinsko	46,2	45,1	45,1	45,6	46,6	49,6	3,4
Slovensko	20,6	21,5	22,6	23,3	25,3	27,6	7,0
Finsko	65,3	62,9	64,5	64,1	62,1	66,2	0,8
Švédsko	71,7	69,4	70,1	68,6	68,5	67,9	-3,7
Velká Británie	68,4	68,7	69,3	69,7	71,4	62,8	-5,7
USA	69,1	62,2	61,9	61,5	56,5	53,4	-15,6

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočet VÚPSV, v.v.i; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici.

16. Relace jednotkových nákladů práce k průměru EU-27 v % v národní cenové hladině

	relace JNP k EU-27 v % v národní cenové hladině						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	
EU (27)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
EU (25)	98,8	99,1	99,1	99,1	99,2	99,3	0,4
EU (15)	98,5	98,9	99,0	99,2	99,4	99,7	1,2
Belgie	104,1	102,7	102,4	103,1	103,6	106,9	2,8
Bulharsko	81,6	79,5	78,9	76,8	81,8	86,3	4,8
Česká republika	91,3	90,0	90,3	91,2	91,3	95,5	4,2
Dánsko	97,8	97,3	97,4	98,6	102,1	106,2	8,3
Německo	98,1	98,1	97,2	96,3	95,2	97,0	-1,1
Estonsko	81,4	83,3	82,2	84,4	90,2	97,7	16,3
Irsko	78,6	81,4	83,9	84,8	86,1	93,3	14,7
Řecko	91,8	91,9	92,6	91,5	92,5	93,9	2,0
Španělsko	95,3	95,2	94,9	95,2	96,1	99,0	3,8
Francie	96,4	97,3	97,7	98,5	98,4	99,8	3,3
Itálie	90,5	91,4	92,7	94,1	94,1	96,8	6,3
Kypr	99,2	98,9	98,6	97,5	94,7	93,9	-5,3
Lotyšsko	76,6	77,4	81,2	86,1	91,7	97,4	20,8
Litva	82,1	83,9	84,0	87,9	86,9	87,7	5,6
Lucembursko	88,0	88,8	87,2	83,7	83,1	85,6	-2,3
Maďarsko	89,2	90,5	92,4	91,3	91,5	93,3	4,1
Malta	88,5	88,2	86,5	85,9	84,9	87,6	-0,9
Nizozemsko	99,8	100,7	98,5	98,5	99,5	100,8	1,0
Polsko	88,0	83,9	82,5	81,3	80,8	84,8	-3,2
Portugalsko	105,2	105,2	106,7	106,2	105,2	108,1	2,9
Rumunsko	98,5	91,7	99,7	97,0	98,9	:	:
Slovinsko	103,8	105,6	105,5	105,6	104,6	108,2	4,4
Slovensko	72,3	71,4	73,2	73,0	72,8	73,4	1,1
Finsko	91,6	92,4	94,5	95,1	93,5	98,4	6,8
Švédsko	99,2	99,6	99,4	98,5	100,7	101,5	2,3
Velká Británie	104,6	105,5	106,6	106,9	107,6	108,6	4,0
USA	110,7	110,7	110,3	111,4	112,1	113,2	2,4

Zdroj: Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici; * rok 2008, odhad VÚPSV, v.v.i.

17. Relace jednotkových nákladů práce k průměru EU-27 v % PPS

	relace JNP v PPS k EU-27 v %						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	
EU (27)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
EU (25)	100,1	100,4	100,3	100,3	100,3	100,4	0,3
EU (15)	104,3	104,9	104,5	104,6	104,6	104,7	0,4
Belgie	108,2	109,3	110,0	111,8	113,4	119,2	11,0
Bulharsko	27,6	27,9	28,9	29,3	32,9	37,4	9,8
Česká republika	47,6	47,8	51,8	55,4	56,5	67,2	19,6
Dánsko	132,9	130,4	134,0	135,1	140,5	149,6	16,7
Německo	106,4	104,4	100,6	99,0	97,5	101,7	-4,8
Estonsko	46,3	48,0	49,2	53,9	61,3	69,3	23,1
Írsko	94,3	97,2	101,2	102,5	101,6	112,5	18,2
Řecko	74,8	75,9	79,0	78,6	81,0	84,5	9,7
Španělsko	84,8	85,7	86,7	85,9	86,2	91,9	7,0
Francie	107,0	108,5	107,7	109,2	108,2	112,1	5,1
Itálie	91,5	94,7	95,9	96,3	95,0	99,4	7,9
Kypr	87,8	87,0	87,0	86,3	82,7	84,9	-2,8
Lotyšsko	36,6	37,8	42,1	49,5	61,3	69,3	32,7
Litva	38,5	40,6	43,2	47,5	49,8	54,2	15,6
Lucembursko	98,0	97,2	99,2	94,0	94,6	99,5	1,5
Maďarsko	50,1	53,9	57,2	54,5	59,0	60,8	10,6
Malta	60,5	59,4	58,5	59,2	59,3	63,3	2,8
Nizozemsko	109,4	108,6	105,4	105,0	104,9	108,8	-0,7
Polsko	43,6	40,9	45,8	47,2	48,6	57,0	13,4
Portugalsko	87,9	89,4	87,2	86,3	85,9	88,9	1,0
Rumunsko	36,7	34,9	46,8	48,4	55,2	:	:
Slovinsko	77,4	76,7	77,0	78,8	81,1	87,2	9,8
Slovensko	34,5	36,5	38,6	40,3	43,9	48,6	14,1
Finsko	109,4	106,9	110,3	110,9	108,1	116,4	7,0
Švédsko	120,1	117,9	119,9	118,7	119,2	119,5	-0,6
Velká Británie	114,6	116,7	118,4	120,6	124,1	110,5	-4,2
USA	115,7	105,6	105,8	106,4	98,4	94,0	-21,7

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici; * rok 2008, odhad VÚPSV, v.v.i.

18. Úroveň a vývoj roční produktivity v EU a v USA v EUR, národní cenová hladina

	produktivita (v eurech), národní cenová hladina						přírůstek v % 2008/2003	roční přírůstek v % 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	47 498,4	49 525,1	51 153,3	53 193,2	55 427,6	:	:	:
EU (25)	50 206,5	52 288,0	53 905,7	55 963,4	58 197,6	:	:	:
EU (15)	56 052,3	58 270,7	59 845,4	62 072,9	64 248,2	:	:	:
Belgie	65 181,1	68 108,9	69 925,0	72 580,5	75 167,9	75 953,3	16,5	3,1
Bulharsko	5 355,6	5 839,9	6 260,5	6 987,3	7 781,0	8 895,1	66,1	10,7
Česká republika	16 832,2	18 371,5	20 406,1	22 564,5	24 699,0	28 512,9	69,4	11,1
Dánsko	69 047,7	72 692,7	75 903,0	78 544,8	79 741,8	80 604,2	16,7	3,1
Německo	56 009,1	56 987,8	57 876,7	59 624,1	61 231,6	62 053,7	10,8	2,1
Estonsko	14 611,9	16 190,7	18 336,7	20 425,2	23 792,0	24 401,5	67,0	10,8
Irsko	77 281,3	79 748,6	82 632,0	86 367,2	89 425,1	86 669,3	12,1	2,3
Řecko	39 117,8	41 252,3	42 972,5	45 369,3	48 159,6	50 806,5	29,9	5,4
Španělsko	43 801,4	45 476,5	47 211,2	49 218,1	51 095,7	53 128,2	21,3	3,9
Francie	63 919,9	66 469,5	68 724,9	71 225,5	73 706,1	75 464,5	18,1	3,4
Itálie	55 355,8	57 474,4	58 851,7	60 165,2	61 889,4	62 601,1	13,1	2,5
Kypr	34 590,5	35 995,5	37 289,9	39 370,0	41 453,0	43 610,1	26,1	4,7
Lotyšsko	9 869,2	10 928,2	12 533,4	14 694,8	18 803,8	20 499,1	107,7	15,7
Litva	11 432,5	12 598,3	14 111,9	15 943,2	18 565,9	21 120,7	84,7	13,1
Lucembursko	132 415,7	139 363,5	151 935,3	168 554,3	180 464,4	184 121,2	39,0	6,8
Maďarsko	18 915,8	21 194,3	22 721,0	22 873,3	25 746,7	27 204,1	43,8	7,5
Malta	29 222,7	29 978,7	31 310,0	33 056,9	34 223,8	34 821,5	19,2	3,6
Nizozemsko	57 698,9	59 942,2	62 347,5	64 503,4	66 174,5	68 357,2	18,5	3,4
Polsko	14 073,9	14 805,1	17 315,1	18 643,9	20 405,6	22 937,7	63,0	10,3
Portugalsko	26 968,8	28 048,7	29 072,8	30 085,6	31 490,5	31 977,0	18,6	3,5
Rumunsko	5 497,0	6 453,2	8 460,0	10 216,7	12 862,5	:	:	:
Slovinsko	27 998,2	29 428,5	31 248,7	33 243,5	35 922,5	37 552,2	34,1	6,0
Slovensko	13 613,5	15 651,3	17 355,1	19 352,3	23 289,3	26 616,2	95,5	14,3
Finsko	61 797,6	64 420,4	65 719,8	68 009,1	72 189,8	72 910,4	18,0	3,4
Švédsko	63 109,7	66 329,1	67 756,6	70 873,0	73 293,5	71 942,8	14,0	2,7
Velká Británie	58 435,2	62 227,3	63 736,5	66 991,1	69 951,9	61 778,6	5,7	1,1
USA	70 313,6	67 393,3	70 556,1	72 753,3	69 266,5	66 503,2	-5,4	-1,1

Zdroj: Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočtení VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010; Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici.

19. Úroveň a vývoj roční produktivity v EU a v USA v PPS, evropská cenová hladina

	HDP v PPS na pracovníka - EU-27						přírůstek v % 2008/2003	roční přírůstek v % 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	47 498,4	49 525,1	51 153,3	53 193,2	55 427,6	:	:	:
EU (25)	49 590,1	51 612,9	53 274,9	55 290,6	57 523,4	:	:	:
EU (15)	52 943,5	54 966,6	56 726,0	58 895,0	61 052,7	:	:	:
Belgie	62 715,7	64 020,0	65 105,2	66 955,0	68 699,8	68 118,9	8,6	1,7
Bulharsko	15 830,2	16 659,9	17 119,4	18 331,2	19 328,6	20 544,3	29,8	5,4
Česká republika	32 286,2	34 548,5	35 556,5	37 110,8	39 944,3	40 521,1	25,5	4,6
Dánsko	50 804,3	54 230,7	55 151,2	57 315,0	57 918,7	57 204,5	12,6	2,4
Německo	51 602,3	53 564,0	55 921,6	57 994,4	59 815,8	59 183,9	14,7	2,8
Estonsko	25 694,8	28 080,1	30 596,3	31 983,2	35 037,8	34 385,8	33,8	6,0
Irsko	64 416,6	66 802,3	68 511,2	71 480,7	75 764,7	71 892,5	11,6	2,2
Řecko	48 011,6	49 980,5	50 408,6	52 854,9	55 006,5	56 436,8	17,5	3,3
Španělsko	49 183,0	50 478,4	51 697,3	54 497,8	56 983,0	57 265,7	16,4	3,1
Francie	57 615,1	59 591,5	62 343,5	64 269,1	67 006,8	67 170,3	16,6	3,1
Itálie	54 802,8	55 493,8	56 879,2	58 803,9	61 283,9	60 967,8	11,2	2,2
Kypr	39 099,8	40 916,3	42 294,6	44 443,5	47 491,7	48 194,9	23,3	4,3
Lotyšsko	20 653,4	22 357,0	24 203,0	25 583,2	28 124,4	28 814,0	39,5	6,9
Litva	24 347,8	26 048,9	27 453,9	29 503,8	32 392,2	34 181,0	40,4	7,0
Lucembursko	118 841,6	127 281,7	133 550,9	150 150,5	158 496,6	158 446,4	33,3	5,9
Maďarsko	33 649,1	35 586,6	36 709,7	38 318,9	39 953,7	41 769,0	24,1	4,4
Malta	42 779,9	44 480,1	46 274,6	47 916,6	48 980,6	48 179,1	12,6	2,4
Nizozemsko	52 617,6	55 565,8	58 273,6	60 523,4	62 737,1	63 354,7	20,4	3,8
Polsko	28 429,5	30 343,4	31 215,7	32 083,0	33 915,4	34 131,1	20,1	3,7
Portugalsko	32 289,7	33 006,7	35 584,1	37 029,2	38 561,0	38 873,9	20,4	3,8
Rumunsko	14 748,8	16 929,0	18 030,7	20 466,7	23 038,3	:	:	:
Slovinsko	37 555,4	40 508,3	42 782,7	44 544,6	46 319,8	46 607,7	24,1	4,4
Slovensko	28 558,0	30 601,5	32 908,7	35 097,8	38 580,7	40 232,2	40,9	7,1
Finsko	51 694,0	55 664,4	56 329,2	58 315,4	62 448,5	61 618,3	19,2	3,6
Švédsko	52 140,2	56 013,8	56 170,5	58 816,5	61 922,0	61 087,1	17,2	3,2
Velká Británie	53 337,4	56 265,5	57 382,0	59 359,8	60 642,5	60 752,0	13,9	2,6
USA	67 272,8	70 631,6	73 522,8	76 226,5	78 922,6	80 019,8	18,9	3,5

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici.

20. Relace HDP na pracovníka k průměru EU-27 v % v národní cenové hladině

	produktivita (v eurech) v relaci k EU-27 v %, národní cenová hladina						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	
EU (27)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
EU (25)	105,7	105,6	105,4	105,2	105,0	104,9	-0,8
EU (15)	118,0	117,7	117,0	116,7	115,9	115,6	-2,4
Belgie	137,2	137,5	136,7	136,4	135,6	132,7	-4,5
Bulharsko	11,3	11,8	12,2	13,1	14,0	15,5	4,3
Česká republika	35,4	37,1	39,9	42,4	44,6	49,8	14,4
Dánsko	145,4	146,8	148,4	147,7	143,9	140,9	-4,5
Německo	117,9	115,1	113,1	112,1	110,5	108,5	-9,5
Estonsko	30,8	32,7	35,8	38,4	42,9	42,6	11,9
Irsko	162,7	161,0	161,5	162,4	161,3	151,5	-11,2
Řecko	82,4	83,3	84,0	85,3	86,9	88,8	6,4
Španělsko	92,2	91,8	92,3	92,5	92,2	92,9	0,6
Francie	134,6	134,2	134,4	133,9	133,0	131,9	-2,7
Itálie	116,5	116,1	115,0	113,1	111,7	109,4	-7,1
Kypr	72,8	72,7	72,9	74,0	74,8	76,2	3,4
Lotyšsko	20,8	22,1	24,5	27,6	33,9	35,8	15,0
Litva	24,1	25,4	27,6	30,0	33,5	36,9	12,8
Lucembursko	278,8	281,4	297,0	316,9	325,6	321,8	43,0
Maďarsko	39,8	42,8	44,4	43,0	46,5	47,5	7,7
Malta	61,5	60,5	61,2	62,1	61,7	60,9	-0,7
Nizozemsko	121,5	121,0	121,9	121,3	119,4	119,5	-2,0
Polsko	29,6	29,9	33,8	35,0	36,8	40,1	10,5
Portugalsko	56,8	56,6	56,8	56,6	56,8	55,9	-0,9
Rumunsko	11,6	13,0	16,5	19,2	23,2	:	:
Slovinsko	58,9	59,4	61,1	62,5	64,8	65,6	6,7
Slovensko	28,7	31,6	33,9	36,4	42,0	46,5	17,9
Finsko	130,1	130,1	128,5	127,9	130,2	127,4	-2,7
Švédsko	132,9	133,9	132,5	133,2	132,2	125,7	-7,1
Velká Británie	123,0	125,6	124,6	125,9	126,2	108,0	-15,1
USA	141,6	142,6	143,7	143,3	142,4	139,9	6,7

Zdroj: Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočet VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010; Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici; * rok 2008, odhad VÚPSV, v.v.i.

21. Relace HDP na pracovníka k průměru EU-27 v % v PPS

	HDP v PPS na pracovníka relace k EU-27 %						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	
EU (27)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
EU (25)	104,4	104,2	104,1	103,9	103,8	103,7	-0,7
EU (15)	111,5	111,0	110,9	110,7	110,1	110,0	-1,4
Belgie	132,0	129,3	127,3	125,9	123,9	119,1	-13,0
Bulharsko	33,3	33,6	33,5	34,5	34,9	35,9	2,6
Česká republika	68,0	69,8	69,5	69,8	72,1	70,8	2,8
Dánsko	107,0	109,5	107,8	107,7	104,5	100,0	-7,0
Německo	108,6	108,2	109,3	109,0	107,9	103,4	-5,2
Estonsko	54,1	56,7	59,8	60,1	63,2	60,1	6,0
Írsko	135,6	134,9	133,9	134,4	136,7	125,6	-10,0
Řecko	101,1	100,9	98,5	99,4	99,2	98,6	-2,4
Španělsko	103,5	101,9	101,1	102,5	102,8	100,1	-3,5
Francie	121,3	120,3	121,9	120,8	120,9	117,4	-3,9
Itálie	115,4	112,1	111,2	110,5	110,6	106,6	-8,8
Kypr	82,3	82,6	82,7	83,6	85,7	84,2	1,9
Lotyšsko	43,5	45,1	47,3	48,1	50,7	50,4	6,9
Litva	51,3	52,6	53,7	55,5	58,4	59,7	8,5
Lucembursko	250,2	257,0	261,1	282,3	286,0	276,9	26,7
Maďarsko	70,8	71,9	71,8	72,0	72,1	73,0	2,2
Malta	90,1	89,8	90,5	90,1	88,4	84,2	-5,9
Nizozemsko	110,8	112,2	113,9	113,8	113,2	110,7	-0,1
Polsko	59,9	61,3	61,0	60,3	61,2	59,7	-0,2
Portugalsko	68,0	66,6	69,6	69,6	69,6	67,9	0,0
Rumunsko	31,1	34,2	35,2	38,5	41,6	:	:
Slovinsko	79,1	81,8	83,6	83,7	83,6	81,5	2,4
Slovensko	60,1	61,8	64,3	66,0	69,6	70,3	10,2
Finsko	108,8	112,4	110,1	109,6	112,7	107,7	-1,1
Švédsko	109,8	113,1	109,8	110,6	111,7	106,8	-3,0
Velká Británie	112,3	113,6	112,2	111,6	109,4	106,2	-6,1
USA	141,6	142,6	143,7	143,3	142,4	139,9	6,7

Zdroj: Eurostat: *Economy and finance - National accounts*. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010; Eurostat: *Economy and finance - Exchange rates*, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici; * rok 2008, odhad VÚPSV, v.v.i.

22. Úroveň a vývoj ročních náhrad zaměstnancům na zaměstnance v EU a v USA

	roční náhrady zaměstnancům na zaměstnance (v eurech)						přírůstek v % 2008/2003	roční přírůstek v % 2008/2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
EU (27)	28 352,6	29 148,2	29 917,1	30 754,5	31 862,9	:	:	:
EU (25)	29 623,3	30 507,9	31 235,9	32 073,4	33 173,5	:	:	:
EU (15)	32 963,6	33 927,0	34 667,9	35 616,6	36 720,5	:	:	:
Belgie	40 504,4	41 171,0	41 888,9	43 277,9	44 785,3	46 136,1	13,9	2,6
Bulharsko	2 607,7	2 730,9	2 888,7	3 103,1	3 659,8	4 364,6	67,4	10,9
Česká republika	9 171,4	9 728,4	10 777,2	11 897,4	12 968,7	15 469,1	68,7	11,0
Dánsko	40 316,5	41 631,2	43 227,0	44 753,5	46 792,0	48 633,5	20,6	3,8
Německo	32 788,5	32 908,8	32 886,6	33 211,4	33 515,9	34 203,6	4,3	0,8
Estonsko	7 096,7	7 936,6	8 810,9	9 966,1	12 342,6	13 550,7	90,9	13,8
Irsko	36 269,3	38 212,5	40 534,4	42 360,4	44 255,2	45 979,5	26,8	4,9
Řecko	21 445,0	22 316,7	23 281,9	24 013,4	25 609,3	27 109,5	26,4	4,8
Španělsko	24 904,3	25 471,6	26 206,0	27 076,9	28 238,6	29 901,0	20,1	3,7
Francie	36 797,9	38 064,9	39 271,1	40 564,9	41 676,3	42 785,0	16,3	3,1
Itálie	29 916,4	30 920,5	31 917,6	32 750,1	33 480,4	34 437,3	15,1	2,9
Kypr	20 481,8	20 954,0	21 513,7	22 185,5	22 572,0	23 263,4	13,6	2,6
Lotyšsko	4 511,6	4 978,4	5 953,5	7 318,4	9 915,6	11 342,9	151,4	20,2
Litva	5 602,3	6 223,3	6 931,9	8 100,7	9 271,8	10 524,7	87,9	13,4
Lucembursko	69 517,9	72 796,8	77 472,8	81 604,9	86 159,8	89 598,8	28,9	5,2
Maďarsko	10 072,9	11 284,0	12 284,4	12 069,9	13 547,8	14 426,4	43,2	7,4
Malta	15 439,1	15 559,9	15 835,1	16 412,3	16 704,8	17 334,0	12,3	2,3
Nizozemsko	34 368,5	35 524,5	35 913,6	36 742,6	37 838,5	39 161,0	13,9	2,6
Polsko	7 390,8	7 310,3	8 352,9	8 763,8	9 474,4	11 048,1	49,5	8,4
Portugalsko	16 932,6	17 361,7	18 138,5	18 478,3	19 039,6	19 638,0	16,0	3,0
Rumunsko	3 231,9	3 482,2	4 931,8	5 729,3	7 310,4	:	:	:
Slovinsko	17 343,9	18 283,2	19 275,7	20 297,2	21 592,8	23 096,0	33,2	5,9
Slovensko	5 875,7	6 578,0	7 425,8	8 169,8	9 744,9	11 103,9	89,0	13,6
Finsko	33 771,6	35 015,3	36 332,0	37 407,8	38 799,9	40 773,2	20,7	3,8
Švédsko	37 376,2	38 863,4	39 385,5	40 350,6	42 425,9	41 500,2	11,0	2,1
Velká Británie	36 495,6	38 644,5	39 743,1	41 403,4	43 273,4	38 136,3	4,5	0,9
USA	46 466,7	43 909,9	45 511,2	46 872,9	44 627,6	42 764,8	-8,0	-1,6

Zdroj: Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010; Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici.

23. Relace průměrných ročních náhrad zaměstnancům na zaměstnance k průměru EU-27 v % v eurech dle směnného kurzu

	roční náhrady zaměstnancům na zaměstnance (v eurech) k EU-27 %						přírůstek v p.b. 2008-2003
	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	
EU (27)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
EU (25)	104,5	104,7	104,4	104,3	104,1	104,1	-0,4
EU (15)	116,3	116,4	115,9	115,8	115,2	115,2	-1,1
Belgie	142,9	141,2	140,0	140,7	140,6	141,5	-1,3
Bulharsko	9,2	9,4	9,7	10,1	11,5	13,4	4,2
Česká republika	32,3	33,4	36,0	38,7	40,7	47,5	15,1
Dánsko	142,2	142,8	144,5	145,5	146,9	149,2	7,0
Německo	115,6	112,9	109,9	108,0	105,2	104,9	-10,7
Estonsko	25,0	27,2	29,5	32,4	38,7	41,6	16,5
Írsko	127,9	131,1	135,5	137,7	138,9	141,1	13,1
Řecko	75,6	76,6	77,8	78,1	80,4	83,2	7,5
Španělsko	87,8	87,4	87,6	88,0	88,6	91,7	3,9
Francie	129,8	130,6	131,3	131,9	130,8	131,3	1,5
Itálie	105,5	106,1	106,7	106,5	105,1	105,7	0,1
Kypr	72,2	71,9	71,9	72,1	70,8	71,4	-0,9
Lotyšsko	15,9	17,1	19,9	23,8	31,1	34,8	18,9
Litva	19,8	21,4	23,2	26,3	29,1	32,3	12,5
Lucembursko	245,2	249,7	259,0	265,3	270,4	274,9	29,7
Maďarsko	35,5	38,7	41,1	39,2	42,5	44,3	8,7
Malta	54,5	53,4	52,9	53,4	52,4	53,2	-1,3
Nizozemsko	121,2	121,9	120,0	119,5	118,8	120,1	-1,1
Polsko	26,1	25,1	27,9	28,5	29,7	33,9	7,8
Portugalsko	59,7	59,6	60,6	60,1	59,8	60,2	0,5
Rumunsko	11,4	11,9	16,5	18,6	22,9	:	:
Slovinsko	61,2	62,7	64,4	66,0	67,8	70,9	9,7
Slovensko	20,7	22,6	24,8	26,6	30,6	34,1	13,3
Finsko	119,1	120,1	121,4	121,6	121,8	125,1	6,0
Švédsko	131,8	133,3	131,6	131,2	133,2	127,3	-4,5
Velká Británie	128,7	132,6	132,8	134,6	135,8	117,0	-11,7
USA	163,9	150,6	152,1	152,4	140,1	131,2	-32,7

Zdroj: Eurostat: Economy and finance - National accounts. Dostupné na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/introduction, duben 2010, propočít VÚPSV, v.v.i.; U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Dostupné na <http://www.bea.gov/index.htm>, květen 2010; Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

Poznámka: Data za Rakousko nejsou k dispozici; * rok 2008, odhad VÚPSV, v.v.i.

Faktory změny JNP v ČR

24. Faktory změny jednotkových nákladů práce v ČR v letech 2003-2008

položka	index		roční změna v %	
	2008/2003	2008/2007	2008/2003	2008/2007
průměrné náhrady zaměstnancům v Kč	1,321	1,072	5,7	7,2
pracnost v Kč	1,333	1,031	5,9	3,1
JNP v národní cenové hladině	0,991	1,040	-0,2	4,0
relativní cenová úroveň (CPL) k EU-27	1,351	1,139	6,2	13,9
JNP v PPS	1,340	1,184	6,0	18,4

Pramen: výpočty VÚPSV, v.v.i.

25. Vybrané charakteristiky a faktory pohybu jednotkových nákladů práce v paritě kupní síly v letech 2003-2008

ukazatel	2003	2007	2008
relace JNP v národní cenové hladině a v PPS (EU27)	1,918	1,615	1,421
směnný kurz Kč/EUR	31,85	27,76	24,95
parita kupní síly (HDP EU 25 v PPS)	16,59	16,93	17,56
CPL	0,52	0,61	0,70

Pramen: Eurostat: National Accounts, duben 2010, výpočty VÚPSV, v.v.i. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>

26. Vývoj kurzu národních měn k EUR (USA a země EU)

země	měna	směnný kurz						index 2008/2003
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	
Česká republika	czk	31,85	31,89	29,78	28,34	27,77	24,95	0,783
Dánsko	dkk	7,43	7,44	7,45	7,46	7,45	7,46	1,003
Estonsko	eek	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	1,000
Litva	ltl	3,45	3,45	3,45	3,45	3,45	3,45	1,000
Lotyšsko	lvi	0,64	0,67	0,70	0,70	0,70	0,70	1,097
Maďarsko	huf	253,62	251,66	248,05	264,26	251,35	251,51	0,992
Polsko	pln	4,40	4,53	4,02	3,90	3,78	3,51	0,798
Švédsko	sek	9,12	9,12	9,28	9,25	9,25	9,62	1,054
Velká Británie	gbp	0,69	0,68	0,68	0,68	0,68	0,80	1,151
USA	usd	1,13	1,24	1,24	1,26	1,37	1,47	1,300

Pramen: Eurostat: Economy and finance - Exchange rates, květen 2010. Dostupné na <http://ec.europa.eu/eurostat>